

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA**

Dieninės studijų formos
V kurso baudžiamosios teisės
Specializacijos studento
Pauliaus Veršekio

MAGISTRO DARBAS

**NUSIKALSTAMO SUSIVIENIJIMO SUDĖTIES
ANALIZĖ**

The Analysis of Elements of Crime: The Criminal Organisation

Vadovė: lekt. dr. Rita Aliukonienė

Recenzentas: doc. dr. Egidijus Bieliūnas

Vilnius, 2009

Turinys

<i>Ivadas</i>	3
1. Nusikalstamo susivienijimo ir jam giminingų sąvokų samprata, kilmė ir istorinė raida	6
1.1. <i>Organizuoto nusikalstamumo požymiai, samprata ir jos raida</i>	6
1.2. <i>Kovos su organizuotu nusikalstamumu ir nusikalstamo susivienijimo normos istorinė raida Lietuvoje</i>	10
1.3. <i>Baudžiamojo įstatymo redakcijos ir straipsnio pakeitimų raidos analizė</i>	15
1.4. <i>Nusikalstamo susivienijimo apibrėžimas ir požymiai</i>	20
2. Nusikalstamo susivienijimo sudėties (LR BK 249 str.) analizė	25
2.1. <i>Objektyvieji požymiai</i>	25
2.2. <i>Subjektyvieji požymiai</i>	28
2.3. <i>Kvalifikuojamieji požymiai</i>	34
2.4. <i>Sankcija</i>	37
2.5. <i>Specifinė nusikalstamo susivienijimo narių baudžiamoji atsakomybė ir atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės</i>	37
3. Nusikalstamo susivienijimo reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (lyginamasis aspektas su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu)	43
3.1. <i>Apibrėžimas ir požymiai užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose</i>	43
3.2. <i>Veikos požymis užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose</i>	44
3.3. <i>Sankcija užsienio šalių įstatyminiame reglamentavime</i>	46
3.4. <i>Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ypatumai užsienio šalių įstatyminiame reglamentavime</i>	50
4. Nusikalstamo susivienijimo santykis su kitomis organizuotomis nusikalstamos veikos formomis bei kitais nusikaltimais	54
4.1. <i>Bendrininkavimo samprata, rūšys, formos ir jų tarpusavio santykis</i>	54
4.2. <i>Ryšys su kitais LR BK specialiosios dalies straipsniais</i>	58
<i>Išvados</i>	64
<i>Santrauka - Summary</i>	66
<i>Literatūra</i>	67

Įvadas

Motyvai, lėmę magistro darbo temos pasirinkimą.

Temos naujumas. Nusikalstamo susivienijimo definicija Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės sistemoje yra palyginus nauja, Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (*toliau – LR BK*) įtvirtinta tik 1993 m. sausio 28 d. Per tuos šešiolika metų norma kokybiškai kito, tobulėjo, kaip kito ir nusikalstamų susivienijimų daromų nusikalstamų veikų turinys. Naujieji nusikalstami susivienijimai yra labiau intelektualūs, labiau maskuoja savo veiklą, nebėra tokie išlūsi, bet ne ką mažiau pavojingi visuomenei. Be to, ryškėja tendencija tokioms nusikalstamoms organizacijoms plisti ir bendradarbiauti tarptautiniu mastu. Norint kovoti su besikeičiančios specializacijos organizuotu nusikalstamumu, privalome atitinkamai reaguoti ir laikas nuo laiko atnaujinti įstatyminių reglamentavimą bei teismų praktiką. Dėl šios priežasties magistro darbo temą galima pavadinti kokybiškai nauja.

Temos aktualumas. Šis motyvas apima keletą aspektų. Viena vertus – pats organizuotas nusikalstamumas – vienas iš pavojingiausių reiškinių, ypatingai reikalaujantis tinkamos įstatyminės reglamentacijos. Kita vertus, šio reiškinio juridinė išraiška baudžiamajame kodekse – nusikalstamo susivienijimo straipsnis – nėra be trūkumų, o teismų praktikoje egzistuoja nemažai precedentų ir teismų išaiškinimų. 2007-2008 metai buvo ypatingai gausūs Lietuvos teismų sprendimų nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose atžvilgiu. Be to, ekonominės krizės laikmečiu visuomet egzistuoja padidinta rizika organizuotų grupuočių, o ypatingai pavojingiausių jų tarpe – nusikalstamų susivienijimų – kūrimuisi ir plėtrai.

Magistro darbo objektas ir ribos. Magistro darbo temos pavadinimas – „Nusikalstamo susivienijimo sudėties analizė“ - apibrėžia konkrečias tyrimo kryptis, o kartu ir ribas. Tyrimo kryptingumas nukreiptas formaliosios nusikalstamo susivienijimo nusikaltimo sudėties, įtvirtintos LR BK 249 straipsnyje, analizės link. Tyrimo objektas yra minėtasis LR BK 249 straipsnis, jo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma, taip pat svarbiausiųjų sąvokų apibrėžimai, jų kaita ir istorinė raida.

Magistro darbo objektas, o kartu temos atskleidimo kryptingumas autoriaus sumanymu yra išplečiamas, paliečiant aspektus, su formaliąja LR BK 249 str. analize susijusius tik netiesiogiai, bet kartu ganėtinai svarbius pilnaverčiam magistro darbo temos atskleidimui. Prie tokių nagrinėjamų aspektų autorius priskirtų sankcijos ypatumus, taip pat ypatumus atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės su teisėsaugos institucijomis

bendradarbiavusiems nusikalstamo susivienijimo nariams; analizuojamo LR BK 249 straipsnio vietą baudžiamojo kodekso sistemoje ir palyginimą su giminingais LR BK specialiosios dalies straipsniais; naujausią ir aktualiausią Lietuvos teismų praktikos analizę, apimančią visų trijų instancijų teismų sprendimus.

Per daug neišsiplėsdamas už magistro darbo temos ribų, taip pat siekdamas suteikti darbui savitumo, naujoviškumo elementų, autorius ryžtasi aukščiau išvardintus tiek pagrindinius, tiek fakultatyvius tyrimo objektus palyginti su užsienio šalių įstatyminiu reglamentavimu. Pasirenkamas trijų šalių įstatyminis reglamentavimas: Rusijos, Vokietijos ir Italijos. Motyvai, lėmę lyginamosios analizės susiejimą su šiomis valstybėmis, yra tokie: Rusija pasirinkta dėl to, jog tai yra artimiausia Lietuvos kaimynė, turinti galias šaknis baudžiamojoje teisėje; Vokietija – kontinentinės baudžiamosios teisės „flagmanas“, diktuojantis baudžiamosios teisės kryptis kontinentinėje Europoje; Italija – nusikalstamo susivienijimo ir garsiosios savo tradicijomis ir principais *mafijos* tėvynė.

Magistro darbo tikslas ir uždaviniai. Šiame magistro darbe iškeliami keletas pagrindinių uždavinių, kuriuos įgyvendinus, įmanoma išsami nusikalstamo susivienijimo sudėties analizė. Uždavinius siekiama įgyvendinti nuosekliai, kad bet kuris išsilavinęs skaitytojas, perskaitęs darbą, galėtų suprasti gvildenamą temą ir jos problematiką.

Pirmas uždavinys – teorinis – atskleisti nusikalstamo susivienijimo ir jam giminingų sąvokų sampratą, kilmę ir istorinę raidą. Darbo pradžioje aptariamos giminingos nusikalstamam susivienijimui sąvokos: *organizuotas nusikalstamumas*, *mafija* ir kt. Apžvelgiama nusikalstamo susivienijimo istorinė raida Lietuvoje, apibrėžimas ir jo požymių problematika. Tik suvokus bendrąsias sąvokas, galima pradėti specifinę sudėties analizę.

Antras uždavinys – specifinis - pasiremiant baudžiamuoju įstatymu, teismų praktika ir baudžiamosios teisės mokslu, formaliai išanalizuoti nusikalstamo susivienijimo nusikaltimo, numatyto LR BK 249 straipsnyje, sudėtį. Tokiai analizei naudojama dvinarė nusikalstamos veikos sudėties požymių schema, paeiliui gvildenant nusikalstamos veikos sudėties objektyviusius ir subjektyviusius požymius. Šis uždavinys apima ne tik požymių apibrėžimą, jų analizę, bet ir probleminių aspektų paiešką ir pasiūlymus dėl kai kurių pakeitimų įstatyminiame reglamentavime, remiantis išsamiau nusikaltimo sudėties požymių palyginimu su užsienio šalių ir tarptautiniu reglamentavimu.

Trečiasis uždavinys – pagalbinio pobūdžio. Siekiama išnagrinėti procesinius LR BK 249 straipsnio aspektus, apžvelgti ir palyginti su užsienio šalimis sankciją, bausmės rūšis ir dydį, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutą, palyginti aptariamą straipsnį su

kitais specialiosios dalies giminingais straipsniais, kartu įvertintant visą LR BK specialiosios dalies sistemiškumą. Šie aspektai leido atitrūkti nuo formalaus šabloniškumo ir magistro darbui įgauti išsamumo ir savitumo atspalvį.

Naudoti metodai. Magistro darbe daugiausiai naudoti šie neempiriniai tyrimo metodai: *lyginamasis istorinis* metodas padėjo išsiaiškinti nusikalstamo susivienijimo normos ir atskirų jos požymių kilmę; *loginiai (indukciniai ir dedukciniai)* metodai buvo panaudoti analizuojant, objektyviai vertinant bei atsirenkant turimą informaciją apie organizuotą nusikalstamumą ir patį nusikalstamą susivienijimą; *sisteminis* metodas buvo naudingas aprašant nusikalstamo susivienijimo sudėties ir jos požymių santykį su kitais tiek bendrosios, tiek specialiosios dalies kodekso straipsniais; *analizės ir sintezės* metodai leido suskaidyti ir identifikuoti nusikalstamo susivienijimo definicijos požymius.

Naudoti šaltiniai ir literatūra. Magistro darbo pagrindas – teisės norminiai aktai. Analizuojant norminę literatūrą, būdavo parenkama ir prie jos pritaikoma specialioji literatūra bei teismų praktika. Iš norminių teisės aktų reikėtų išskirti Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (tiek senąjį, tiek naująjį), Jungtinių Tautų Palermo konvenciją, Rusijos Federacijos baudžiamąjį kodeksą, Vokietijos Federacijos baudžiamąjį ir baudžiamojo proceso kodeksus bei Italijos baudžiamąjį kodeksą. Rečiau naudoti ir kiti teisės aktai, nurodyti išnašose ir literatūros sąrašė darbo pabaigoje.

Specialioji literatūra pagrįsta lietuvių ir rusų autorių periodika. Analizuojami A. Gutausko, V. Piesliako, K. Šimkaus, K. Jovaišos, O. Fedosiuko, E. Račiaus, A. Гуров, И. В. Попов, И. В. Годунов, С. А. Солодовников ir kitų autorių darbai. Iš kitų užsienio autorių galima išskirti P. Arlacchi, H. C. Shaefer, U. Santino, G. E. Rush ir P. J. Ryan idėjas. Taip pat didelę reikšmę turėjo LR BK komentaras, baudžiamosios teisės vadovėliai ir kita specialioji literatūra.

Pasirenkant teismų praktikos pavyzdžius, buvo akcentuojama baudžiamųjų bylų naujumas bei jų formuoti precedentai. Dauguma išanalizuotų bylų – 2006-2008 metų. Didelis dėmesys skirtas 2007 m. vasario 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus apibendrinimo apžvalgos teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose analizei.

1. Nusikalstamo susivienijimo ir jam giminingų sąvokų samprata, kilmė ir istorinė raida

1.1. Organizuoto nusikalstamumo požymiai, samprata ir jos raida

Manoma, kad pirmą kartą terminas *organizuotas nusikalstamumas* buvo pavartotas 1919 metais Čikagoje Čikagos nusikalstamumo komisijos. Ši organizuoto nusikalstamumo sąvoka buvo pakankamai plati, kadangi komisijos nariai ją siejo su visuomenės dalimi, kuriems nusikaltimų darymas tapo verslu. Minėtoje organizuoto nusikalstamumo sąvokoje žodis „organizuotas“ labiau atspindėjo masiškumą ir sistemingumą, o ne konkrečių nusikalstamų grupių egzistavimą. Sąvokoje akcentuoti socialiniai reiškinių aspektai – nuolatinis nusikaltėlių pelnas, miesto valdžios korupcija ir netgi visuomenės dalies simpatijos nusikaltėliams. Metams bėgant, sąvoka keitėsi, o 1951 m. Jungtinių Amerikos Valstijų Senato Kefauerio Komitetas iš esmės pakeitė organizuoto nusikalstamumo sampratą ir pridėjo jai etninio vienalytiškumo požymį, po ko organizuotas nusikalstamumas imtas tapatinti su italų organizuotu nusikalstamumu ir jam įvardinti pasirinktas terminas „mafija“. Taip atsirado terminas-naujadaras – „mafiacentrizmas“ (tai ketvirtajame – šeštajame XX amžiaus dešimtmečiuose Jungtinėse Amerikos Valstijose (*toliau – JAV*) valstybiniu ir akademinio lygiu paplitęs organizuoto nusikalstamumo tapatinimas su italų-amerikiečių organizuotu nusikalstamumu, t.y. mafija. Tačiau tokia sąvoka tapo per siaura, nes apėmė tik sudėtingą ir galingą italų-amerikiečių organizuotą nusikalstamumą, pasižymėjusį sava specifika, o paprastesnės savo struktūra, bet ne mažiau žalingos organizuotos grupės likdavo nuošalyje. Galiausiai 1970 metais JAV Kongresas priėmė RICO (reketo ir korumpuotų organizacijų) statutą, t.y. teisės aktą, nukreiptą kovai su organizuotu nusikalstamumu, kuriame pateikta pakankamai plati organizuoto nusikalstamumo sąvoka bei atsisakyta „mafiacentrizmo“. Statutai taip pat numatė atsakomybę už priklausymą nusikalstamai organizacijai bei jos valdymą, o ne už konkrečius nusikalstamus veiksmus¹.

Mafija. Aprašant organizuoto nusikalstamumo požymius, būtina užsiminti apie klasikinės organizuoto nusikalstamumo formos – italų mafijos - požymius. Mafija atsirado XVIII a. pabaigoje Sicilijoje (Italija) kaip valstiečių saviginos organizacija. XIX a. viduryje išsigimė į slaptą gangsterių organizaciją, kuri vertėsi plėšikavimu, kontrabanda, ėmė kontroliuoti lošimo namus, statybas. Užverbavo dirbti savo naudai žmonių policijoje ir

---

¹ KLIMAS, Tadas. *Šiuolaikinis nusikalstamumas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002, p. 54-58.

teisingumo organuose, darė įtaką šalies politiniam gyvenimui, galiausiai pradėjo plėstis į užsienio šalis, ypač išplito Jungtinėse Amerikos Valstijose XX a. pirmojoje pusėje².

Kaip rašo P. Arlacchi, žodis „mafija“ – tai, visų pirma, elgesys ir valdžia, o ne formali organizacija. Elgtis mafijotiškai reiškia elgtis garbingai³. Taigi kita mafijos pusė, su kuria yra tapatinama ši sąvoka, yra ne vien žiaurūs organizuoti nusikaltimai ar korupcija, bet ir garbė bei jos sąlygotos tradicinės garbingo elgesio taisyklės. Su mafijos sąvoka labai glaudžiai siejasi dar dvi sąvokos: *ndrangeta* ir *omerta*. *Ndrangeta* – graikiškas žodis, apibūdinantis aukščiausio laipsnio didvyriškumą ir dorybę. *Ndrangenistai* – drąsūs, išdidūs žmonės, nepaisantys pavojų. Klasikine prasme *mafija* ir *ndrangenta* – sinonimai⁴. *Ndrangenisto* ideologija yra paremta *omerta* („tylėjimo įstatymu“). Italų mokslininkas Umberto Santino *omertą* apibūdina kaip pareigą mafijos nariams ir visiems pašaliniam, kurie sužino mafijos paslaptį, neprasitarti apie ją. Dėl tos priežasties niekuo dėti civiliai bijo bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis, net jei ir sužino, kad, pavyzdžiui, kaimynystėje gyvena mafijozas⁵. Nesilaikantys *omertos* negailestingai pašalinami ne tik iš mafijos kluono, bet ir iš gyvenimo.

Mafijos veiklos grindimas garbe lemia, kad grynai ekonominis veiksnys suprantamas kaip paprastas pelno troškimas ir nėra pagrindinis visuomeninių santykių ir padėties reguliatorius. Peržengus tam tikrą lygį, turtas mafijozui netgi tampa našta, kuri peržengus tradiciniam mafijozui sunku išlaikyti savo garbingą padėtį visuomenėje.

Egzistuoja nuomonė, kad tradicinės Sicilijos mafijos struktūra yra labai panaši į senovės feodales karalystes, o pati mafija yra tiesioginis tokių feodalių valdymo formų palikuonis. Iš to ir yra kilęs garbės ir autoriteto kultas⁶.

P. Arlacchi išskiria tris pagrindinius kriterijus, apibūdinančius tikrus („klasikinius“ – *autoriaus pastaba*) mafijozus, kurie be garbės mafijozą susieja su jo kilme ir teritorinės valdžios turėjimu:

- a) kilmė iš liaudies;
- b) priklausymas viduriniajam sluoksniui;
- c) tiksliai apibrėžtos teritorinės valdžios turėjimas⁷.

² SEMAŠKA, A. et al. *Mafija siautėja (2)*. Vilnius: „Algimantas“, 1997, p. 5.

³ ARLACCHI, Pino. *Mafija ir verslas. Mafijos etika ir kapitalizmo dvasia*. Vilnius: „Tyto alba“, 1998, p. 19.

⁴ *Ibidem*, p. 20-21.

⁵ ALBANESE, Jay S. et al. *Organized crime: world perspectives*. “Pearson Education, Inc.”, 2003, p. 84.

⁶ RYAN Patrick J., RUSH, George Eugene. *Understanding organized crime in global perspective: A reader*. “Sage publications, Inc.”, 1997, p. 7.

⁷ ARLACCHI, Pino. *Mafija ir verslas. Mafijos etika ir kapitalizmo dvasia*. Vilnius: „Tyto alba“, 1998, p. 62.

Pažymėtina, kad, vadovaujantis šiais požymiais, atskiriamos italų kilmės organizuoto nusikalstamumo grupuotės nuo kitų šalių grupuočių. Autoriaus nuomone, būtina akcentuoti dar vieną mafijos ypatybę – korupcinius ryšius, siejančius ją su valdžios struktūromis. Kaip rašo K. Šimkus, „operatyviniu požiūriu mafiją galima būtų apibūdinti kaip nusikalstamą organizaciją, kuriai, be visų kitų nusikalstamos organizacijos požymių, būdingas skverbimasis į valstybės valdymo bei politines struktūras, siekiant užtikrinti plataus masto nusikalstamą veiklą⁸“. Taip pat ir pagal šį požymį mafijos tipo organizuotas nusikalstamumas atskiriamas nuo kitokių formų organizuoto nusikalstamumo. Pavyzdžiui, vienas iš žymiausių rusų organizuoto nusikalstamumo tyrinėtojų, A. Gurovas (*A. Гуров*), organizuotą nusikalstamumą skirsto į trys lygius: pirmasis – tai nuolat veikiantis nusikalstamas susivienijimas, turintis funkcinę hierarchinę struktūrą, bet neturintis korupcinių ryšių; antrasis – turintis korupcinius ryšius; trečiasis – tai pirmojo ir antrojo mišinys⁹. Šis autorius korupciją laiko vienu iš pagrindinių organizuoto nusikalstamumo reiškinių požymių. Vokiečių mokslininkas H. C. Shaefer atskleidžia atvirkštinę korupcijos ir organizuoto nusikalstamumo priklausomybę. Jis teigia, jog kova prieš korupciją yra kova su visu organizuotu nusikalstamumu¹⁰.

Kitas rusų teoretikas I. Godunovas (*И.В. Годунов*) rašo, kad organizuotas nusikalstamumas yra sudėtingas antinacionalinis reiškinys, keliantis rimtų problemų daugumai valstybių, nes tai yra reiškinys, neturintis nei valstybių nei konkrečių vyriausybių sienų ribų¹¹. Be to, kaip mano A. Fiodorovas (*А.В. Федоров*), organizuotas nusikalstamumas ir toliau auga, tapdamas vis labiau profesionalesnis ir didesnio organizuotumo laipsnio¹². Akivaizdu, jog organizuotas nusikalstamumas turi tendenciją augti ir plėstis tarptautiniu mastu. Nepaisant šių tendencijų, vieningo organizuoto nusikalstamumo apibrėžimo iki šių dienų taip ir nėra sukurta. Kaip rašo V. Popovas (*И.В. Попов*), kol kas niekam nepavyko sujungti visų organizuoto nusikalstamumo požymių vienoje teisinėje formulėje¹³. Yra ir priešinga nuomonė, jog vieningas apibrėžimas apskritai negali egzistuoti. Pavyzdžiui, V.

⁸ ŠIMKUS, Kęstutis. Nusikalstamų organizacijų sistema. *Kriminalinė Justicija*, 1996, p. 144.

⁹ ГУРОВ, Александр. *Профессиональная преступность. Прошлое и современность*. – Москва, 1990.

¹⁰ MISCHKOWITZ, Robert. et al. *Organisierte Kriminalität. ВКА-Arbeitstagung 1996*. Bundeskriminalamt Wiesbaden, 1997, p. 120.

¹¹ ГОДУНОВ, Игорь Валентинович. *Противодействие организованной преступности*. Высш. Шк., 2003, p. 5.

¹² РОХЛИН В. И., СТУКАНОВ А. П. *Преступность в Санкт-Петербурге. Фактыб анализ, размышления*. СПб., 2001, p. 3.

¹³ ПОПОВ, В. И. *Противодействие организованной преступности, коррупции, терроризму в России и за рубежом*. Издательство СГУ, 2007, p. 38.

Piesliakas organizuoto nusikalstamumo sampratą pirmiausiai sieja su kiekvienos atskiros valstybės tautinėmis realijomis. Pasak V. Piesliako, „*organizuotas nusikalstamumas nėra tas reiškiny, kuriam galima pritaikyti unifikuotus griežtus standartus. Jeigu formuluodami organizuoto nusikalstamumo apibrėžimą etalonu laikysime itališką organizuoto nusikalstamumo sampratą ir bandysime jį pritaikyti Lietuvai, mus ištiks didelė nesėkmė, nes tokio tipo organizuoto nusikalstamumo Lietuvoje paprasčiausiai nėra*¹⁴“. Pastarasis autorius organizuotą nusikalstamumą apibrėžė kaip organizuotų grupių daromą nusikalstamumą. Autorius palaiko V. Piesliako išsakytą idėją ir mano, kad bendras tarptautinis organizuoto nusikalstamumo apibrėžimas yra ne tik nerealus, bet paprasčiausiai yra nereikalingas dėl glaudžių organizuoto nusikalstamumo reiškinio sąsajų su etniniu-tautiniu elementu. Būtent dėl šios priežasties mums aktualiausi lietuvių mokslininkų pateikiami organizuoto nusikalstamumo apibrėžimai.

A. Gutauskas, daugiausiai iš lietuvių autorių rašęs apie organizuotą nusikalstamumą, pasiūlo tokią organizuoto nusikalstamumo reiškinio sampratą: „*organizuotas nusikalstamumas - tai specifinis reiškinys (struktūrizuotas junginys, užsiimantis kriminaline veikla), glaudžiai susijęs su ekonomika bei su profesionaliu nusikalstamumu, taikantis įvairias prievartos formas ir negalintis gyvuoti be korupcijos ar protekcionizmo*¹⁵“.

Ganėtinai išsami ir aiški organizuoto nusikalstamumo sąvoka pateikta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. sausio 15 d. nutarimu patvirtintoje Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos programoje, kurioje *organizuotas nusikalstamumas* – tai sudėtinga sistema įvairių ryšių bei santykių tarp nusikalstamų grupių, jų narių, vykdančių nusikalstamą veiką (dažniausiai kaip verslą) ir siekiančių užtikrinti šios veiklos apsaugą pareigūnų papirkimu ir korupcija¹⁶.

Autoriaus nuomone, tiksliausią organizuoto nusikalstamumo sąvoką pateikė P. Docka, nurodydamas, kad *organizuotas nusikalstamumas* apibrėžiamas kaip socialinis reiškinys, susidedantis iš plataus spektro nusikalstamų veikų, kurias darbo pasidalijimo pagrindu daro asmenys, priklausantys patvarioms tvirtos vidinės organizacijos ir turinčioms monopolistinių siekių ir korupcinių ryšių nusikalstamoms grupėms, kurių pagrindinis tikslas

---

¹⁴ PIESLIAKAS, Vytautas. Organizuotas nusikalstamumas: samprata ir definicija. *Teisės problemos*, 1993, Nr. 1, p. 37.

¹⁵ GUTAUSKAS, Aurelijus. Organizuotas nusikalstamumas ir jo teisinio apibrėžimo problema. *Jurisprudencija*, 1999, Nr. 13(5), p. 29.

¹⁶ KLIUNKA, Algimantas / Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. et al. *15 metų kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija*. VŠĮ „Teisės namai“, 2008, p. 22.

– didžiausio įmanomo pelno gavimas¹⁷. Iš čia galima išskirti pagrindinius organizuoto nusikalstamumo požymius:

- socialinis reiškiny;
- nusikalstamas veiklos pobūdis;
- tvirta vidinė grupuočių organizacija, hierarchinė struktūra;
- darbo pasidalijimas;
- veiklos tęstinumas;
- siekimas monopolijos;
- korupcijos naudojimas savo veikloje;
- tikslas – didžiausio įmanomo pelno gavimas.

Negalima suabsoliutinti šių požymių, kadangi organizuotam nusikalstamumui labai didelę įtaką daro tiek tautiškumo elementas, tiek tradicijos ar geografinė padėtis. Kai kurie autoriai išskiria dar keletą kitų požymių. Tarp tokių galime paminėti R. Malkovą, kuris akcentuoja apsaugos sistemos požymį. Lietuvos kriminologas K. Šimkus išskiria įvairias konspiracijos formas bei ryšius su valstybės pareigūnais kaip apsaugos priemonės¹⁸. V. Piesliakas be visų kitų dar akcentuoja grupės ginkluotumo požymį.

1.2. Kovos su organizuotu nusikalstamumu ir nusikalstamo susivienijimo normos istorinė raida Lietuvoje

Ryškesnė vykdomosios valdžios institucijų kova su organizuotu nusikalstamumu Lietuvoje prasidėjo tik praėjus keletui metų nuo nepriklausomybės paskelbimo. 1992 m. balandžio 30 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (*toliau – Vyriausybė*) priėmė Nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepciją¹⁹. Šioje koncepcijoje tarp prioritetinių tikslų buvo paminėta parengti nusikaltimų ekonomikos sferoje kontrolės programą, kurios pagrindinė kryptis – teisinių ekonomikos procesų reguliavimo pagrindų, taip pat kitų sąlygų, griauančių nusikaltėlių ekonominį potencialą ir ardančių jų organizuotumą, kūrimas. 1993 m. gruodžio 18 d. Vyriausybė priėmė Ekonominių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programą²⁰. Joje pabrėžiama, kad ekonominiai nusikaltimai dažniausiai yra grupiniai,

¹⁷ KLIMAS, Tadas. *Šiuolaikinis nusikalstamumas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002, p. 86.

¹⁸ ŠIMKUS, Kęstutis. Nusikalstamų organizacijų sistema. *Kriminalinė Justicija*, 1996, p. 144.

¹⁹ 1992 m. balandžio 30 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 313 „Dėl nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcijos“. [žiūrėta 2009-01-15] Prieiga per internetą:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=6625&p_query=&p_tr2=>

²⁰ 1993 m. gruodžio 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 954 „Dėl ekonominių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos“, *Valst. žin.*, 1993, Nr. 72-1355.

organizuoti. „Pažymėtina, kad nusikaltimai bei piktnaudžiavimas ekonomikos srityje ir su tuo susijusi korupcija Lietuvoje įgauna didelį mastą, o kai kurių specialistų teigimu – virsta organizuoto, tarptautinio pobūdžio požymių turinčiu reiškiniu²¹“. Programoje tarp įtvirtintų priemonių kovai su ekonominiais nusikaltimais 3.2. punkte numatytas tikslas sudaryti sąlygas atskleisti organizuotus ekonominius nusikaltimus, kurio turinį sudarė: a) parengimas ir įgyvendinimas sistemos priemonių organizuotiems ekonominiams nusikaltimams atskleisti; b) užsienio valstybių patirties apibendrinimas; c) parengimas metodinių rekomendacijų. Toliau sekę Vyriausybės nutarimai vis labiau siejo kovą su ekonominiais nusikaltimais bei korupcija ir kovą su organizuotu nusikalstamumu kaip tarpusavyje susijusius reiškinius. Paminėtinas 1996 m. kovo 15 d. Vyriausybės nutarimas²², kuriuo pritarta Antikorupcinių priemonių planui. Šiame nutarime didelis dėmesys skirtas įvairiausio pobūdžio priemonių (nuo prevencinių iki represinių) kovai su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu parengimui, kurios buvo gana detalai reglamentuotos. Autoriaus nuomone, svarbiausias Vyriausybės nutarimas priimtas 1999 m. sausio 15 d. - „Dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos²³“. Šiuo nutarimu įtvirtinta organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa. Joje pateikiama ganėtinai išsami organizuoto nusikalstamumo sąvoka (*autorius aptarta 1.1. darbo dalyje*); be to, be korupcijos akcentuojamos ir kitos organizuoto nusikalstamumo veiklos sferos: narkotikų verslas, disponavimas šaunamaisiais ginklais ir sprogmenimis, automobilių vagystės ir t.t.; taip pat įtvirtintas strateginis tikslas - sukurti prevencijos priemonių sistemą, organizuoti kompleksinį nusikalstamumo ir korupcijos priežasčių bei sąlygų šalinimą, jų neutralizavimą – pakirsti organizuotų nusikalstamų struktūrų ekonominį potencialą.

Nusikalstamo susivienijimo kaip pavojingiausios organizuoto nusikalstamumo formos definicija Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės sistemoje įdiegta 1993 m. sausio 28 d. įstatymu²⁴. Kaip rašo O. Fedosiukas, „šios normos atsiradimą ir įtvirtinimą LR BK 227¹ straipsnyje buvo galima pavadinti vienu iš daugelio žingsnių, padarytų ieškant

---

²¹ 1993 m. gruodžio 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 954 „Dėl ekonominių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos“, *Valst. žin.*, 1993, Nr. 72-1355.

²² 1996 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 356 „Dėl priemonių nusikaltimų, susijusių su korupcija, kontrolei ir prevencijai gerinti“, *Valst. žin.*, 1996, Nr. 27-660.

²³ 1999 m. sausio 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 62 „Dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos“, *Valst. žin.*, 1999, Nr. 10-220.

²⁴ 1993 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. 157 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 1993, Nr. 5-90.

*teisinių kovos su organizuotu nusikalstamumu suaktyvinimo priemonių*²⁵“. 1993 metai apskritai buvo ganėtinai produktyvūs kovoje su organizuotu nusikalstamumu. Be nusikalstamo susivienijimo sudėties įtvirtinimo LR BK, taip pat Vyriausybės priimtose Ekonominių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos, 1993 metų balandžio-birželio mėnesiais tuometinio Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro A. Paulausko 1993-04-02 įsakymu Nr. 149-k²⁶ buvo įkurti kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija skyriai Generalinėje prokuratūroje, Vilniaus ir Kauno miestų prokuratūrose. Buvo sukurti specialūs prokurorų etatai, kurie specializavosi nusikalstamo susivienijimo padarytuose nusikaltimuose. Be viso to, taip pat galima paminėti garsųjį parlamentaro E. Bičkausko inicijuotą „Prevencinio sulaikymo įstatymą“²⁷, kuris buvo priimtas taip pat 1993 metais, t.y. tų metų gruodžio 15 d. Remiantis minėtu įstatymu, vien operatyvinių duomenų, kad asmuo gali padaryti senojo 1961 m. LR BK 75 str. („Banditizmas“), 227¹ str. („Nusikalstamas susivienijimas“) arba 227² str. („Žmogaus terorizavimas“) numatytą veiką, pagrindu, Vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento ar miesto (rajonų) policijos komisariato vadovas arba jį pavaduojantis policijos pareigūnas motyvuotu nutarimu, sankcionuotu Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro arba jo pavaduotojų ar miestų (rajonų) vyriausiųjų prokurorų, turėdavo teisę tokį asmenį sulaikyti, o su prokuroro sankcija, patvirtinta teisėjo, sulaikyti net iki dviejų mėnesių. Šis įstatymas, nors ir prieštarai vertinamas žmogaus teisių doktrinos atžvilgiu, ir nors galiojo tik iki 1997 m. liepos 1 d., tuo metu buvo labai platus žingsnis, palaužiant ir išardant sužulėjusias nusikalstamas grupuotes, taip pat patraukiant atsakomybėn ne vieną nusikalstamo pasaulio autoritetą. E. Bičkauskas, aiškindamas priežastis, paskatinusias priimti minėtąjį įstatymą, teigė, kad padėtis 1993 m. viduryje rodė, jog organizuotos nusikalstamos struktūros perėjo į atvirą puolimą, nesiskaitydamos su teisėta valdžia ir atvirai ją ignoruodamos, faktiškai kurdamos šešėlinę valdžią²⁸.

Pažymėtina, kad nusikalstamo susivienijimo sudėtis, įtvirtinta senojo LR BK 227¹ straipsnyje, tiek baudžiamosios teisės praktikų, tiek teoretikų tarpe buvo vertinama gana prieštarai, nevenigiant kritiškų pasisakymų ir diskusijų. LR BK 227¹ straipsnio 1 ir 2 dalyse buvo numatyta: „*Susivienijimo iš trijų ar daugiau asmenų bendrai nusikalstamai*

²⁵ FEDOSIUK, Oleg. Atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo kūrimą bei dalyvavimą jo veikloje (BK 227¹ str.). *Kriminalinė justicija*, 1997, Nr. 7,8, p. 18.

²⁶ 1993 m. balandžio 2 d. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros įsakymas Nr. 149-k.

²⁷ 1993 m. gruodžio 15 d. LR įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo („Prevencinio sulaikymo įstatymas“), *Valst. žin.*, 1993, Nr. 70-1310.

²⁸ BIČKAUSKAS E. Baudžiamosios teisės priemonės Baltijos šalyse užkirsti keliui organizuotam nusikalstamumui: Tarptautinės konferencijos „Organizuoto nusikalstamumo Baltijos valstybėse“ pranešimas.

veiklai - daryti sunkius nusikaltimus - kūrimas, taip pat dalyvavimas jo veikloje - baudžiamas laisvės atėmimu nuo ketverių iki dešimties metų. Tie patys veiksmai, kai nusikalstamas susivienijimas ginkluotas šaunamuoju ginklu ar sprogstamosiomis medžiagomis, - baudžiami laisvės atėmimu nuo aštuonerių iki penkiolikos metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos²⁹“. Pavyzdžiui, K. Jovaišas rašė, kad „BK 227¹ straipsnio 1 dalies dispozicijos analizė rodo, jog tokiais skiriamaisiais požymiais siekiama ne išsamiai ir tiksliai apibrėžti šio nusikaltimo sudėtį, bet maksimaliai palengvinti jo įrodinėjimą. BK 227¹ str. taikymas praktikoje vertė ieškoti fakultatyvių nusikalstamo susivienijimo sudėties požymių, nenurodytų aptariamojo straipsnio dispozicijoje³⁰“. Kitas Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikas, O. Fedosiukas, nurodė, kad: „...taikant baudžiamojo kodekso 227¹ str., būtina atsižvelgti ne vien tik į teisinius sudėties požymius, kurie nepabrėžia grupės organizuotumo laipsnio, nenurodo nė vieno požymio, tiesiogiai identifikuojančio organizuoto nusikalstamumo reiškinį, bet ir į neištrauktas į sudėtį aplinkybes, rodančias organizuotą grupės pobūdį³¹“. Akivaizdu, jog straipsnio dispozicijoje nurodyti požymiai buvo nepakankami, kuriais buvo siekiama ne maksimaliai tiksliai apibrėžti nusikaltimo sudėtį, o tik palengvinti nusikalstamo susivienijimo įrodinėjimą. Kita vertus, minėtų požymių dažnai net nepakakdavo atriboti nusikalstamo susivienijimo nuo organizuotos grupės, todėl akivaizdžių nusikalstamų susivienijimų autoritetai labai dažnai teismų būdavo baudžiami tik pagal konkrečius specialiosios dalies straipsnius, nekvalifikuojant LR BK 227¹ straipsnio, taip atitinkamai būdavo sušvelninama ir pastarųjų atsakomybė.

Lietuvos Aukščiausiasis teismas (toliau – LAT) 1995 m. spalio 10 d. priėmė LAT Senato nutarimą Nr. 16 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant nusikalstamo susivienijimo (BK 227¹ str.) baudžiamąsias bylas“³². Teisėjų senatas, apsvarstęs 1994 m. Lietuvos Respublikos teismų praktiką baudžiamosiose bylose, kuriose teisiameji buvo kaltinami padarę nusikaltimus, numatytus LR BK 227¹ str., pažymėjo, kad teismai dažnai susidurdavo su sunkumais, taikydami šią baudžiamojo įstatymo normą, dėl to darė klaidas, pasitaikė ir baudžiamojo proceso įstatymų pažeidimų. Apibendrintose bylose teismai išteisino arba

²⁹ 1997 m. gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-217 „Dėl Baudžiamojo kodekso 15(1), 53(1), 227(1), 227(2), 294, 325 straipsnių pakeitimo ir papildymo 297(1) straipsniu“, *Valst. žin.*, 1997, Nr. 45-1104.

³⁰ JOVAIŠAS, Karolis. Bendrininkavimo formos: reglamentavimo ir įrodinėjimo problemos. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 3-4, p. 55.

³¹ FEDOSIUK, Oleg. Atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo kūrimą bei dalyvavimą jo veikloje (BK 227¹ str.). *Kriminalinė justicija*, 1997, Nr. 7,8, p. 21.

³² LAT senato nutarimas 1995 spalio 10 d. „Dėl teismų praktikos nagrinėjant nusikalstamo susivienijimo (BK 227¹ str.) baudžiamąsias bylas“, *Teismų praktika*, Nr. 8.

nusikalstamas veikas perkvalifikavo į kitus BK straipsnius daugiau kaip pusei teisiamųjų. Teismas pažymėjo, kad įstatymas numatė tris būtinus nusikalstamo susivienijimo požymius:

- 1) trijų ar daugiau asmenų buvimas;
- 2) šių asmenų susivienijimas bendrai nusikalstamai veiklai daryti sunkius nusikaltimus;
- 3) tokio susivienijimo kūrimas arba dalyvavimas jo veikloje.

Patvirtindamas šiuos būtinuosius, LR BK įtvirtintus požymius, LAT senatas apibrėžė fakultatyvinius nusikalstamo susivienijimo požymius, pasak K. Jovaišo, „...yra eufizmas. Jie iš esmės yra ne fakultatyvūs, bet būtini BK 227¹ straipsnio sudėties požymiai. Juolab kad taikyti minėtą straipsnį, kaip rodo Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato aptariamo nutarimo analizė, faktiškai įmanoma tik nustatčius nors keletą šių požymių³³“. Taigi minėtieji fakultatyvūs (kai kurie iš jų tiesiog teisę aiškinantys) požymiai LAT Senato 1995 m. spalio 10 d. nutarime nurodomi tokie:

- a) ilgalaikiai glaudūs nusikalstamo susivienijimo narių tarpusavio ryšiai;
- b) pastarųjų apsirūpinimas ryšio ir kitomis techninėmis priemonėmis, palengvinančiomis jų nusikalstamą veiklą;
- c) nusikalstamo susivienijimo kūrimas gali pasireikšti asmenų parinkimu, jų suvienijimu bendrai nusikalstamai veiklai, vaidmenų susivienijimo nariams paskirstymu, nusikalstamos veiklos planų parengimu, ginklų, sprogstamųjų medžiagų, transporto, ryšio ar kitokių techninių priemonių įgijimu ir kitais veiksmais;
- d) nusikalstamas susivienijimas paprastai kuriamas keliems sunkiems nusikaltimams padaryti. Tačiau atskirais atvejais jis gali būti kuriamas ir vieno nusikaltimo, reikalaujančio atlikti daugelį ir sudėtingų veiksmų, padarymui³⁴.

Kaip pavyzdį, kokius požymius inkriminuodavo teismai nusikalstamo susivienijimo nariams, galima pateikti fragmentą iš išsamaus 2001 m. spalio 22 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio baudžiamojoje byloje Nr.1-16/2001³⁵. Teismas konstatavo, kad surinktų įrodymų analizė leidžia teigti, jog teisiamųjų V.K., D.R., L. R., O.V.M. ir V.A. (t.y. iš viso 5 narių) veika pagal LR BK 227¹ str. 2 d. (1997-05-20 įstatymo Nr. VIII-217 redakcija) kvalifikuota teisingai. Inkriminavęs grupės narių kiekybinį požiūrį – trys ar daugiau asmenų,

³³ JOVAIŠAS, Karolis. Bendrininkavimo formos: reglamentavimo ir įrodinėjimo problemos. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 3-4, p. 56.

³⁴ LAT senato nutarimas 1995 spalio 10 d. „Dėl teismų praktikos nagrinėjant nusikalstamo susivienijimo (BK 227¹ str.) baudžiamąsias bylas“, *Teismų praktika*, Nr. 8.

³⁵ 2001 m. spalio 22 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-16/2001, p. 318-320.

teismas konstatavo antrą būtinąjį sudėties požymį – pastarieji asmenys susivienijo bendrai nusikalstamai veiklai – *sunkių, be to, ir ginkluotų nusikaltimų – turto prievartavimų darymui*. Be to, teismas konstatavo, kad siekimą sukurti nusikalstamą susivienijimą (*trečiasis būtinasis nusikalstamo susivienijimo sudėties požymis*) rodo tokie minėto požymio elementai: a) vaidmenų tarp grupės narių paskirstymas; b) apsirūpinimas ginklu; c) apsirūpinimas transporto ir kitomis nusikaltimo padarymui reikalingomis priemonėmis; d) finansinės pagalbos, nusikaltimui reikalingų priemonių įsigijimui, paieška³⁶. Padalinus trečiąjį būtinąjį požymį į 4 dalis, iš viso nusikalstamam susivienijimui inkrimuoti toje baudžiamojoje byloje teismas panaudojo jau 6 požymius. Tačiau toliau tęsdamas nusikalstamo susivienijimo sudėties inkriminacijos aukščiau išvardintiems grupės nariams pagrindimą, teismas šešiais požymiais neapsiribojo. Po to nuosprendyje akcentuojamas grupės narių materialinės naudos siekimo tikslas (*siekimas gauti 200000 JAV dolerių*) ir funkcijų pasiskirstymas parengiamojoje nusikaltimo veikloje³⁷: V.A. ir O.V.M. nurodė tinkamą organizuojamam nusikaltimui – turto prievartavimui - auką, suteikė apie ją būtinus duomenis, skyrė finansinę pagalbą nusikaltimo priemonėms įsigyti, aprūpino šaunamuoju ginklu ir šaudmenimis ir kt., kitaip tariant, atliko organizuojamąsias ir pagalbines nusikaltimo padarymui funkcijas; D.R. ir L.R. ne tik ieškojo nusikaltimui aukos, bet ir padėjo tą nusikaltimą padaryti, ieškodami finansinių lėšų, policijos uniformos su atributais ir šaudmenų įsigijimui. V.K. identifikuojamas kaip nusikalstamos veiklos iniciatorius ir kaip asmuo, betarpiškai atlikęs V.U. turto prievartavimo vykdomąją funkciją. Iš šio praktinio pavyzdžio matyti, kad teismas be būtinųjų nusikalstamo susivienijimo požymių, inkriminavo ir visus fakultatyvius požymius, pateiktus LAT Senato 1995 m. spalio 10 d. nutarime.

Pažymėtina, kad 1997 m. gruodžio 22 d. LAT Senatas nutarimu Nr. 15³⁸ papildė aptartą 1995 m. spalio 10 d. nutarimą, tačiau paminėtų fakultatyvinių požymių tarpe nei pakeitimų, nei papildymų padaryta nebuvo.

1.3. Baudžiamojo įstatymo redakcijos ir straipsnio pakeitimų raidos analizė

Nusikalstamo susivienijimo straipsnis yra ypatingas tuo, kad per visą jo gyvavimo laikotarpį, t.y. nuo 1993 m. jis buvo keistas net 9 kartus ir iš viso egzistavo net 10 skirtingų

³⁶ 2001 m. spalio 22 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-16/2001, p. 318.

³⁷ *Ibidem*, p. 319.

³⁸ 1997 m. gruodžio 22 d. LAT senato nutarimas Nr. 15. „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 16 „Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame (BK 227¹ str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose“ pakeitimo ir papildymo“, *Teismų praktika*, Nr. 8.

straipsnio redakcijų (6 senojo LR BK 227¹ str. redakcijos ir 4 naujojo LR BK 249 str. redakcijos). Atsižvelgiant į tai, kad nusikalstami susivienijimai gyvuodavo ne vienerius metus ir padarydavo daugybę nusikalstamų veikų skirtingu laikotarpiu, teismams, sprendžiantiems tokio pobūdžio bylas, tekdavo ir tebetenka nelengvas uždavinys dėl baudžiamojo įstatymo galiojimo laike instituto taikymo. LAT teismų praktikos apibendrinimo apžvalgoje konstatuoja, kad „...*teismai privalo juridiskai įvertinti ir tolimesnės praeities, kartais net keliolikos metų senumo faktus. Tokiais atvejais tenka vadovautis baudžiamojo įstatymo grįžtamosios galios taisyklėmis, atsižvelgti į įstatymo nuostatas, padedančius spręsti klausimus, kylančius senojo ir naujojo kodeksų sandūroje, taip pat į nusistovėjusią ankstesnę šios kategorijos bylų nagrinėjimo praktiką*³⁹“. Pažymėtina, kad daugumoje nusikalstamo susivienijimo bylų kartu taikomi ir senojo LR BK 227¹ str., ir naujojo LR BK 249 str.

Sudėtingą teismų praktiką nusikalstamo susivienijimo bylose nulėmė LR BK 3 str. 2 d. nuostata, kurioje įtvirtinta, kad „*veikos nusikalstamumą panaikinant, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, t.y. taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę bei turintiems teistumą asmenims*⁴⁰“. Vadinasi, teismai visą laiką privalo atsižvelgti į nusikalstamo susivienijimo redakcijas, o ypač į švelnesnę baudžiamąją atsakomybę numatančias redakcijas, nes pastarosios turi grįžtamąją galią. Geras pavyzdys, kaip taikomas švelnesnis įstatymas nusikalstamo susivienijimo bylose, yra LAT 2006 m. vasario 28 d. kasacinė nutartis Nr. 2K-25/2006⁴¹. Autoriaus nuomone, dėl aukščiau išvardintų priežasčių būtina apžvelgti nusikalstamo susivienijimo straipsnio evoliuciją laiko atžvilgiu Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje.

Kaip minėta, nusikalstamas susivienijimas LR BK buvo įdiegtas 1993 m. sausio 28 d. įstatymu Nr. I-57⁴². Norma įtvirtinta LR BK 227¹ str., kuris vadinosi „Nusikalstamo susivienijimo (gaujos) organizavimas, vadovavimas ar dalyvavimas joje“. Pažymėtina, kad

---

³⁹ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

⁴¹ 2006 m. vasario 28 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25/2006.

⁴² 1993 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. 157 „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Baudžiamojo proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 1993, Nr. 5-90.

straipsnis buvo ganėtinai primityvus, pernelyg sukonkretintas: „Nusikalstamo susivienijimo (gaujos) organizavimas, vadovavimas daryti nusikaltimus: kontrabandą (77 straipsnis), netikrų pinigų ar vertybinių popierių gaminimą, laikymą arba paleidimą apyvarton (86 straipsnis), operacijų su pinigais ar vertybiniais popieriais taisyklių pažeidimą (87 straipsnis), valstybinio, visuomeninio ar asmeninio turto grobimą (90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 146, 147, 148, 150, 151 straipsniai), tyčinį nužudymą ar tyčinį nužudymą sunkinančiomis aplinkybėmis (104, 105 straipsniai), įkaitų paėmimą (131-1 straipsnis), kyšininkavimą (180, 181 straipsniai), asmens terorizavimą (227-2 straipsnis), neteisėtą narkotinių priemonių gaminimą, įgijimą, laikymą, gabenimą, siuntimą arba realizavimą (232-1 straipsnis), narkotinių priemonių grobimą (232-2 straipsnis), nusikalstamų grupių ginklavimą (234-4 straipsnis), orlaivio nuvayimą (249-2 straipsnis), automototransporto priemonių nuvayimą (250 straipsnis), jeigu jį padarė turintys savo vadeivą trys ar daugiau iš anksto susitarę bendrai nusikalstamai veiklai asmenys, arba tokiam susivienijime (gaujoje) ar jo daromuose nusikaltimuose dalyvavimas - baudžiamas laisvės atėmimu nuo penkerių iki dvylikos metų ir bauda nuo penkių šimtų tūkstančių iki dešimties milijonų talonų arba be jos”.

Antroji redakcija, priimta 1994 m. liepos 19 d. įstatymu Nr. I-551⁴³, įtvirtino kitoki LR BK 227¹ str. pavadinimą, kuris skambėjo taip: „Nusikalstamo susivienijimo organizavimas, vadovavimas ar dalyvavimas jame“. Pavadinime nebeliko žodžio „gauja“. Pažymėtina, kad keitėsi ne tik pavadinimas, bet ir straipsnio turinys. Tą daugiausiai nulėmė dispozicijoje išvardintų straipsnių vietos kaita kodekso struktūroje. Pavyzdžiui, kontrabandos nusikaltimo sudėtis buvo perkelta iš 77 str. į 312 str. Dispozicija taip pat numatė, kad toks susivienijimas gali turėti ne vieną, o keletą vadovų. Be to, pasikeitė sankcija. Nors panaikinta bauda kaip papildoma bausmė, bet terminuoto laisvės atėmimo ribos nukrito ir tesiekė nuo 4 iki 10 metų terminuoto laisvės atėmimo. Taigi pasakyti, ar sankcija sušvelnėjo, ar sugriežtėjo, yra sudėtinga.

Trečioji LR BK 227¹ str. redakcija, įtvirtinta 1995 m. gruodžio 20 d. įstatymu Nr. I-1141⁴⁴, keitėsi iš pagrindų. Pirma, buvo pakeistas straipsnio pavadinimas. Toks pat pavadinimas išliko iki šių dienų – „Nusikalstamas susivienijimas“. Antra, nebeliko

⁴³ 1994 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-551 „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 1994, Nr. 60-1182.

⁴⁴ 1995 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-1141 „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Baudžiamojo proceso, Civilinio proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 1995, Nr. 104-2325.

perteklinio nusikalstamų veikų išvardijimo dispozicijoje, kurias daryti gali nusikalstamas susivienijimas. Įtvirtinta, jog nusikalstamo susivienijimo tikslas daryti sunkius nusikaltimus. Be to, organizavimo ir vadovavimo veikos požymį pakeitė nusikalstamo susivienijimo kūrimas. Bendrosios nusikaltimo sudėties sankcija išliko tokia pati, tačiau buvo pridėta 2 dalis – kvalifikuota nusikaltimo sudėtis: „*Tie patys veiksmai, kai nusikalstamas susivienijimas ginkluotas šaunamuoju ginklu ar sprogstamosiomis medžiagomis, - baudžiami laisvės atėmimu nuo aštuonerių iki penkiolikos metų*“.

1997 m. gegužės 20 d. įstatymu Nr. 45-1104⁴⁵ buvo pakeista LR BK 227¹ str. 1 dalis. Dispozicijoje nebeliko išankstinio susitarimo požymio. Be to, pridėta trečioji straipsnio dalis: „*Atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės asmuo, kuris dalyvavo nusikalstamo susivienijimo, numatyto šio straipsnio pirmojoje ir antrojoje dalyse, daromuose nusikaltimuose arba priklausė tokiam susivienijimui, tačiau prisipažinęs teisėsaugos organams suteikė vertingos informacijos, kurios pagrindu buvo užkirstas kelias nusikalstamo susivienijimo veiklai arba jo nariai buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Ši dalis netaikoma asmeniui, dalyvavusiam darant tyčinį nužudymą*“. Tiek pirmos, tiek antros dalies sankcijos liko nepakeistos.

Penktoji nusikalstamo susivienijimo straipsnio redakcija, įtvirtinta 1998 m. gruodžio 21 d. įstatymu Nr. VIII-983⁴⁶, straipsnį pakeitė nežymiai. 2 dalies sankcija buvo papildyta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausme. Taigi ši redakcija, nors iš pirmo žvilgsnio nežymiu pakeitimu, buvo akivaizdžiai sugriežtinta. Tai pirmas kartas, kai už nusikalstamo susivienijimo nusikaltimą numatyta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė.

Šeštoji įstatymo redakcija, priimta 2003 m. sausio 9 d. įstatymu Nr. IX-1290⁴⁷, panaikino trečiąją LR BK 227¹ str. dalį, kadangi įstatymo leidėjas numatė perkelti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės su teisėsaugos institucijoms bendradarbiavusiems nusikalstamo susivienijimo nariams institutą iš specialiosios į bendrąją LR BK dalį, t.y. į naujojo LR BK 39¹ str.

---

⁴⁵ 1997 m. gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-217 „Dėl Baudžiamojo kodekso 15(1), 53(1), 227(1), 227(2), 294, 325 straipsnių pakeitimo ir papildymo 297(1) straipsniu“, *Valst. žin.*, 1997, Nr. 45-1104.

⁴⁶ 1998 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-983 „Dėl Baudžiamojo kodekso 22, 24, 42, 43, 49, 50, 54(1), 71, 75, 105, 227(1), 227(3) straipsnių pakeitimo“, *Valst. žin.*, 1998, Nr. 115-3238.

⁴⁷ 2003 m. sausio 9 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-1290 „Dėl Baudžiamojo kodekso 15(1) straipsnio pripažinimo netekusiu galios, 41(1), 45, 227(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 51(2) straipsniu“, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 10-340.

Dėl aukščiau paminėtos priežasties, pirmoji naujojo LR BK 249 redakcija, priimta 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968⁴⁸, taip ir nespėjo įsigalioti. Ši redakcija buvo kokybiškai nauja. Straipsnį sudarė 4 dalys: „1. Tas, kas dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų. 2. Tas, kas dalyvavo šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo šešerių iki dvylikos metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos. 3. Tas, kas organizavo šio straipsnio 1 ar 2 dalyje numatytus nusikalstamus susivienijimus arba jiems vadovavo, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dešimties iki penkiolikos metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos. 4. Nuo baudžiamosios atsakomybės atleidžiamas asmuo, kuris dalyvavo, kai šio straipsnio 1 ar 2 dalyje numatytas nusikalstamas susivienijimas darė nusikaltimus, arba priklausė tokiam susivienijimui, tačiau prisipažinęs teisėsaugos institucijai suteikė vertingos informacijos, leidžiančios užkirsti kelią nusikalstamo susivienijimo veiklai arba patraukti baudžiamojon atsakomybėn jo narius. Nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžiamas nužudant dalyvavęs asmuo arba asmuo, kuriam jau buvo taikytas toks atleidimas nuo atsakomybės“. Tačiau ši redakcija taip ir neišgaliojo, dėl to ji negali būti taikoma.

Pirmąją įsigaliojusia naujojo LR BK redakcija derėtų laikyti 2003 m. balandžio 10 d. įstatymu Nr. IX-1495⁴⁹ priimtą redakciją. Pastaroji yra identiška prieš tai minėtam neišgaliojusiam straipsnio variantui, tik be 4 dalies, kuri su nedideliais pakeitimais buvo perkelta į naujojo LR BK 39¹ str. Pažymėtina, kad palyginus su senojo LR BK 227¹ str. paskutinosios redakcijos sankcijomis, šios buvo sugriežtintos nusikalstamo susivienijimo vadovams ir organizatoriams (šis požymis tapo itin kvalifikuojančiu nusikalstamo susivienijimo sudėtį požymiu), bet atitinkamai sušvelnintos tiek paprasto, tiek ginkluoto nusikalstamo susivienijimo dalyviams.

2003 m. liepos 4 d. įstatymo pakeitimai Nr. IX-1706⁵⁰ sugriežtino visų trijų LR BK 249 str. dalių terminuoto laisvės atėmimo bausmę – pakėlė bausmės viršutinę ribą, o 2005 m

---

⁴⁸ 2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas, *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

⁴⁹ 2003 m. balandžio 10 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-1495 „Dėl Baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143, 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39(1) IR 306(1) straipsniais“, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 38-1733.

⁵⁰ 2003 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-1706 „Dėl Baudžiamojo kodekso 139, 140, 176, 180, 181, 190, 201, 212, 249, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 74-3423.

birželio 23 d. pakeitimais Nr. X-272⁵¹ 4 dalyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė juridiniams asmenims. Išvada – kuo toliau tuo labiau straipsnio sankcija griežtėjo. Be to, atsižvelgiant į teismų praktikoje nusikalstamo susivienijimo nariams skiriamas bausmes, ji ir toliau turi tendenciją griežtėti. Kita vertus, ne vien sankcijos dydis nulemia tai, ar įstatymas yra griežtesnis ar švelnesnis, bet ir dispozicijos ar apibrėžimo turinys. LAT teismų praktikos apibendrinimo apžvalgoje nurodė: „*Esminis skirtumas tarp 1961 m. BK ir 2000 m. BK numatytų nusikalstamo susivienijimo sąvokų yra tai, kad dabar galiojantis baudžiamasis įstatymas nusikalstamo susivienijimo sąvoką papildo nuolatinių tarpusavio ryšių bei vaidmenų ir užduočių pasiskirstymo reikalavimu tarp nusikalstamą junginį sudarančių asmenų. Šie požymiai sugriežtina įstatymo taikymo reikalavimus, pripažįstant bendrininkavimo formą nusikalstamu susivienijimu. Todėl 2000 m. BK numatyta nusikalstamo susivienijimo sąvoka yra palankesnė apsigynimo nuo kaltinimo aspektu nei tokia veika kaltinamiems asmenims pagal 1961 m. BK įtvirtintą sąvokos apibrėžimą*⁵²“.

1.4. Nusikalstamo susivienijimo apibrėžimas ir požymiai

Nusikalstamo susivienijimo terminas LR BK minimas ne tik specialiosios dalies 249 str., bet, priešingai nei senajame įstatyminiame reglamentavime, termino apibrėžimas pateikiamas ir bendrosios dalies LR BK 25 str. „Bendrininkavimo formos“ 4 d., kurioje numatyta, jog: „*Nusikalstamas susivienijimas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija bei teroristinė grupė*⁵³“. Pažymėtina, kad „kvalifikuojant nusikalstamą susivienijimą BK 25 straipsnio 4 dalies nurodinėti nereikia, prireikus pakanka remtis ja sprendimų motyvuojamosiose dalyse⁵⁴“. Iš įstatyminio apibrėžimo galima išskirti tokius dabartinės nusikalstamo susivienijimo sąvokos požymius:

---

⁵¹ 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. X-272 „Dėl Baudžiamojo kodekso 48, 60, 145, 147, 157, 212, 213, 214, 215, 226, 249, 251, 252, 256, 267, 270, 272, 274, 280 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 147(1), 199(1), 199(2), 267(1), 270(1), 308(1) straipsniais“, *Valst. žin.*, 2005, Nr. 81-2945.

⁵² 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

⁵³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

⁵⁴ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

1. **Trys arba daugiau asmenų.** (*Trijų ar daugiau asmenų požymis reiškia, kad mažiausiai trys tokie asmenys pagal baudžiamąjį įstatymą turi būti tinkami BK 249 straipsnyje numatyto nusikaltimo subjektai (amžiaus, pakaltinamumo ir kitu požiūriu)*⁵⁵)
2. **Susivienijimas sukuriamas bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti.** (*Atsakomybei už nusikalstamą susivienijimą nėra būtina, kad tokie nusikaltimai būtų padaryti, nors teismų praktikoje linkstama pabrėžti, kiek ir kokių veikų nusikalstamas susivienijimas yra padaręs*⁵⁶)
3. **Nuolatiniai tarpusavio ryšiai.** (*T.y. asmenų ilgalaikis susitelkimas tam, kad bendromis, suderintomis pastangomis, pasitelktomis ryšio ar kitokiomis priemonėmis būtų lengviau įgyvendinama susivienijimo numatyta nusikalstama veikla – sunkių ar labai sunkių nusikaltimų darymas*)
4. **Užduočių ir vaidmenų pasiskirstymas, darant nusikaltimus.**

Praktika rodo, kad teismų sprendimuose aprašant faktinius nusikalstamą susivienijimą apibūdinančius požymius jie nėra specialiai grupuojami ir atskirai vertinami, kaip atitinkantys tą ar kitą nusikalstamo susivienijimo požymį, įtvirtintą BK 25 straipsnio 4 dalyje, išskyrus atskirus atvejus, kai ginčijama tam tikrų faktų atitiktis konkrečiam požymiui⁵⁷. A. Gutausko nuomone, šių požymių nepakanka. Pastarasis autorius dar išskirtų: a) būtiną tikslą – turtinės ekonominės naudos siekimą; b) smurto naudojimo ar rengimosi jį naudoti požymį; c) privalomąjį nusikalstamo susivienijimo vadovo (ar vadovų) buvimą⁵⁸.

Darbo autorius iš dalies pritaria A. Gutausko pasiūlymui. Iš tiesų, klasikinė tvirčiausios struktūros nusikalstamų grupuočių samprata pabrėžia ekonominę tokių grupuočių formavimosi aspektą. Vargu ar įmanomas prievartautojų ar žudikų mėgėjų nusikalstamas susivienijimas. Dažniausiai asmenys į grupuotes vienijasi tik dėl to, kad kartu veikdami, gali gauti žymiai didesnę pelną. Be to, kuo tvirtesnė grupuotė, tuo ryškesnis vadovo institutas joje. Smurto požymis, autoriaus nuomone, nėra toks esminis ir reikšmingas kaip prieš tai paminėtieji du. Kita vertus, pernelyg apkrovus nusikaltimo sudėti, žymiai pasunkėtų pastarosios įrodinėjimas, ir šiuo atveju mažesnė blogybė būtų nepilnai suformuluota sudėtis,

⁵⁵ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

⁵⁶ *Ibidem.*

⁵⁷ *Ibidem.*

⁵⁸ GUTAUSKAS, Aurelijus. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują baudžiamąjį kodeksą. *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 45(37), p. 35.

kurios papildomi požymiai atsiskleistų teismų praktikoje, negu išsamiau įstatymiškai suformuluota, bet sunkiai teisme įrodoma nusikaltimo sudėtis.

Be A. Gutausko išskirtų papildomų nusikalstamo susivienijimo požymių, analizuojant teismų praktiką, galima išskirti dar penketą požymių, kurie praplečia nusikalstamo susivienijimo narių tarpusavio ryšių ir užduočių pasiskirstymo požymių turinį. Kaip pavyzdį pateikiame ištrauką iš vienos LAT nutarties: „*Nuteistųjų susivienijimas turėjo bendrą kasą, į kurią mokėjo įnašus, dalį nusikalstamos veikos būdu įgyto turto vertės, nusikalstamo susivienijimo nariai turėjo ryšio priemones – mobilius telefonus, kurie buvo įgyti lėšomis, gautomis iš nusikalstamos susivienijimo veiklos, iš šios veiklos gautomis lėšomis taip pat buvo atsiskaitoma už ryšio paslaugas. Aplinkybės, jog mobilaus ryšio telefonai buvo įgyti iš nusikalstamo susivienijimo veiklos gautų lėšų, kad jie buvo naudojami ryšiui palaikyti darant konkrečius nusikaltimus, rodo, kad jie teisingai teismų buvo įvertinti kaip techninės priemonės, palengvinančios nusikalstamą veiką. Nusikalstamo susivienijimo nariai įsigijo ginklą, kuriais naudojami darydami nusikaltimus. Susivienijimo narių tarpusavio ryšiai stiprumą ir pastovumą rodo tai, kad nusikalstamo susivienijimo nariai žinojo apie tai, kad nusikalstamo susivienijimo narys išvyksta, nusikaltimus kartu darė gana ilgą laiką - nuo 1994 m. pradžios iki 1995 m. pabaigos. J.K. kaip susivienijimo vadovas palaikė drausmę susivienijime sudarydamas baimės atmosferą, nurodydamas, kad iš susivienijimo negalima pasitraukti, negalima pereiti į kitas nusikalstamas grupuotes⁵⁹“.*

Iš čia galima išskirti tokius fakultatyvius nusikalstamo susivienijimo požymius:

- ◆ hierarchinė grupės struktūra;
- ◆ disponavimas bendromis lėšomis (kasa – „obščiakas“⁶⁰);
- ◆ ryšio ir kitų techninių priemonių panaudojimas nusikalstamoje veikloje;
- ◆ bauginimu ar kitokiais būdais drausmės ir subordinacijos palaikymas;
- ◆ konspiraciniai bendravimo būdai ir kt.

Šių dienų teismų praktikoje taip pat neapsiribojama baudžiamajame įstatyme apibrėžtų požymių inkriminavimu. Kiekvienoje byloje papildomai inkriminuojami ir dauguma kitų aukščiau autoriaus išvardintų požymių. Viename paskutinių nuosprendžių, t.y. 2008 m. spalio 15 d. Lietuvos Apeliacinio teismo nuosprendyje baudžiamajame byloje Nr. 1A-79/2008, formuojamas precedentas. Nuteistieji T.V., A.V., S.A., V.P. ir nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas V.Š. išteisinti dėl LR BK 249 str. „Nusikalstamas

⁵⁹ 2003 m. gruodžio 2 d. LAT nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-668/2003.

⁶⁰ *Nusikaltėlių naudojamas terminas.*

susivienijimas“, nes Teismas konstatavo nebuvus aiškaus vaidmenų pasiskirstymo, kitaip sakant, **organizacinės hierarchijos, vidinės struktūros, grindžiamos paklusnumo santykiais**⁶¹. „Kad tokios labai gerai organizuotos vidinės struktūros nebuvo rodo ir tai, kad byloje surinktais duomenimis nenustatyta, jog grupuotė būtų turėjusi **bendrą kasą**. Iš bylos duomenų matyti, kad atlikus kiekvieną automobilio vagystę jos dalyviai už pagrotą ir realizuotą automobilį gautas lėšas pasidalindavo, o kad bent dalis lėšų būtų dedamos į tokią kasą, nenustatyta“⁶². Kaip matome, teismas išteisino asmenis dėl nusikalstamo susivienijimo nebuvimo, neįrodžius požymių, kurie tiesiogiai nėra numatyti baudžiamajame įstatyme. Minėtiems asmenims inkriminuotas ne nusikalstamas susivienijimas, o organizuota grupė, nors jų nusikalstama veika kiekybinius nusikalstamo susivienijimo požymius ir atitiko. Galima daryti išvadą, kad teismai vadovaujasi ir kokybiniais fakultatyviaisiais požymiais, įtvirtintais teismų praktikoje, kuriais aptartoje baudžiamojoje byloje buvo bendra kasa, vidinė subordinacija ir organizacinė hierarchija.

Kita vertus, LAT teismų praktikos apibendrinimo apžvalgoje išdėsto visiškai priešingą nuomonę: „...nėra būtina kiekvienu atveju nustatyti tokius nusikalstamam susivienijimui būdingus požymius, kurie nėra tiesiogiai įvardyti baudžiamajame įstatyme⁶³“. Autorius darytų išvadą, kad visais fakultatyviais įstatyme nenumatytais nusikalstamo susivienijimo požymiais teismai neprivalo remtis, tačiau turi atsižvelgti į kiekvieną individualų atvejį, kuriuo remdamiesi ir inkriminuodami neįstatyminių požymių buvimą ar nebuvimą, formuoja precedentą tokio pobūdžio byloje.

Nusikalstamo susivienijimo sudėties dabartinio apibrėžimo pagrindas – Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (kitaip vadinama - Palermo konvencija)⁶⁴. Jungtinių Tautų Palermo konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą yra atskirtos dvi sąvokos „organizuota nusikalstama grupė“ ir „organizuota grupė“. „Organizuota nusikalstama grupė“ – *organizuota trijų ar daugiau asmenų grupė, egzistuojanti tam tikrą laiką tarpą ir veikianti kartu, kurios veiklos tikslas – padaryti vieną arba daugiau sunkių nusikaltimų ar nusikaltimų, pripažįstamų tokiais pagal šią Konvenciją,*

---

⁶¹ 2008 m. spalio 15 d. Lietuvos Apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-79/2008, p. 55.

⁶² *Ibidem*, p. 55.

⁶³ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

⁶⁴ 2000 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, ratifikuota 2002 m. kovo 19 d. LR įstatymu Nr. IX-794, *Valst. Žin.*, 2002, Nr. 51.

*siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos*⁶⁵”. Tuo tarpu „*organizuota grupė*“ – *grupė, kuri nėra atsitiktinai susibūrusi nusikaltimui padaryti, kurios narių vaidmenys nebūtinai yra formaliai apibrėžti ir kuriai nebūtina tęstinė narystė ar susiformavus struktūra*⁶⁶”. Iš šių apibrėžimų matyti, kad Konvencijos sąvoką *organizuota nusikalstama grupė* LR BK atitiktų *nusikalstamo susivienijimo* sąvoka. Kaip matome, sąvokos nėra tapačios. Konvencijos norma pabrėžia specialųjį tikslą – finansinės ar materialinės naudos siekimą, o LR BK norma, kaip jau užsiminta, tokio privalomojo požymio neįtvirtina. Be to, pagal Konvenciją tokių organizuotų nusikalstamų grupių daromų nusikalstamų veikų amplitudė gali būti gerokai platesnė, kadangi čia kaip sunkus nusikaltimas traktuojamas toks nusikaltimas, kurio maksimali bausmė yra ne mažesnė nei 4 metai laisvės atėmimo (LR BK sunkus nusikaltimas - nuo 6 metų laisvės atėmimo).

Labai svarbus Konvencijos 5 straipsnis „Dalyvavimo organizuotoje nusikalstamoje grupėje kriminalizavimas”. Minėtojo straipsnio 1 dalies a) punkte nurodoma, kad Konveciją pasirašiusios šalys privalo nustatyti baudžiamąją atsakomybę už tyčinę asmens veiką kaip už baigtą nusikaltimą, kuria asmuo susitaria *su vienu ar daugiau kitų asmenų padaryti sunkų nusikaltimą tiesiogiai ar netiesiogiai siekiant finansinės ar kitokios materialios naudos ir, jei tai numatyta vidaus teisėje, vienam iš susitarimo dalyvių prisidedant prie šio susitarimo ar susijusi su organizuotos nusikalstamos grupės dalyvavimu*, taip pat baudžiamąją atsakomybę už asmens veiką, kuria jis, *žinodamas organizuotos nusikalstamos grupės tikslą ir bendrą nusikalstamą veiklą arba jos ketinimą įvykdyti minėtus nusikaltimus, aktyviai dalyvauja: a. nusikalstamoje organizuotos nusikalstamos grupės veikloje; b. kitoje organizuotos nusikalstamos grupės veikloje, žinodamas, kad jo dalyvavimas padės pasiekti pirmiau minėtą nusikalstamą tikslą*⁶⁷. 5 straipsnio 1 dalies b) punkte įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė sunkaus nusikaltimo, kuriame dalyvauja organizuota nusikalstama grupė, įvykdymo organizatoriui, vadovui, kurstytojui ir padėjėjui.

---

⁶⁵ 2000 m. gruodžio 13 d Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, ratifikuota 2002 m. kovo 19 d. LR įstatymu Nr. IX-794, *Valst. Žin.*, 2002, Nr. 51; 2 str. a) p.

⁶⁶ *Ibidem*, 2 str. c) p.

⁶⁷ *Ibidem*, 5 str.

2. Nusikalstamo susivienijimo sudėties (LR BK 249 str.) analizė

Galiojančiame LR BK nusikalstamo susivienijimo sudėtis yra įtvirtinta 249 str. „Nusikalstamas susivienijimas“. Straipsnis susideda iš 4 dalių:

- ◆ pirmoji dalis numato: „*Tas, kas dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje*“;
- ◆ antroji dalis įtvirtina: „*Tas, kas dalyvavo šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje*“;
- ◆ trečioji dalis numato: „*Tas, kas organizavo šio straipsnio 1 ar 2 dalyje numatytus nusikalstamus susivienijimus arba jiems vadovavo*“;
- ◆ ketvirtoji dalis numato baudžiamąją atsakomybę juridiniams asmenims.

2.1. Objektiveji požymiai

Objektas. Objektas – objektyvusis nusikaltamos veikos sudėties požymis. Tai teisinis gėris, į kurį kėsinamasi nusikalstama veika ir kuris saugomas baudžiamojo įstatymo⁶⁸.

Pagrindinis LR BK 249 str. kaip ir viso XXXV skyriaus objektas yra *visuomenės saugumas*. Papildomais nusikalstamo susivienijimo objektais gali būti beveik visi teisiniai gėriai, saugomi LR BK. Nusikalstamo susivienijimo straipsnio viena svarbiausių ypatybių yra ta, kad šis straipsnis retai taikomas vienas ir dažniausiai sudaro nusikaltimų sutaptį su kituose LR BK specialiosios dalies straipsniuose numatytais nusikaltimais. Dažniausiai pasitaikantys nusikalstamo susivienijimo papildomi objektai yra Lietuvos Respublikos ekonomika, verslo tvarka, finansų sistema, taip pat žmogaus gyvybė, sveikata, privati nuosavybė ar turtiniai interesai.

Visuomenės saugumas bendrąja prasme suprantamas kaip bendras žmonių poreikis gyventi saugioje visuomeninėje aplinkoje, kurioje užtikrinama apsauga nuo pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ir turtui. Grėsmė visuomenės saugumui paprastai siejama su pavojumi ne konkrečiam individui, bet didelei arba neapibrėžtai žmonių grupei. Pažymėtina, kad visuomenės saugumas yra konstitucinė vertybė. Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁶⁹ (*toliau Konstitucija*) 26 str. minima, kad jeigu būtina garantuoti visuomenės saugumą, gali būti apribojama žmogaus teisė išpažinti religiją arba tikėjimą. Lygiai tokiu pačiu principu

⁶⁸ PAVILONIS, Vladas. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: „Eugrimas“, 2001, p. 158.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valst. žin.*, 1992, Nr. 33-1014.

suformuluotas ir Konstitucijos 32 str., pagal kurią kilnojimosi teisė gali būti suvaržyta vardan visuomenės saugumo; taip pat ir Konstitucijos 36 straipsnis, kuris numato taikių susirinkimų teisę. Be to, pagal Konstitucijos 135 str., įgyvendindama užsienio politiką, Lietuvos Respublika pirmiausiai siekia užtikrinti šalies saugumą. Iš to seka išvada, kad visuomenės saugumas – viena iš prioritetinių konstitucinių vertybių, nukonkuruojanti daugelį kitų žmogaus teisių ir laisvių.

Objektyvioji pusė. Objektyvioji nusikalstamos veikos pusė – tai išorinė pavojingo kėsینimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi gėriai, pasireiškimu pusė⁷⁰. Nusikalstamo susivienijimo sudėčiai būdingas tik vienas privalomas objektyviosios pusės požymis - veika. Atsižvelgiant į tai, nusikalstamo susivienijimo sudėtis yra **formalioji**. Tai reiškia, kad asmens baudžiamoji atsakomybė siejama tik su pačios pavojingos veikos padarymu, padarinius paliekant už kvalifikacijai reikšmingos ribos, jie nėra būtini. Kita vertus, nusikalstamo susivienijimo reiškinys jau pats savaime siejamas su pavojingais padariniais, labai retai kada pavyksta nusikalstamą susivienijimą neutralizuoti, dar šiam nespėjus padaryti įvairiausių nusikalstamų veikų. Be to, nusikalstamo susivienijimo egzistavimas paprastai išaiškėja, kai sulaikomi jo nariai, teisiami už konkrečių nusikalstamų veikų padarymą. Maža to, kaip apibendrinamoje apžvalgoje yra pasisakęs LAT, „atsakomybei už nusikalstamą susivienijimą nėra būtina, kad tokie nusikaltimai būtų padaryti <...> tačiau apibendrinamoje teismų praktikoje tokio atvejo, kad būtų taikomas vien tik BK 249 straipsnis, aptikti nepavyko⁷¹“. Vis tik, formaliai žvelgiant į „įstatymo raidę“, nusikalstamas susivienijimo sudėtis yra tipinė formalioji sudėtis, kadangi straipsnio dispozicijoje nėra įtvirtintas padarinių požymis.

Veika. Nusikalstama veika – būtinas bendrosios nusikaltamos veikos sudėties požymis. Nusikalstama veika – tai priešingas teisei, pavojingas, sąmoningas ir valingas žmogaus elgesys išoriniame pasaulyje. Nusikalstama veika apima dvi žmogaus elgesio pasireiškimu formas: aktyviają (veikimą) ir pasyviają (neveikimą). Veikimas pasireiškia įvairių veiksmų, kuriais kėsınamasi į baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius, atlikimu. Neveikimo pavojingumas pasireiškia tuo, kad asmeniui susilaikant nuo tam tikrų

---

⁷⁰ PAVILONIS, Vladas. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: „Eugrimas“, 2001, p. 170.

⁷¹ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

veiksmų atlikimo atsiranda žala teisiniams gėriams ar keliama tokios žalos grėsmė⁷². Nusikalstamo susivienijimo nusikalstamos veikos: dalyvavimas, organizavimas ir vadovavimas, autoriaus nuomone, gali būti padaromos tik veikimu.

LR BK 249 str. „Nusikalstamas susivienijimas” 1 dalis numato baudžiamąją atsakomybę už dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje. **Dalyvavimas** – tai pastovus bet kokių funkcijų, užtikrinančių nusikalstamo susivienijimo tikslų pasiekimą, atlikimas. Dalyvavimas gali pasireikšti tiek konkrečių nusikaltimų darymu arba rengimu, tiek ir kitokia veikla grupės naudai, kuri leidžia identifikuoti asmenį kaip nusikalstamo susivienijimo narį (pvz, vadeivos apsaugos užtikrinimas, įspėjimas apie nusikalstamam susivienijimui ar atskiriems jo nariams gresiančius teisėsaugos pareigūnų veiksmus, grupuotės techninių priemonių aprūpinimas, naujų narių verbavimas į grupuotę, bendrų piniginių lėšų, išdo saugojimas, bendros kasos priežiūra ir kt.). Kaip išaiškina LAT, „*dalyvavimu pagrįstai pripažįstamas ne vien nusikalstamų veikų darymas, bet ir kitokių pavedimų atlikimas – susivienijimo apsauga, jo dalyviams teikiamas prieglobstis, rūpinimasis susivienijimo ginklais, transportu, turtu, lėšomis, informuotumu ir kt.*”⁷³

O. Fedosiukas dalyvavimo veikoje išskiria 2 esminius požymius⁷⁴:

- ◆ pastovumą;
- ◆ funkcionalumą.

Pastovumas reiškia, kad kaltininkas prisijungė prie grupės veiklos ne vienam kartui, kad jis atlieka ar įsipareigoja atlikti tam tikras funkcijas nuolat arba ilgesnį laiką, kad dalyvavimas nėra atsitiktinis. Vienkartinis prisijungimas prie susivienijimo daromo nusikaltimo arba kitokio veiksmo atlikimas susivienijimo naudai nelaikytinas dalyvavimu jo veikloje.

Funkcionalumas reiškia, kad kaltininkas veikia ar įsipareigoja veikti susivienijimo interesais ne stichiškai, o turėdamas tam tikrą vaidmenį (vadovaujantį ar vykdomąjį) arba užduotį. Kaltininkas nusikalstamame susivienijime gali turėti tiek pastovius, tiek ir

---

⁷² PAVILONIS, Vladas. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: „Eugrimas“, 2001, p. 172-174.

⁷³ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

⁷⁴ FEDOSIUK, Oleg. Baudžiamoji teisė (specialioji dalis): nusikaltimai visuomenės saugumui, p. 10-11.

[Žiūrėta 2008-12-14]. Prieiga per internetą

<[http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_vis_saug.ppt#256,1,Baudžiamoji teisė \(specialioji dalis\) Nusikaltimai visuomenės saugumui LR BK XXXV SKYRIUS](http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_vis_saug.ppt#256,1,Baudziamoji%20teisė%20(specialioji%20dalis)%20Nusikaltimai%20visuomenės%20saugumui%20LR%20BK%20XXXV%20SKYRIUS)>

besikeičiančius, t.y. priklausančios nuo konkrečių aplinkybių ir poreikių, vaidmenis ir užduotis.

Inkriminuojant dalyvavimo veikos požymį, kai kurie teismų sprendimai vertintini kritiškai. Pavyzdžiui, 2008 m. birželio 30 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr.1-20/2008 kaltinamajam R.B. nebuvo inkriminuota nusikalstamo susivienijimo veikla, nors pastarasis asmuo nusikalstamame susivienijime turėjo labai konkrečią pagalbinę funkciją: narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei šaunamųjų ginklų, šaudmenų ir sprogstamosios medžiagos laikymui, naudojamų nusikalstamo susivienijimo veikloje, išnuomuodavo garažus ir rūpindavosi jų priežiūra⁷⁵. Pastarasis taip pat ieškodavo gaujos nariams mobilaus ryšio telefonų, nuomojamų butų, derėdavosi dėl jų kainų ir sąlygų. Iš bylos aplinkybių matyti, kad minėtasis R.B. buvo tarsi nusikalstamo susivienijimo administratorius. Pastarasis asmuo nusikalstamame susivienijime dalyvavo pastoviai, turėjo konkrečią užduotį, veikė ne stichiškai, o nuolat vykdydamas vadovo L.L. nurodymus. Tačiau teismas, daugiausia remdamasis kaltinamojo M.K. (*„su jais visur dažnai būdavo ir R.B., tačiau šis nebuvo laikomas gaujos nariu“*⁷⁶) ir kitų kaltinamųjų parodymais, šio asmens nusikalstamo susivienijimo dalyviu nepripažino.

Pažymėtina, kad formalus tapimas nusikalstamo susivienijimo nariu, nors ir nespėtas įgyvendinti, vykdamas konkrečias užduotis, taip pat turėtų būti traktuotinas kaip dalyvavimo nusikalstamo susivienijimo veikloje veika. Svarbu, jog apie tokio naujo nario buvimą būtų informuoti kiti nusikalstamo susivienijimo nariai. Be to, nusikalstamo susivienijimo nariu gali būti pripažinti ir įvairūs specialistai, kurie atlikdami nuolatinės pagalbinės profesines funkcijas padeda nusikalstamam susivienijimui funkcionuoti. Pavyzdžiui, tai galėtų būti „savas“ asmuo teisėsaugos organuose, „savas“ gydytojas, buhalteris ar advokatas.

2.2. Subjektyvieji požymiai

Subjektas. Nusikalstamo susivienijimo subjektu gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo (juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę numato LR BK 249 str. 4 d.). Fizinis asmuo kaip subjektas privalo atitikti amžiaus ir pakaltinamumo kriterijus (turi būti pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas). Pagal minėtą LR BK 249 str., remiantis LR BK 13 str., atsakys tik nusikaltimo metu 16 metų sulaukęs asmuo. Kadangi nusikalstamas susivienijimas yra trunkamasis nusikaltimas, galima preziumuoti, jog jeigu dalyvauti

⁷⁵ 2008 m. birželio 30 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-20/2008, p. 5.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 20.

įtraukiamas nepilnametis, tai jis už padarytas įvairias nusikalstamas veikas pagal sutaptį su nusikalstamo susivienijimo straipsniu atsakys tik nuo tada, kuomet oficialiai sulauks 16 metų. Prieš tai padarytoms nusikalstamoms veikoms, remiantis LR BK 13 str., priklausomai nuo jų pobūdžio, baudžiamoji atsakomybė apskritai neiškils, arba iškils tik pagal atitinkamą straipsnį be sutapties su nusikalstamo susivienijimo straipsniu. Pavyzdžiui, jei būdamas 15 metų, veikdamas su nusikalstamo susivienijimo nariais, nepilnametis nužudė žmogų (už nužudymą atsakomybė kyla nuo 14 metų), tai jis baudžiamojon atsakomybėn bus patrauktas tik pagal atitinkamą nužudymo straipsnį, nors kitiems jo bendrininkams būtų kvalifikuojama nužudymo ir nusikalstamo susivienijimo sutaptis.

Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (*toliaus LR CK*) apibrėžia juridinio asmens sąvoką. Pagal LR CK 2.33 str. 1 d. „*juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme*⁷⁷“. Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės koncepcija Lietuvos baudžiamosios teisės sistemoje yra naujas reiškinys. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė ir jos reikalingumas - teisės teoretikų diskusijų objektas. Autorius pritaria D. Soloveičiko nuomonei, kad „*juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė yra tikslinga ir reikalinga, nes alternatyvių juridinių asmenų teisinės atsakomybės formų analizė patvirtina, kad šios formos, įskaitant organizacijų atsakomybę, nėra veiksmingos arba bent jau negali užtikrinti pavojingos organizacijų veiklos (veikų) prevencijos*⁷⁸“. Tačiau autorius laikosi nuomonės, kad, įdiegiant naują institutą į sistemą, reikia atsižvelgti į tos sistemos reikalavimus. Šiuo atveju LR BK nebuvo paruoštas sistemingam juridinio asmens įtvirtinimui.

2005 m. birželio 23 dieną⁷⁹ įtvirtinta juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo organizavimą, vadovavimą, taip pat dalyvavimą nusikalstamame susivienijime įnešė nemažai pailios, taip pat, autoriaus nuomone, šis pakeitimas nebuvo tinkamai įgyvendintas sistemiškumo aspektu. Nusikalstamas susivienijimas yra viena iš bendrininkavimo formų, o LR BK 24 str. 1 d.⁸⁰ įtvirtintas bendrininkavimo apibrėžimas nei

⁷⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valst. Žin.*, Nr. 74-2262.

⁷⁸ SOLOVEIČIKAS, Deividas. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė (Lyginamieji aspektai)*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 222.

⁷⁹ 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. X-272 „Dėl Baudžiamojo kodekso 48, 60, 145, 147, 157, 212, 213, 214, 215, 226, 249, 251, 252, 256, 267, 270, 272, 274, 280 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 147(1), 199(1), 199(2), 267(1), 270(1), 308(1) straipsniais“, *Valst. žin.*, 2005, Nr. 81-2945.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

minėtais 2005 m. birželio 23 dienos pakeitimais, nei vėliau liko nepakeistas ir toliau nustato tokią pačią nuostatą, kad bendrininkavimas galimas tik tarp fizinių asmenų: bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių šio kodekso 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką. 2005 m. birželio 23 d., nepakeitus LR BK bendrosios dalies normos, buvo papildyta specialiosios dalies nusikalstamo susivienijimo norma - LR BK 249 str. 4 d. Susidaro įspūdis, jog tokiu būdu buvo sukurta kolizinė situacija, nes minėtieji bendrosios ir specialiosios dalies straipsniai pradėjo prieštarauti vienas kitam.

Kita problema, kurią sukūrė šis pakeitimas, – bendrininkų skaičius nusikalstamame susivienijime. Mažiausias galimas bendrininkų skaičius, remiantis LR BK 24 str., yra du fiziniai asmenys. Logiška išvada daroma LR BK komentare: „...*bendrininkavimas galimas, kai nusikalstamą veiką daro du fiziniai asmenys, juridinis asmuo tiesioginiu bendrininkavimo subjektu būti negali. Kadangi pagal BK 20 str. juridinis asmuo BK numatytais atvejais gali atsakyti už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas, todėl tokiais atvejais pripažinus tokį fizinį asmenį kaltu bendrininkavus tam tikroje nusikalstamoje veikoje bendrininkavimas gali būti inkriminuotas ir juridiniam asmeniui*⁸¹“. Nusikalstamo susivienijimo bendrininkavimo forma, remiantis LR BK 25 str. 4 d., galima tik esant bent trimis bendrininkams. Atsižvelgiant į tai, jeigu tarp bendrininkų yra juridinio asmens vadovas, už kurio veikas pagal LR BK 20 str. 2 d. juridinis asmuo taip pat atsako, ir dar vienas asmuo, esant visiems kitiems formaliems nusikalstamo susivienijimo požymiams, kyla natūralus klausimas, ar juridinis asmuo tokioje situacijoje skaitytųsi kaip trečiasis bendrininkas, ir ar tokie trys mišrūs asmenys formaliai galėtų sudaryti nusikalstamą susivienijimą?

D. Soloveičikas nesutinka su LR BK komentare išaiškinta LR BK nuostata, kad juridinis asmuo negali būti tiesioginiu bendrininkavimo subjektu: „*Nėra teisinga ir pagrįsta, viena vertus pripažinti, kad juridinis asmuo gali padaryti nusikalstamą veiką, ir, kita vertus, teigti, jog jis negali bendrininkauti*⁸²“. Kita vertus, minėtas autorius pripažįsta, kad „...*atsižvelgiant į juridinio asmens esmę, matyt, nebūtų galima išskirti juridinių asmenų bendrininkavimo formų...*⁸³“.

---

⁸¹ PRAPIESTIS, Jonas. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004., p. 154-155.

⁸² SOLOVEIČIKAS, Deividas. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė (Lyginamieji aspektai)*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 87.

⁸³ *Ibidem*, p. 87.

Autorius prioritetu laiko LR BK nuostatą, kad tiesioginiu bendrininkavimo subjektu gali būti tik fizinis asmuo. Tokiu atveju nusikalstamo susivienijimo sudėčiai kvalifikuoti pagal LR BK 249 str. reikėtų minimaliai bent trijų fizinių asmenų bendrininkavimo, o juridinis asmuo galėtų būti bendrininkas nusikalstamame susivienijime tik tada, jei bendrininkais būtų bent trys fiziniai asmenys. Priešingu atveju, būtų sunkiai įsivaizduojamos juridinio asmens funkcijos dalyvavimo, organizavimo ar vadovavimo nusikalstamam susivienijimui atvejais. Juridinis asmuo savarankiškai jokių veikų atlikti negali, o atsako už juridinio asmens vadovo (atskirais atvejais, esant nepriežiūrai, gali atsakyti ir už paprastą darbuotoją) veikas. Taigi tokiu atveju fizinio ir juridinio asmens veikos dubliuojasi, nes juridinis asmuo neturi savarankiškumo ir atskirų funkcijų nusikalstamame susivienijime. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad vertinti tokį juridinį asmenį kaip tiesioginį bendrininką nusikalstamame susivienijime nebūtų teisinga, o juridinio asmens veiką kvalifikuotume pagal LR BK 249 str. tik esant minimaliam reikalingam trijų fizinių asmenų skaičiui.

Šias autoriaus idėjas pagrindžia aplinkybė, jog teismų praktikoje nerasta nė vieno atvejo, kad nusikalstamam susivienijimui būtinus mažiausiai tris asmenis sudarytų susivieniję ne vien fiziniai, bet ir juridiniai asmenys⁸⁴.

Subjektyvioji pusė. Subjektyvioji nusikaltimo pusė – tai subjektyviųjų požymių, apibūdinančių pavojingą veiką ir pasekmes visuma. Prie subjektyviają nusikaltimo pusę sudarančių požymių priskiriama: kaltė, nusikaltimo padarymo motyvas ir tikslas⁸⁵. Tai požymiai, kurie apibūdina žmogaus vidinę – psichinę, savo elgesį pateisinančią, nukreipiančią ir kontroliuojančią pusę⁸⁶. Nusikalstamo susivienijimo sudėčiai iš subjektyviosios pusės požymių būdinga tik kaltė ir specialusis tikslas.

Nusikalstamo susivienijimo sudėties subjektyviosios pusės privalomasis požymis – **kaltė**. Kaltės forma – tyčia, o tyčios rūšis – tiesioginė tyčia. Pagal LR BK 15 str. 2 d. 1) p.⁸⁷ nusikalstamo susivienijimo dalyvavimo, organizavimo ar vadovavimo veika yra padaryta tiesiogine tyčia, jeigu susivienijimo dalyvis, organizatorius ar vadovas suvokė tokios nusikalstamos veiklos pavojingą pobūdį ir norėjo taip veikti. Kitaip sakant, asmens tyčia turi apimti tiek intelektinį, tiek valinį tyčios elementus. Sprendžiant apie tai, ar asmuo suvokė,

---

⁸⁴ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

⁸⁵ PAVILONIS, Vladas. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: „Eugrimas“, 2001, p. 200.

⁸⁶ PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: „Justitia“, 2006, p. 319.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

kad yra susivienijimo narys, atkreiptinas dėmesys į tai, ar jis turėjo naudos iš susivienijimo daromų nusikaltimų, dalyvavo grupės susirinkimuose, sprendė bendrus klausimus, palaikė pastovius ryšius su kitais susivienijimo nariais, laikėsi grupėje nustatytos tvarkos, įnešdavo pinigų į bendrą „fondą“, naudojos grupės finansine ir kitokia pagalba įvairiose situacijose, praleisdavo su kitais susivienijimo nariais laisvalaikį ir pan. Pavyzdžiui, LAT baudžiamosios bylos Nr. 2K-545/2006 nutartyje teismas yra nurodęs, kad kvalifikuojant nusikalstamą susivienijimą reikšminga yra tai, ar nusikalstamo junginio bendrininkai žino nusikalstamo susivienijimo tikslus, kaip kiekvienas suvokia savo vaidmenį ir užduotis, bendrininkų tarpusavio ryšius, techninį, organizacinį nusikalstamos veiklos lygį⁸⁸.

Nusikalstamam susivienijimui būdingas specialus **tikslas** – daryti vieną ar kelis sunkius ar labai sunkius nusikaltimus. Pagal LR BK 11 str.⁸⁹ visi tyčiniai nusikaltimai skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius. Toks skirstymas pagrįstas terminuoto laisvės atėmimo bausmės dydžiu sankcijoje. Pagal LR BK 11 str. 5 d.⁹⁰ sunkiu laikomas tik toks tyčinis nusikaltimas, *už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo*; o pagal to paties straipsnio 6 dalį: *labai sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo*. Tikslas daryti tokius nusikaltimus nepaneigia lengvesnių nusikaltimų padarymas.

Kaip išaiškina LAT teismų praktikos apžvalgoje, *„nusikalstamam susivienijimui pakanka vien tikslo daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus, o tokio susivienijimo narių padarytos konkrečios nusikalstamos veikos, kurios gali būti įvairaus sunkumo, kvalifikuojamos savarankiškai, dažniausiai pagal realiosios sutapties taisyklės⁹¹“*.

Pažymėtina, kad rusų teoretikas A. Braginas (А.П. Брагин) subjektyviajai pusei priskiria ne tik specialų tikslą daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus, bet ir konkretaus plano sukūrimą daryti tokius nusikaltimus⁹². Autorius nepritaria tokiai idėjai, kadangi plano rengimas labiau atitinka objektyviosios pusės veikos požymį.

---

⁸⁸ LAT 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-545/2006.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

⁹² БРАГИН, А. П. *Российское уголовное право: Учебное пособие*. ООО „Маркет ДС Корпорейшн“, 2004, p. 364.

Autorius subjektyviojoje nusikaltimo sudėties pusėje išvelgia keletą probleminių aspektų. Kaip matome, tiek pagrindinė, tiek kvalifikuota, tiek itin kvalifikuota nusikalstamo susivienijimo sudėtis pagal sankcijoje numatytą laisvės atėmimo bausmės dydį yra labai sunkūs nusikaltimai. Ši nuostata, atsižvelgus į LR BK 25 str. 4 d., kurioje įtvirtinta, kad nusikalstamo susivienijimo specialus tikslas yra sunkių ar labai sunkių nusikaltimų darymas, sukelia nemažai teorinių samprotavimų ir eilinį sykį leidžia sudvejoti LR BK normų sistemiškumu. Autorius iškelia paprastą klausimą: kaip reikėtų traktuoti tokio nusikalstamo susivienijimo veiklą, kuris turi tikslą daryti tik sunkius nusikaltimus, nesikėsindamas į labai sunkių nusikaltimų darymą? Pavyzdžiui, kontrabandininkų gauja, atitinkanti nusikalstamo susivienijimo struktūrą. Kontrabanda pagal savo sankciją - sunkus nusikaltimas. Už LR BK 249 str. būtų baudžiama net formaliai neatlikus nė vienos kontrabandos nusikalstamos veikos, o tik nustatius tikslą daryti kontrabandą. Jei kontrabanda formaliai daroma, bet nenustatoma nusikalstamo susivienijimo požymių visumos, lieka baudžiamoji atsakomybė tik už sunkų kontrabandos nusikaltimą. Reali situacija, kad nebaigta veika bus pavojingesnė už baigtą. Kad ištaisytų susidariusią situaciją, autorius siūlo šiek tiek pakeisti nusikalstamo susivienijimo įstatyminių apibrėžimą, įtvirtintą LR BK 25 str. 4 d. Autoriaus nuomone, specialų nusikalstamo susivienijimo tikslą – „sunkių ar labai sunkių nusikaltimų darymo“ – reikėtų susiaurinti ir palikti tik „labai sunkių nusikaltimų darymo“ tikslą.

Kaip jau aptarta magistro darbo eigoje, egzistuoja nuomonė, kad privalomuoju tiek visos nusikalstamo susivienijimo sampratos, tiek nusikaltimo sudėties būtinuoju požymiu turėtų būti materialinės naudos siekimo tikslas. Šis tikslas įtvirtintas ir Jungtinių Tautų Palermo konvencijoje prieš organizuotą nusikalstamumą, ir netgi siejamas su klasikine organizuoto nusikalstamumo samprata. Vis tik Lietuvos įstatymo leidėjas, pasirinkęs kitokią kelią, formuoja nusikalstamo susivienijimo sudėtį be šio privalomojo subjektyviosios pusės požymio. Autoriaus nuomone, teigiamas tokio reglamentavimo dalykas yra tai, kad taip palengvinama vienos iš pavojingiausių ir didžiausių pavojų teisiniams gėriams keliančios nusikalstamos veikos įrodinėjimas. Kita vertus, reikėtų pripažinti, kad jei ne vadovas ar organizatorius, tai kuris nors iš dalyvių realiai nusikalstamame susivienijime gali dalyvauti, skatinamas kitokių motyvų ar tikslų, pavyzdžiui, vedinas baimės, pagarbos autoritetingiems nusikalstamo susivienijimo vadams. Šiuo atveju turėtume atriboti formaliąsias nusikaltimo sudėties nuostatas nuo nusikalstamo susivienijimo definicijos.

2.3. Kvalifikuojamieji požymiai

Ginkluotumas. LR BK 249 str. 2 d. įtvirtinta kvalifikuota nusikaltimo sudėtis, numatanti baudžiamąją atsakomybę už dalyvavimą šaunamaisiais ginklais, sprogmėmis ar sprogstamosiomis medžiagomis ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje. Pagal naująją 2008 m. birželio 5 d. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo redakciją⁹³ šaunamuoju ginklu pripažįstamas įrenginys ar daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas kaip ginklas, iš kurio sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėga gali būti paleisti kulkos, sviediniai arba kenksmingos, dirginančiosios medžiagos mechaniškai, termiškai, chemiškai ar kitaip taikiniui per atstumą paveikti arba duotas garso ar šviesos signalas. *Šaunamaisiais ginklais* taip pat laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys: vamzdis, būgnelis, spyna (užraktas), spynos (užrakto) rėmas, pistoleto (revolverio) rėmas ir jų pusgaminiai, taip pat į šaunamojo ginklo vamzdį įdedamas įdėklas (mažesnio kalibro vamzdis).

Pagal Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymą⁹⁴ *sprogmuo* yra įtaisas, specialiai pagamintas sprogimui tam tikromis sąlygomis sukelti, o *sprogstamoji medžiaga* - tai cheminis junginys ar mišinys, kuris veikiamas smūgio, kibirkšties, liepsnos, trinties ar kito išorinio impulso geba sprogti. Dalyvavimą ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje reikėtų pripažinti net tada, jei nusikalstamas susivienijimas turi bent vieną šaunamojo ginklo ar sprogmens vienetą arba sprogstamųjų medžiagų kiekį, pakankamą sprogimui inicijuoti, kuris yra pavojingas žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui. Teisėtai įgytas ginklas, jei jis buvo naudojamas nusikalstamoje susivienijimo veikloje, yra taip pat prielaida kvalifikuoti visą nusikalstamą susivienijimą kaip ginkluotą. Pagal LAT senato nutarimus, kurie aptaria senąjį nusikalstamo susivienijimo reglamentavimą, bet šiuo konkrečiu atveju yra aktualūs, asmenys, kūrę nusikalstamą susivienijimą ar dalyvavę jo veikloje ir žinoję, kad šis susivienijimas turi šaunamąjį ginklą ar sprogstamųjų medžiagų, atsako pagal antrąją straipsnio dalį, nepriklausomai nuo to, vienas ar keli nusikalstamo susivienijimo nariai buvo ginkluoti⁹⁵. Taigi kvalifikuojant nusikalstamo susivienijimo dalyvių nusikalstamą veiklą pagal LR BK 249 str. 2 d., reikia įrodyti ne tik dalyvavimo, bet ir žinojimo faktą.

⁹³ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas, *Valst. žin.*, 2002, Nr. 13-467.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 17-701.

⁹⁵ 1997 gruodžio 22 d. LAT senato nutarimas Nr. 15. „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 16 „Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame (BK 227¹ str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose“ pakeitimo ir papildymo“, *Teismų praktika*, Nr. 8.

LAT pabrėžia, kad ne visuomet nusikalstamas susivienijimas įkuriamas iš karto ginkluotas. Šis požymis gali atsirasti susivienijimo veikloje ir vėliau, pavyzdžiui, nusikalstamam susivienijimui jau susikūrus⁹⁶. Tokiais atvejais veika, pereinanti iš mažiau pavojingos į pavojingesnę, kvalifikuojama, kaip rodo teismų praktika, tiek šios, tiek ir kitų kategorijų nusikalstamų veikų bylose, taikant atitinkamo BK straipsnio dalį, nustatančią griežtesnę atsakomybę⁹⁷.

Organizatoriaus ir vadovo baudžiamoji atsakomybė. LR BK 249 str. 3 d. numato itin kvalifikuotą baudžiamąją atsakomybę nusikalstamo susivienijimo (neturi įtakos aplinkybė, ar jis ginkluotas, ar ne) organizatoriui ir vadovui. Šiuo atveju kvalifikuotas nusikalstamo susivienijimo veikos požymis yra nusikalstamo susivienijimo **organizavimas** ar/ir **vadovavimas**.

Organizatoriaus sąvoka apibrėžta LR BK 24 str. 4 d., pagal kurią „*organizatorius yra asmuo, subūręs organizuotą grupę ar nusikalstamą susivienijimą, jiems vadovavęs ar koordinavęs jų narių veiklą arba parengęs nusikalstamą veiką ar jai vadovavęs*“. Organizacija – kieno nors struktūra, sandara, sistema⁹⁸. Senajame 1961 m. LR BK⁹⁹ vietoje organizavimo sąvokos buvo numatytas nusikalstamo susivienijimo kūrimas. Nusikalstamo susivienijimo **kūrimas** gali pasireikšti asmenų parinkimu, jų suvienijimu bendrai nusikalstamai veiklai, vaidmenų susivienijimo nariams paskirstymu, nusikalstamos veiklos planų parengimu, ginklų, sprogstamųjų medžiagų, transporto, ryšio ar kitokių techninių priemonių įgijimu, ginklų išdavimu (pvz., „*V.S. atliko nuolatinę organizacinę funkciją: laikė ir išduodavo plėšimams ginklus*¹⁰⁰“) ir kt. Nusikalstamo susivienijimo kūrimas laikomas baigtu nusikaltimu atlikus bent dalį šio susivienijimo kūrimo veiksmų¹⁰¹. **Organizavimas** – tokie veiksmai, kuriais susivienijimų dalyviai parenkami, verbuojami, sutelkiami bendrai nusikalstamai veiklai, atliekamas vaidmenų susivienijimo nariams paskirstymas ir kt.¹⁰² Autorius nuomone, organizavimo ir kūrimo sąvokos yra sinonimai. Kita vertus, pagal

⁹⁶ 2004 m. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-303/2004.

⁹⁷ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

⁹⁸ Lietuviškoji Tarybinė enciklopedija (8 tomas). Vilnius: leidykla „Mokslas“, 1981, p. 356.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valst. žin.*, 1961, Nr. 18-147 (su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d., *Valst. žin.*, 2002, Nr. 112-4970) (negaliojantis).

¹⁰⁰ 2001 m. liepos 19 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-13/2008, p. 26.

¹⁰¹ 1997 gruodžio 22 d. LAT senato nutarimas Nr. 15. „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 16 “Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame (BK 2271 str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose” pakeitimo ir papildymo“, *Teismų praktika*, Nr. 26.

¹⁰² 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26; 12 išvada.

išvardintus požymius organizavimas yra labiau tinkama, universalesnė sąvoka, labiau pritaikyta naujai LR BK sistemai. Pabrėžtina, kad organizatorius šio straipsnio prasme yra visos nusikalstamo susivienijimo veiklos organizatorius, o ne atskirų nusikalstamų veikų, kurias daro tas susivienijimas.

Vadovo institutas daug problemiškesnis nei organizatoriaus. Pirma, vadovo, kaip vienos iš bendrininkų rūšies, sąvokos nėra įtvirtintos ir apibrėžtos LR BK bendrojoje dalyje, tačiau LR BK specialiosios dalies nusikalstamo susivienijimo straipsnyje šis institutas egzistuoja. Autoriaus nuomone, būtų teisinga apibrėžti vadovo sąvoką LR BK 24 str. šalia kitų bendrininkavimo rūšių. Yra ir priešinga nuomonė, jog vadovavimo institutas yra specifinis ir atsiskleidžia tik nusikalstamo susivienijimo bendrininkavimo formoje. Tačiau net pritarus šiai nuomonei, nesuprantama, kodėl vadovo sąvoka LR BK yra įtvirtinta, tačiau, palyginus su kitomis bendrininkų rūšimis, jame nėra oficialiai apibrėžta. Ieškant vadovavimo veikos apibūdinimo, galima pasiremti O. Fedosiuko nuomone, kad „*vadovavimas nusikalstamam susivienijimui – tai grupės narių sutelkimas ir nukreipimas konkrečių nusikaltimų vykdymui, kiekvieno jų vaidmens ir funkcijų nustatymas, užduočių paskyrimas ir įsakinėjimas kitiems nariams, vidinės tvarkos taisyklių laikymosi užtikrinimas, „lemiamo žodžio“ teisės turėjimas priimant naujus grupės narius ir sprendžiant kitus klausimus, pelno tarp susivienijimo dalyvių paskirstymas, bendrų lėšų panaudojimo klausimų sprendimas ir pan*¹⁰³“. LAT išaiškina, kuo skiriasi vadovavimas nuo organizavimo ar kūrimo: „...vadovavimo požymio turinį labiau atskleidžia veiksmai, kuriais vienas, o kartais ir daugiau susivienijimo vadeivų sutelkia ir nukreipia nuo jų nepriklausomus susivienijimo narius ne tik susivienijimo gyvybingumui palaikyti, bet ir konkretiems nusikaltimams parengti bei padaryti¹⁰⁴“.

Nusikalstamo susivienijimo organizatorius ir vadovas gali būti tas pats asmuo, tačiau ne visais atvejais. Vadovavimo specifiškumas pasireiškia tuo, kad tai yra tarsi antra stadija po organizavimo. Suorganizuotam nusikalstamam susivienijimui turi būti vadovaujama. Susivienijimo vadovas gali keistis, jį gali nukonkuruoti kiti dalyviai, tapti naujais susivienijimo vadovais, o organizatorius (ar organizatoriai) paprastai išlieka tas pats.

---

¹⁰³ FEDOSIUK, Oleg. Baudžiamoji teisė (specialioji dalis): nusikaltimai visuomenės saugumui, p 22. [Žiūrėta 2008-12-14]. Prieiga per internetą:

<[http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_vis_saug.ppt#256,1,Baudžiamoji teisė \(specialioji dalis\) Nusikaltimai visuomenės saugumui LR BK XXXV SKYRIUS](http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_vis_saug.ppt#256,1,Baudziamoji%20teis%C4%97%20(specialioji%20dalis)%20Nusikaltimai%20visuomen%C4%97s%20saugumui%20LR%20BK%20XXXV%20SKYRIUS)>

¹⁰⁴ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

2.4. Sankcija

LR BK 249 str. numatytos tik dvi alternatyvios, pačios griežčiausios LR BK bausmių sistemoje įmanomos bausmės: terminuotas laisvės atėmimas arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Už dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje numatyta terminuoto laisvės atėmimo nuo 3 iki 15 metų bausmė. Už antąją straipsnio dalį, t.y. jei dalyvaujama nusikalstamame susivienijime, ginkluotame šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis, sankcija yra gerokai griežtesnė - terminuotas laisvės atėmimas nuo šešerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Už nusikaltimą, numatytą minėtojo straipsnio 3 dalyje, t.y. už organizavimą ar vadovavimą nusikalstamam susivienijimui, sankcija dar griežtesnė - terminuotas laisvės atėmimas nuo 10 iki 20 metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

Paminėtos bausmės taikomos tik fiziniams asmenims. Kadangi pagal LR BK 249 str. gali atsakyti ir juridinis asmuo, atitinkamai skiriasi ir bausmių rūšys. Skiriant bausmę už nusikalstamo susivienijimo nusikaltimą juridiniam asmeniui, priešingai nei fiziniam asmeniui, reikia vadovautis bendrojoje dalyje numatyta bausmių, skiriamų juridiniams asmenims, sistema. Bausmių rūšys juridiniams asmenims, numatytos LR BK 43 str., yra tokios:

- 1) bauda (pagal LR BK 47 str. 4d. juridiniam asmeniui nustatoma iki 50000 MGL dydžio bauda);
- 2) juridinio asmens veiklos apribojimas;
- 3) juridinio asmens likvidavimas.

Pažymėtina, kad nors baudžiamajame įstatyme tiesiogiai ir nenurodyta, tačiau darant atitikmenį su fizinio asmens bausmėmis, be to, pripažįstant, jog LR BK 249 str. yra vienas iš pavojingiausių nusikaltimų, įtvirtintų LR BK, turėtume sutikti, kad juridiniam asmeniui, nuteistam pagal LR BK 249 str., taip pat turėtų būti taikomos tik pačios griežčiausios juridinių asmenų bausmių sistemoje numatytos bausmės. Autoriaus nuomone, pagal šį straipsnį baudžiamojon atsakomybėn patrauktas juridinis asmuo turėtų būti likviduojamas.

2.5. Specifinė nusikalstamo susivienijimo narių baudžiamoji atsakomybė ir atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės

Prieš aptariant atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindą nusikalstamo susivienijimo nariams, iš pradžių reikia apibrėžti bendrąją baudžiamosios atsakomybės sąvoką, taip pat specifinius baudžiamosios atsakomybės ypatumus nusikalstamo

susivienijimo nariams. Taigi **baudžiamoji atsakomybė** – viena iš teisinės atsakomybės rūšių, kurią galima apibūdinti kaip asmens ir jo padarytos nusikalstamos veikos pasmerkimą valstybės vardu, kuri vykdo įgaliotos institucijos ir kuris pasireiškia baudžiamaisiais įstatymais apibrėžtų asmeninio ar turinio pobūdžio suvaržymų kaltininkui nustatymu¹⁰⁵.

Nusikalstamo susivienijimo bendrininkų atsakomybė. LR BK 26 str. 5 d. numato, kad „*nusikalstamo susivienijimo dalyviai, nesvarbu, koks jų vaidmuo darant nusikalstamą veiką, kurią apėmė jų tyčia, atsako pagal šio kodekso 249 straipsnį kaip vykdytojai*“. Taip šia nuostata 2007 m. teismų praktikos apžvalgoje išaiškina LAT: „*BK 26 straipsnio 5 dalyje aiškiai nurodoma, kad nusikalstamo susivienijimo dalyviai kaip vykdytojai atsako tik pagal BK 249 straipsnį. <...> Todėl pritarina tokiai praktikai, pagal kurią pripažinus nusikalstamo susivienijimo dalyvius BK 249 straipsnyje numatyto nusikaltimo vykdytojais paliekama galimybė kvalifikuoti kitas jų padarytas nusikalstamas veikas individualizuotai, atsižvelgiant ir į BK 24 straipsnio nuostatas*¹⁰⁶“. Kitaip sakant, LAT išaiškina, kad kaip vykdytojai visi nusikalstamo susivienijimo dalyviai atsako tik pagal LR BK 249 str., o kitose nusikalstamosiose veikose, kurios gali būti įvairaus sunkumo laispnio, jų vaidmuo gali atitikti bet kurią LR BK įtvirtintą bendrininkų rūšį. Pažymėtina, kad toks išaiškinimas prieštarauja daliai teismų praktikos, remiantis kuria, nustačius LR BK 249 str. požymius, jų dalyvių vaidmenys atskirose nusikalstamosiose veikose pagal LR BK 24 str. atitinkamas dalis nėra kvalifikuojami. Be to, kaip dar svaresnį pavyzdį galima pateikti 2004 metų LAT senato nutarimą „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, pagal kurį visi nusikalstamo susivienijimo dalyviai bus nužudymų vykdytojais be nuorodos į LR BK 24 str.¹⁰⁷. Autorius palaiko antrąją nuomonę ir mano, jog įstatymo leidėjas, įtvirtindamas LR BK 26 str. 5 d., siekė nustatyti visiems tokio susivienijimo dalyviams griežčiausią vykdytojo atsakomybę, taip dar labiau pabrėždamas nusikalstamo susivienijimo veikos pavojingumo pobūdį. Vaidmenų individualizavimas šiuo atveju turėtų būti tik aprašomojoje teismo nutarties dalyje, o ne veikos kvalifikavime. Be jokios abejonės, vykdytojo eksceso atveju, kiti nusikalstamo susivienijimo dalyviai už tą veiką neatsakys, o pats ekscesorius, autoriaus nuomone, turėtų atsakyti tik už konkrečią nusikalstamą veiką, be nuorodos į LR BK 249 str.

¹⁰⁵ PAVILONIS, Vladas. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: „Eugrimas“, 2001, p. 57-58.

¹⁰⁶ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.

¹⁰⁷ 2004 m. birželio 18 d. LAT senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21; 9 punktas.

Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. LR BK 39¹ str. numato atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės asmeniui, aktyviai padėjusiam atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytas nusikalstamas veikas. Šis atleidimo pagrindas gali būti taikomas tik esant 3 sąlygų visumai:

- 1) asmuo įtariamas dėl jo dalyvavimo organizuotai grupei ar nusikalstamam susivienijimui darant nusikalstamas veikas arba jo priklausymo nusikalstamam susivienijimui ir pagal baudžiamojo proceso normas laikomas įtariamuoju ar kaltinamuoju;
- 2) asmens prisipažinimas, kad jis dalyvavo organizuotai grupei ar nusikalstamam susivienijimui darant nusikalstamą veiką ar priklausė nusikalstamam susivienijimui. *Šiuo atveju asmuo turi ne tik prisipažinti, bet ir duoti teisingus parodymus apie nusikalstamos veikos aplinkybes, tiksliai atskleisti savo vaidmenį nusikalstamo susivienijimo struktūroje.*
- 3) asmuo aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo padarytas nusikalstamas veikas. *Pagal LR BK komentarą aktyvi įtariamojo asmens pagalba teisėsaugos institucijoms gali pasireikšti kaip vertingos informacijos apie organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo veiklą ir struktūrą teikimas, liudijimas prieš organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narius, teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas ir kt.¹⁰⁸.*

Pažymėtina, kad atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal šį straipsnį gali būti tiek aktyvus nusikalstamo susivienijimo dalyvis, aktyviai veikęs nusikalstamam susivienijimui planuojant ir darant nusikalstamas veikas, tiek formalus susivienijimo narys, priklausęs nusikalstamam susivienijimui, tačiau nedaręs atskirų nusikalstamų veikų.

Atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės nusikalstamo susivienijimo narys toje byloje praranda įtariamojo statusą ir traktuojamas kaip liudytojas. Kaip pavyzdį pateikiame ištrauką iš Vilniaus apygardos teismo baudžiamosios bylos Nr.1-13/2008 nuosprendžio: *„Teisminio nagrinėjimo metu nustatyta pakankamai duomenų, patvirtinančių išvadą, kad liudytojai A.J., Č.S. ir I. P. dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje, būtent dėl šios aplinkybės yra apie ją informuoti, davė parodymus, kurie leido nustatyti ir patraukti*

---

¹⁰⁸ PRAPIESTIS, Jonas. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 251.

baudžiamojon atsakomybėn nusikalstamo susivienijimo narius, organizatorius bei vadovą, šitaip visiškai likviduojant nusikalstamą susivienijimą¹⁰⁹“.

Apribojimai. Kita vertus, aptariamas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindas turi gana nemažus apribojimus, kuriuos įtvirtina LR BK 39¹ str. 2 d.:

1) atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės negali būti taikomas organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo organizatoriui bei vadovui;

2) asmeniui, kuris jau kartą buvo atleistas tokiais pagrindais nuo baudžiamosios atsakomybės;

3) asmeniui, dalyvavusiam tyčia nužudant.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad trečiasis paminėtas apribojimas turi savų niuansų. Nusikalstamo susivienijimo dalyviui, kuris dalyvavo tyčia nužudant, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės nėra galimas, tačiau tokiam asmeniui galima pritaikyti LR BK 62 str. 4 d., t.y. paskirti švelnesnę nei įstatyme numatyta bausmę. Šiuo atveju prie anksčiau paminėtų atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygų prisideda papildomos trys alternatyvios sąlygos:

1) nužudymas padarytas dėl grasinimo ar prievartos;

2) kaltininko kaip bendrininko vaidmuo buvo antraeilis. *Remiantis LR BK komentaru, vertinant ar kaltininko kaip bendrininko vaidmuo, darant nusikalstamą veiką yra antraeilis, turi būti nustatoma, ar konkretaus bendrininko veiksmai iš esmės turėjo reikšmės nusikalstamos veikos padarymui. Be to, atsižvelgiama į asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką rūšį ir pobūdį. Formaliai teismui nėra draudžiama nė vieno iš bendrininkų veiksmų laikyti antraeiliais¹¹⁰;*

3) veika nutrūko rengiantis nužudyti arba kėsinantis nužudyti.

Minėtų įstatymų taikymą teismų praktikoje puikiai iliustruoja Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr.1-20/2008¹¹¹. Šiuo nuosprendžiu buvo nuteisti vieno iš naujausių ir narių amžiaus atžvilgiu jauniausių nusikalstamo susivienijimo nariai, vykdę narkotikų platinimo verslą Vilniaus mieste. Nusikalstamą susivienijimą sudarė 5 nariai, iš kurių 2 jo dalyviai sutiko bendradarbiauti su teisėsaugos organais ir padėjo atskleisti

¹⁰⁹ 2001 m. liepos 19 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr.1-13/2008, p. 5.

¹¹⁰ PRAPIESTIS, Jonas. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamajo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 355.

¹¹¹ 2008 m. birželio 30 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr.1-20/2008.

nusikalstamo susivienijimo padarytas nusikalstamas veikas. Nusikalstamo susivienijimo organizatorius ir vadovas L.L. buvo nubaustas subendrinta 20 metų laisvės atėmimo bausme pagal LR BK 249 str. 3 d ir kitus specialiosios dalies straipsnius. Su teisėsaugos organais nebendradarbiavę ir savo kaltės nepripažinę, taip pat nedalyvavę nė viename iš susivienijimo organizuotų nužudymų (viso jų išaiškinta – du) nusikalstamo susivienijimo dalyviai T.M. ir M.B. nubausti subendrintomis atitinkamai 11 ir 7 metų laisvės atėmimo bausmėmis pagal LR BK 249 str. 2 d. ir kitus specialiosios dalies straipsnius. Tuo tarpu su teisėsaugos institucijomis bendradarbiavę, taip pat dalyvavę tyčia nužudant, nusikalstamo susivienijimo vieni iš svarbiausių dalyvių P.M. ir M.K. nubausti švelnesnėmis negu įstatymo numatyta simbolinėmis subendrintomis 4 metų laisvės atėmimo bausmėmis (paskirtas tik 4 metų laisvės atėmimo bausmės terminas, nes atsižvelgiant į pastarųjų asmenų kardomojo kalinimo terminą, teismas dar trumpesnio laisvės atėmimo termino praktiškai nebegalėjo paskirti).

Jeigu nėra nei vienos iš LR BK 62 str. 4 d. numatytų alternatyvių sąlygų, tačiau kitos sąlygos, numatytos LR BK 39¹ str. įgyvendintos, asmeniui, aktyviai padėjusiam atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo veiklą, turėtų būti taikoma bausmė ne didesnė nei sankcijoje numatytas bausmės vidurkis (LR BK 61 str. 5 d.).

Pažymėtina, kad tokios įstatyminės lengvatos, su teisėsaugos institucijomis sutikusiems bendradarbiauti organizuotų grupuočių nariams, yra viena iš veiksmingiausių kovos su organizuotu nusikalstamumu formų. Siekiant užkardyti nusikalstamo susivienijimo veiklą, dažnai atsakomybės švelninimas antraeilams jo nariams yra neišvengiamas, o kartais ir vienintelis būdas pasiekti trokštamą rezultatą. Be to, kaip rašo A. Gutauskas, „...tiriant organizuotus nusikaltimus dažnai sunku, o ne retai ir neįmanoma įrodyti asmenų, dalyvavusių organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo veikloje kaltę. Tą galima padaryti tik pasitelkus pačių organizuotų grupių ar nusikalstamų susivienijimų narių pagalbą¹¹²“.

Visoms šioms priemonėms įtvirtinti baudžiamajame kodekse didelį postūmį padarė Europos Sąjungos Tarybos rezoliucija dėl asmenų, kurie bendradarbiauja vykdant teisminių bylos nagrinėjimą kovojant su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu¹¹³, kurios preambulėje įtvirtinta, kad informacija apie nusikalstamas organizacijas gali būti gerokai

---

¹¹² GUTAUSKAS, Aurelijus. Asmenų, susijusių su organizuotomis nusikalstamomis grupuotėmis, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ypatumai. *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 60(52), p. 51.

¹¹³ 1996 m. gruodžio 20 d. Europos Sąjungos Tarybos rezoliucija (97/C 10/01) dėl asmenų, kurie bendradarbiauja vykdant teisminių bylos nagrinėjimą kovojant su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu (CELEX numeris: 41997Y0111(01)).

papildyta, o jų veikla kur kas veiksmingiau apribota, jeigu šių organizacijų nariai, kurie sutinka bendradarbiauti vykdant teisminį bylos nagrinėjimą, duotų parodymus kompetentingoms valdžios institucijoms, ir dėl šios priežasties asmenys turėtų būti skatinami bendradarbiauti vykdant teisminį bylos nagrinėjimą.

Minėtoje rezoliucijoje bendradarbiavimas vykdant teisminį bylos nagrinėjimą apima:

a) informaciją apie:

- i) nusikalstamų organizacijų sudėtį, struktūrą ir veiklą,
- ii) ryšius, įskaitant tarptautinius ryšius, su kitomis nusikalstamomis grupėmis,
- iii) nusikaltimus, kuriuos šios organizacijos ir grupės įvykdė arba gali įvykdyti, kuri padeda kompetentingoms valdžios institucijoms tirti bylas ir rinkti įrodymus.

b) praktinę konkrečią pagalbą kompetentingoms institucijoms, kuri padėtų atimti iš nusikalstamų organizacijų jų turimas neteisėtas lėšas ar nusikalstamu būdu įgytas pajamas.

3. Nusikalstamo susivienijimo reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (lyginamasis aspektas su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu)

3.1. Apibrėžimas ir požymiai užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose

Lygindami LR BK nusikalstamo susivienijimo apibrėžimą su įtvirtintu Rusijos Federacijos baudžiamajame kodekse (*toliau – Rusijos BK*), aptinkame nemažai skirtumų. Apibrėžimas, numatytas Rusijos BK 35 str. 4 d., išvertus į lietuvių kalbą, skambėtų taip: „*Nusikaltimas pripažįstamas padarytas nusikalstamo susivienijimo (nusikalstamos organizacijos), jeigu jis padarytas visiškai susitelkusios organizuotos grupės (organizacijos), sukurtos daryti sunkiems arba labai sunkiems nusikaltimams, arba organizuotų grupių sąjunga, sukurta dėl tų pačių tikslų*¹¹⁴“.

Šioje sąvokoje išskiriami pagrindiniai požymiai:

1) visiškas organizacijos, organizuotos grupės arba tokių grupių sąjungos sutelktumas, vieningumas;

2) tokia grupė sukurta daryti sunkiems arba labai sunkiems nusikaltimams.

Akivaizdu, jog įstatyminiu lygmeniu nusikalstamo susivienijimo apibrėžimas yra labai platus, apimantis vos du požymius, įgalinantis teismų praktiką formuoti likusius nusikalstamo susivienijimo požymius. Sąvoka nesusiejama su minimaliu asmenų skaičiumi, dėl to galima konstatuoti, kad tokiam nusikalstamam susivienijimui pakanka ir dviejų asmenų buvimo. Kita vertus, Rusijos BK komentare aprašoma daugiau neįstatyminių nusikalstamo susivienijimo požymių¹¹⁵: a) grupės narių pastovumas (pastovūs narių ryšiai); b) grupės narių profesionalumas, vaidmenų pasiskirstymas; c) tokių nusikalstamų susivienijimų veikla dažniausiai būna ekonominio pobūdžio.

Kaip matome, a) ir b) požymiai, išskirti Rusijos BK komentare, yra įtvirtinti mūsų LR BK įstatyminiu lygmeniu. Viena vertus, tai leidžia lengviau patraukti baudžiamojon atsakomybėn nusikalstamo susivienijimo narius, kita vertus, toks platus apibrėžimas gali neteisingai pagal pavojingumą sugraduoti visiškai skirtingas grupuotes, kurios visos būtų traukiamos baudžiamojon atsakomybėn kaip nusikalstamas susivienijimas, o tai sudarytų prielaidas kriminalinės visuomenės kūrimui.

¹¹⁴ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (*Уголовный кодекс РФ*). [žiūrėta: 2009-01-18] Prieiga per internetą: <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_15.html>

¹¹⁵ УСМАНОВ, У.А. *Комментарии к Уголовному кодексу Российской Федерации*. – М.: “Издательство ПРИОР”, 1999, p. 40.

Italijos baudžiamajame kodekse (*Codice Penale*) nusikalstamas susivienijimas yra išskaidomas į dvi rūšis:

1. Paprastas nusikalstamas susivienijimas (organizacija)¹¹⁶. Požymiai: a) trys ar daugiau asmenų; b) ilgalaikiai nusikalstami ryšiai tarp nusikalstamo susivienijimo narių; c) ketinimas padaryti keletą nusikaltimų; d) kiekvienas nusikalstamo susivienijimo narys pasiruošęs veikti realizuodamas nusikalstamą programą.

2. Mafijos tipo nusikalstamas susivienijimas (organizacija)¹¹⁷. Požymiai: a) trys ar daugiau asmenų; b) ilgalaikiai nusikalstami ryšiai tarp nusikalstamo susivienijimo narių; c) ketinimas padaryti neapibrėžtą skaičių nusikaltimų; d) kiekvienas nusikalstamo susivienijimo narys pasiruošęs veikti realizuodamas nusikalstamą programą; e) prievartos naudojimas savo veikloje¹¹⁸; f) nusikaltimai susiję su ekonominių veiklų, viešųjų paslaugų ar balsavimo neteisėtu valdymu ir kontrole, taip pat neteisėto pelno realizavimu.

Kaip matome, prievartos naudojimas savo veikloje ir vykdomų nusikaltimų specifika yra požymiai, iš esmės atskiriantys paprastą nusikalstamą susivienijimą nuo mafijos tipo nusikalstamo susivienijimo. Pagal Italijos BK 416-bis straipsnį mafijos tipo nusikalstamas susivienijimas: „*Asociacija yra mafijos tipo tuo atveju, kai ją sudarantys asmenys naudoja gąsdinimo (spaudimo) jėgą, verčiančią įsipareigoti ir nuolankiai paklusti organizacijai, ko išdavoje verčiami vykdyti nusikaltimus tiesiogiai ar netiesiogiai valdant ar kontroliuojant ekonomines veiklas, leidimus, viešųjų pirkimų konkursus, viešąsias paslaugas arba tam, kad realizuotų neteisėtą pelną ar naudą sau arba kitiems; galiausiai trukdant išreikšti savo valią laisvu balsavimu arba verčiant atiduoti balsus sau ar kitiems rinkimų metu*“.

Aštuntoji aptariamo straipsnio pastraipa papildo šias nuostatas: „*Šio straipsnio nuostatos taikomos ir kamora („camorra“-it.) bei kitoms organizacijoms, nesvarbu kaip jos vietovėje vadinamos, taip pat ir užsienio organizacijoms, kurios siekia tikslų atitinkančių mafijos tipo organizacijos tikslus naudodamos bauginimo ir įsipareigojimo asociacijai jėgą*“.

A. Gutauskas papildomai dar išskiria priklausomybę nuo duotų *omertos* žžadų ir organizuotumo laipsnį kaip požymius, skiriančius paprastą nuo mafijos tipo nusikalstamo

---

¹¹⁶ Italijos baudžiamasis kodeksas (*Codice penale*), 416 str. [žiūrėta: 2009-02-09] Prieiga per internetą: <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=36766>>

¹¹⁷ *Ibidem*, 416-bis str.

¹¹⁸ GUTAUSKAS, Aurelijus. Baudžiamosios teisinės kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonės kitų valstybių įstatymuose. *Jurisprudencija*, 2000, Nr. 17(9), p. 42.

susivienijimo¹¹⁹. Mafijos tipo nusikalstamas susivienijimas yra didesnio organizuotumo laipsnio nei paprastas nusikalstamas susivienijimas, be to, jis dažniausiai susijęs su įtakos, spaudimo darymu legaliai valdžiai.

Lyginant su LR BK įtvirtintu nusikalstamo susivienijimo apibrėžimu, galima konstatuoti, kad jie nėra tapatūs. LR BK apibrėžimas yra tarpinis variantas tarp italų nusikalstamo susivienijimo ir mafijos tipo nusikalstamo susivienijimo. Lietuvoje nusikalstamo susivienijimo daromos nusikalstamos veikos atribojamos pagal jų sunkumą (nusikalstamas susivienijimas bus tik tada, kai jo nariai susivienys daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus – LR BK 25 str. 4 d.), o Italijoje labiau akcentuojama nusikaltimų specializacija (t.y. ekonominės-korupcinės nusikalstamos veikos, darančios įtaką valdžiai, yra priskiriamos mafijos tipo nusikalstamiems susivienijimams). Be to, nedidelis formalus skirtumas yra ir tas, kad Lietuvoje nusikalstamas susivienijimas gali būti sukuriamas daryti ir vienam nusikaltimui, Italijoje – bent keliems.

3.2. Veikos požymis užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose

Rusijos BK 210 str. “Nusikalstamo susivienijimo (nusikalstamos organizacijos) organizacija¹²⁰” įtvirtinti lygiai tokie patys veikos požymiai kaip ir LR BK: paprasta atsakomybė kyla už dalyvavimą, kvalifikuota - už sukūrimą ir vadovavimą nusikalstamam susivienijimui. Kita vertus, veikos požymis pagal Rusijos BK yra platesnis. Vadovavimas apima ne tik vadovavimą pačiam nusikalstamam susivienijimui, bet ir vadovavimą vienam iš susivienijimo struktūrinių darinių. Be to, akcentuojamas vadovų hierarchiškumas. Sukūrimas apima ne tik tipinio nusikalstamo susivienijimo sukūrimą, bet ir sukūrimą vadovų ar kitų organizuotų grupių atstovų susivienijimo. Pastarasis susivienijimas, žvelgiant pavojingumo aspektu, yra dar pavojingesnis ir didesnio organizuotumo lygio nei paprastas nusikalstamas susivienijimas. Šie aspektai būdingi ir dalyvavimui nusikalstamame susivienijime.

Rusijos BK numato itin kvalifikuotą nusikalstamo susivienijimo sudėtį, t.y. jei minėtos veikos yra padarytos, pasinaudojant savo tarnybine padėtimi. Šio požymio LR BK nenumato. Ar tokia itin kvalifikuota nusikaltimo sudėtis reikalinga, yra diskusinis klausimas. Viena vertus, šis požymis iš tiesų labai svarbus kovoje su organizuoto nusikalstamumo skvarba į valdžios sferas, kita vertus, abejotina, ar minėtas požymis, kai asmuo dalyvauja

¹¹⁹ GUTAUSKAS, Aurelijus. Baudžiamosios teisinės kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonės kitų valstybių įstatymuose. *Jurisprudencija*, 2000, Nr. 17(9), p. 43.

¹²⁰ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (*Уголовный кодекс РФ*). [žiūrėta: 2009-01-18] Prieiga per internetą: <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_15.html>

nusikalstamame susivienijime, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi, yra pavojingesnis už nusikalstamo susivienijimo organizavimą ar vadovavimą jam.

Vokietijos BK (*Strafgesetzbuch*) numato baudžiamąją atsakomybę už platesnį ratą veikų, susijusių su nusikalstamu susivienijimu¹²¹. Vokietijos BK 129 str. (“Nusikalstamo susivienijimo kūrimas”) 1 d. įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo kūrimą, dalyvavimą jame, naujų narių ar šalininkų verbavimą, taip pat nusikalstamo susivienijimo rėmimą. Kodekso 129 str. 4 d. įtvirtinta kvalifikuota baudžiamoji atsakomybė už vadovavimą tokiam susivienijimui. Taigi čia išskirtinės veikos, palyginus su LR BK, yra naujų narių verbavimas ir nusikalstamo susivienijimo rėmimas. Darytina išvada, kad pagal Vokietijos baudžiamąjį įstatymą nėra būtina priklausyti pačiam nusikalstamam susivienijimui, kad būtum patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal nusikalstamo susivienijimo straipsnį. Veikos požymis čia yra labai išplėstas. Viena vertus, tokia situacija yra patogi, patraukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn, kai yra sudėtinga nustatyti jo konkretų vaidmenį nusikalstamo susivienijimo struktūroje, kita vertus, sudaromos prielaidos pagal šį straipsnį baudžiamojon atsakomybėn patraukti asmenis, kurie yra mažai susiję su pačia nusikalstamo susivienijimo organizacija. Neveltui aptariamo straipsnio 5 dalis numato atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės asmens, kurio indėlis į nusikalstamą susivienijimą yra mažareikšmis.

Be to, LR BK neišskiria verbavimo veikos, kuri yra numatyta Vokietijos BK. Pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyno internetinę versiją žodis *verbuoti* reiškia rinkti savanorius kuriam reikalui, telkti šalininkus, darbininkus, bendradarbius¹²². Autoriaus nuomone, asmuo, atlikęs tokį vaidmenį nusikalstamame susivienijime, būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn kaip susivienijimo organizatorius arba paprastas dalyvis (jei verbavimas būtų vienintelė tokio asmens funkcija susivienijime).

Italijos BK (*Codice penale*) veikos požymis yra dar platesnis nei įtvirtintasis Vokietijos BK. Italijos BK 416, 416-bis ir 416-ter straipsniuose¹²³ įtvirtinti tokie veikos, susijusios su paprastu ir mafijos tipo nusikalstamu susivienijimu, požymiai: a) dalyvavimas nusikalstamame ar mafijos tipo susivienijime; b) platinimas nusikalstamo ar mafijos tipo susivienijimo; c) sukūrimas nusikalstamo ar mafijos tipo susivienijimo; d) organizavimas

¹²¹ Vokietijos baudžiamasis kodeksas (*Strafgesetzbuch*). [žiūrėta: 2009-02-16] Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#StGB_000P129>

¹²² Dabartinės lietuvių kalbos žodyno internetinė versija. [žiūrėta: 2009-02-02] Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>.

¹²³ Italijos baudžiamasis kodeksas (*Codice penale*). [žiūrėta: 2009-02-09] Prieiga per internetą: <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=36766>>

nusikalstamo ar mafijos tipo susivienijimo; e) vadovavimas nusikalstamam ar mafijos tipo susivienijimui; f) bendradarbiavimas su mafijos tipo nusikalstamu susivienijimu, jeigu jam pažadami balsai už pinigus (416-ter straipsnis).

Atkreiptinas dėmesys, kad Italijos BK nusikalstamo susivienijimo sukūrimas ir organizavimas nėra sinonimai, kriminalizuoti atskirai ir netgi skiriasi šių veikų penalizacija: mafijos tipo nusikalstamo susivienijimo organizavimas yra pavojingesnis nei jo sukūrimas, nes baudžiamajame įstatyme įtvirtinta griežtesnė sankcija už susivienijimo organizavimą.

Nusikalstamo susivienijimo ginkluotumas yra kvalifikuotas požymis tiek paprasto nusikalstamo susivienijimo sudėtyje (416 str. 4 pastraipa), tiek mafijos tipo nusikalstamo susivienijimo sudėtyje (416-bis str. 5 pastraipa)¹²⁴. Tiesa, ginkluotumo požymis čia yra specifinis, lyginant tiek su LR BK, tiek aptariamus Italijos BK straipsnius tarpusavyje. Paprastas nusikalstamas susivienijimas pripažįstamas ginkluotu tik tada, jei organizacijos nariai rodo ginkluoti viešose vietose ar kaimuose. Šis požymis, lyginant su LR BK 249 str. 2 d., yra iš vienos pusės konkretesnis: čia neužtenka bet kokia forma disponuoti šaunamaisiais ginklais, o reikia rodytis su jais viešoje vietoje; iš kitos pusės platesnis: čia ginkluotumo požymis siejamas su bet kokiais ginklais, neišskiriant šaunamųjų ginklų, šaudmenų ar sprogmenų.

Mafijos tipo nusikalstamas susivienijimas pripažįstamas ginkluotu tada, kai jo dalyviai savo dispozicijoje turi susivienijimo tikslų siekimui ginklų ar sprogstamųjų medžiagų net tais atvejais, jei jie yra slepiami ar laikomi sandėlyje (416-bis str. 5 d.). Kaip matome, mafijos tipo nusikalstamo susivienijimo ginkluotumo požymis yra labai panašus į LR BK 249 str. 2 d. įtvirtintą požymį. Skirtumas tik tas, kad pastaruoju atveju, ginklai ar spogmenys turi būti laikomi dėl susivienijimo tikslų siekimo. LR BK 249 str. įtvirtintas ginkluotumo požymis su susivienijimo tikslais nėra siejamas.

3.3. Sankcija užsienio šalių įstatyminiame reglamentavime

Palyginus su kitose valstybėse numatytais bausmėmis, LR BK numato pakankamai griežtą baudžiamąją atsakomybę už dalyvavimą, organizavimą ar vadovavimą nusikalstamam susivienijimui. Rusijos BK už alternatyvią nusikalstamą veiką apskritai nenumato laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės, be to, terminuotos laisvės atėmimo bausmės yra kur kas švelnesnės. Pavyzdžiui, už dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo

---

¹²⁴ Italijos baudžiamasis kodeksas (*Codice penale*). [žiūrėta: 2009-02-09] Prieiga per internetą: <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=36766>>

veikloje pagal Rusijos BK 210 str. 2 d. terminuoto laisvės atėmimo bausmė tesiekia nuo 3 iki 10 metų laisvės atėmimo (vidurkis – 6,5 metų), kai Lietuvoje už analizuojamą veiką terminuoto laisvės atėmimo bausmė yra nuo 3 iki 15 metų laisvės atėmimo (vidurkis – 9 metai). Už nusikalstamo susivienijimo (nusikalstamos organizacijos) sukūrimą daryti sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams, kaip ir vadovavimą tokiam susivienijimui (organizacijai) arba vadovavimą dariniui, priklausančiam nusikalstamo susivienijimo struktūrai, taip pat sukūrimą organizatorių, vadovų arba kitų organizuotų grupių atstovų susivienijimo pagal Rusijos BK numatyta terminuoto laisvės atėmimo bausmė nuo 7 iki 15 metų (vidurkis – 11 metų), o LR BK už organizavimą ar vadovavimą nusikalstamam susivienijimui numato terminuoto laisvės atėmimo bausmę nuo 6 iki 20 metų (vidurkis – 13 metų) arba laisvės atėmimą iki gyvos galvos. Kita vertus, tvirtinti, kad Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą susivienijimą yra griežtesnė nei Rusijoje negalima, kadangi: pirma – nusikaltimų sudėtys nors ir yra panašios, bet nėra identiškios (jei bent keletu požymių skiriasi dispozicijos reglamentavimas, turi atitinkamai skirtis ir sankcijų reglamentavimas); antra - šalia laisvės atėmimo bausmės kiekvienu atveju čia numatyta galimybė paskirti baudą, kuri už pirmąją (organizavimą, vadovavimą nusikalstamam susivienijimui) ir trečiąją 210 straipsnio dalį (pasinaudojant tarnybine padėtimi) siekia iki vieno milijono Rusijos rublių¹²⁵ arba uždirbto uždarbio dydžio, arba kitų pajamų, gautų per paskutinių 5 metų laikotarpį, dydžio bauda, o už antrąją dalį (dalyvavimą nusikalstamame susivienijime) – iki 500000 Rusijos rublių arba uždirbto uždarbio dydžio arba kitų pajamų, gautų per paskutinių 3 metų laikotarpį, dydžio bauda¹²⁶.

Sankcija nusikalstamo susivienijimo dalyviams Vokietijoje yra pakankamai švelni, maža to, čia egzistuoja ganėtinai platus atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės galimybių sąrašas. Vokietijos BK 129 str. 1 d.¹²⁷ numatyta paprastoji nusikalstamo susivienijimo sudėtis, pagal kurią už nusikalstamo susivienijimo, kurio tikslai ar veikla yra nukreipti daryti nusikaltimams, kūrimą arba dalyvavimą tokiaame susivienijime, taip pat verbavimą naujų narių ar šalininkų to susivienijimo, arba už tokio susivienijimo paramą, numatyta terminuota laisvės atėmimo bausmė iki 5 metų arba bauda. Akivaizdu, kad Vokietijos BK numatyta sankcija yra žymiai švelnesnė, t.y. Lietuvoje už LR BK 249 str. 1 d. bausmės vidurkis – 9

¹²⁵ *Lito ir Rusijos rublio santykis pagal oficialų 2009-02-06 Lietuvos banko kursą buvo 7,4081 lito už 100 rublių arba 74081 litų už vieną milijoną rublių.*

¹²⁶ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (*Уголовный кодекс РФ*). [žiūrėta: 2009-01-18] Prieiga per internetą: <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_15.html>

¹²⁷ Vokietijos baudžiamasis kodeksas (*Strafgesetzbuch*). [žiūrėta: 2009-02-16] Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#StGB_000P129>

metai laisvės atėmimo, o Vokietijoje jis nesiekia net trijų metų, be to, šios valstybės baudžiamajame įstatyme numatyta alternatyvi terminuotam laisvės atėmimui baudos bausmė. Pagal Vokietijos BK nusikalstamą susivienijimą kvalifikuoja buvimas nusikalstamo susivienijimo vadovu arba vienu iš vadovų (BK 129 str. 4 d.). Už tokią kvalifikuotą veiką numatytas terminuotas laisvės atėmimas, o alternatyvios bausmės – baudos - sankcijoje nėra. Terminuotas laisvės atėmimas nusikalstamo susivienijimo vadovui gali būti paskirtas nuo 6 mėnesių iki 5 metų. Tačiau jeigu nusikalstamas susivienijimas padaro nužudymą, genocidą, grupinę vagystę ar kitą sunkų nusikaltimą, išvardintą Vokietijos baudžiamąjo proceso 100c straipsnyje¹²⁸, toks nusikalstamas susivienijimas jau tampa itin kvalifikuotu, už kurio padarymą sankcija siekia nuo 6 mėnesių iki 10 metų terminuoto laisvės atėmimo¹²⁹. Kadangi toks itin kvalifikuotas nusikalstamas susivienijimas savo požymiais yra panašiausias į įtvirtintą LR BK, kur akcentuojamas sunkių ar labai sunkių nusikaltimų darymo tikslas, logiškiausia palyginimą daryti su šios dalies sankcija, kurioje numatytos bausmės – terminuoto laisvės atėmimo - vidurkis jau siekia 5 metus 3 mėnesius. Vis tik net ir šis vidurkis LR BK numatytos terminuoto laisvės atėmimo bausmės vidurkio už nusikalstamą susivienijimą nepasiekia. Išvada - nusikalstamas susivienijimas Vokietijoje penalizuotas švelniau nei Lietuvoje.

Mafijos tipo nusikalstamas susivienijimas Italijoje yra penalizuotas griežčiau nei paprastas nusikalstamas susivienijimas. Pažymėtina, kad tiek už paprastą nusikalstamą susivienijimą (416 str.), tiek už mafijos tipo nusikalstamą susivienijimą (416-bis str.) vyrauja terminuoto laisvės atėmimo bausmės, nenumatančios jokių kitų švelnesnių bausmių alternatyvų, taip pat čia nėra numatyta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės.

Švelniausiai penalizuotas dalyvavimas paprastame nusikalstamame susivienijime. Už tokią veiką sankcijos ribos yra nuo 1 iki 5 metų laisvės atėmimo (416 str. 2 pastraipa). Sukūrimas, platinimas, organizavimas ar vadovavimas paprastam nusikalstamam susivienijimui užtraukia terminuoto laisvės atėmimo nuo 3 iki 7 metų bausmę (416 str. 1 ir 3 pastraipos). Laisvės atėmimo bausmė yra didesnė, jei paprastas nusikalstamas susivienijimas ginkluotas – tokio nusikalstamo susivienijimo nariai baudžiami laisvės atėmimu nuo 5 iki 15 metų. Taigi LR BK penalizacija už nusikalstamą susivienijimą yra griežtesnė. Kita vertus, sutapatinti gretinamų normų taip pat negalima, nes: pirma - nėra tapačios ginkluoto

¹²⁸ Vokietijos baudžiamąjo proceso kodeksas (*Strafprozeßordnung*). [žiūrėta: 2009-02-16] Prieiga per internetą: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StPO.htm#10>

¹²⁹ Vokietijos baudžiamasis kodeksas (*Strafgesetzbuch*); 129 str. 4 d. [žiūrėta: 2009-02-16] Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#StGB_000P129>

nusikalstamo susivienijimo sampratos; antra - pas mus pagal šią dalį baudžiami tik dalyviai, o pagal Italijos BK tiek nusikalstamo susivienijimo organizatoriai, tiek vadovai, kuriems LR BK yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už itin kvalifikuotą nusikaltimo sudėtį.

Italijos BK 416 straipsnio 5 ir 6 pastraipos¹³⁰ numato dvi nusikalstamos veikos sudėtį kvalifikuojančias sąlygas, kurių nėra LR BK. 5-ojoje pastraipoje įtvirtinta sąlyga, kad atsakomybė yra griežtinama, jei susivienijimui priklauso 10 ar daugiau narių. Kiek griežtinama – teismo kompetencija. Autoriaus nuomone, tai yra logiška nuostata, griežtinanti bausmę, atsižvelgiant į susivienijimo mastą, kuri leidžia diferencijuoti pavojingus nuo itin pavojingų kriminalinių junginių.

6-ojoje aptariamo straipsnio pastraipoje numatytas paprasto nusikalstamo susivienijimo sudėtį kvalifikuojantis požymis, susijęs su prekyba žmonėmis. Jei nusikalstamas susivienijimas verčiasi prekyba žmonėmis (užtenka nors vieno tokio nusikaltimo epizodo, kurie numatyti Italijos BK 600, 601 ir 602 str., kad baudžiamoji atsakomybė būtų griežtinama)¹³¹, tokio susivienijimo dalyviai baudžiami terminuoto laisvės atėmimo bausme nuo 4 iki 9 metų, o vadovai, kūrėjai, organizatoriai ar platintojai baudžiami terminuoto laisvės atėmimo nuo 5 iki 15 metų bausme.

Sankcija už mafijos tipo nusikalstamą susivienijimą yra ženkliai griežtesnė, o po 2008 gegužės 23 dienos baudžiamojo kodekso pakeitimo įstatymu Nr. 92¹³² dauguma Italijos BK 416-bis str. pastraipų yra dar griežčiau penalizuotos. Asmuo, sukūręs tokį susivienijimą, taip pat asmuo, kuriam pažadėti balsai už užmokestį, baudžiamas nuo 7 iki 12 metų laisvės atėmimo bausme (416-bis str. 1 pastraipa ir 416-ter str. 1 pastraipa), o tokio susivienijimo organizatorius, vadovas ar platintojas baudžiamas dar griežčiau - nuo 9 iki 14 metų laisvės atėmimo bausme (416-bis str. 2 pastraipa). Pagal aptariamo straipsnio 4 pastraipą ginkluoto mafijos tipo nusikalstamo susivienijimo kūrėjas baudžiamas nuo 9 iki 15 metų terminuoto laisvės atėmimo bausme, o tokio susivienijimo organizatorius, vadovas ar platintojas – nuo 12 iki 24 metų laisvės atėmimo bausme. Šis terminuoto laisvės atėmimo vidurkis yra net didesnis už itin kvalifikuotos nusikalstamo susivienijimo sudėties, numatytos LR BK 249 str. 3 d., terminuoto laisvės atėmimo bausmės vidurkį. Maža to, remiantis 416-bis str. 6 pastraipa, jei ekonominė veikla, kurios imasi ar kontroliuoja asociacijos nariai yra pilnai ar

¹³⁰ Italijos baudžiamasis kodeksas (*Codice penale*). [žiūrėta: 2009-02-09] Prieiga per internetą: <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=36766>>

¹³¹ 600 str. – „Vergija“ („*Tas kas paverčia žmogų vergu*“); 601 str. – „Prekyba vergais“; 602 str. – „Vergų perdavimas ir įsigijimas“.

¹³² Italijos baudžiamasis kodeksas (*Codice penale*). [žiūrėta: 2009-02-09] Prieiga per internetą: <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=36766>>

dalinai finansuojama iš nusikalstamos veiklos produktų, kainų ar pelno, auksčiau nurodytos bausmės yra didinamos nuo trečdaliu iki pusės karto.

Taigi galima daryti išvadą, kad mafijos tipo nusikalstamo susivienijimo nariams Italijos BK numato pakankamai griežtas terminuoto laisvės atėmimo bausmes ir nemažą sąlygų įvairovę bausmės individualizavimui, bet nenumato laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės, kuri įtvirtinta LR BK. Atsižvelgiant į tai, autorius konstatuoja, jog LR BK 249 str. numatytos sankcijos yra griežtesnės.

3.4. Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ypatumai užsienio šalių įstatyminiame reglamentavime

Rusijos BK taip pat yra numatytas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindas, susijęs su nusikalstamo susivienijimo dalyvio bendradarbiavimu su teisėsaugos institucijomis. Pirmasis skirtumas nuo LR BK – normos vieta kodekso sistemos atžvilgiu. LR BK ši norma įtvirtinta bendrojoje kodekso dalyje šalia kitų atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindų, o Rusijos BK ši norma yra numatyta specialiojoje kodekso dalyje - 210 straipsnyje („Nusikalstamo susivienijimo (nusikalstamos organizacijos) organizacija“¹³³). Sistemos atžvilgiu Lietuvos ir Rusijos įstatymų leidėjai pasirinko skirtingus jų įtvirtinimo kelius. Autorius pritaria LR BK variantui, kadangi atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės ir visi jo pagrindai yra bendrosios dalies institutas, o specialiosios dalies normos neturėtų būti išplėtos už dispozicijos ir sankcijos ribų, be to, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės normos vidinė struktūra labiau būdinga bendrosios dalies normoms.

Visgi, analizuojant normų skirtumus, reikėtų pastebėti, kad vieta kodekso sistemoje nėra esminis skirtumas. Daug svarbesnė yra vidinė normos struktūra. Rusijos BK 210 str. įtvirtintas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindas apibrėžiamas taip: „*Asmuo, savanoriškai atsisakęs dalyvavimo nusikalstamame susivienijime (nusikalstamoje organizacijoje) arba į jį įeinančiame struktūriniame junginyje, arba organizatorių, vadovų arba kitų organizuotų grupių atstovų susivienijime ir aktyviai padėjęs atskleisti arba užkirsti kelią šiam nusikaltimui, atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu jo veiksmuose*

---

¹³³ Pažymėtina, kad pirmojoje, taip ir neįsigaliojusioje, naujojo LR BK redakcijoje atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės taip pat kaip ir Rusijos BK buvo numatytas ne bendrojoje dalyje, o specialiosios dalies LR BK 249 straipsnio 4 dalyje.

*nebuvo kito nusikaltimo sudėties*¹³⁴“. Iš čia galima išskirti tokias būtinas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygas: a) asmuo priklausė nusikalstamam susivienijimui (nusikalstamai organizacijai) arba į jį įeinančiam struktūriniam junginiui, arba organizatorių, vadovų arba kitų organizuotų grupių atstovų susivienijimui; b) tokio asmens savanoriškas atsisakymas dalyvavimo tokiaame susivienijime; c) tokio asmens aktyvi pagalba atskleidžiant arba užkertant kelią šiam nusikaltimui.

Analizuojant vidinius normų skirtumus, reikia pažymėti, kad Rusijos BK 210 str. apima ne tik atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutą, bet ir savanoriško atsisakymo nuo nusikalstamos veikos institutą, kuris LR BK yra įtvirtintas 23 str. LR BK atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės nusikalstamo susivienijimo dalyviui norma, iš vienos pusės, yra griežtesnė ir reikalauja ne tik savanoriškai atsisakyti tęsti nusikalstamą veiką, bet ir besąlygiškai prisipažinti dalyvavus tokiaame susivienijime, atskleisti visas aplinkybes ir savo vaidmenį, tačiau, kita vertus, yra netgi švelnesnė, kadangi atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės galima ir savanoriškai neatsisakiusį nuo nusikalstamos veikos (pvz, sulaikytą) asmenį. Trečias svarbus skirtumas glūdi šių sąlygų apribojimuose. Rusijos BK įtvirtinti tik du ryškesni apribojimai – atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti tik susivienijimo dalyvis, be to, tik toks dalyvis, kurio veiksmuose nebuvo kito nusikaltimo sudėties. Nėra apribojimo dėl negalimumo pakartotiniam atleidimui nuo baudžiamosios atsakomybės, be to, svarbus skirtumas susijęs su konkrečių nusikaltimų padarymu. Pagal LR BK nuo baudžiamosios atsakomybės negali būti atleidžiamas asmuo, dalyvavęs tyčia nužudant, o nuo visų kitų nusikalstamų veikų atleidimas yra įmanomas.

Vokietijoje nusikalstamo susivienijimo narių atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kaip ir Lietuvoje, yra sąlyginė teismo diskrecijos teisė. Vokietijos BK 129 str. 5 d.¹³⁵ formuluojama taip: „*Teismas gali atleisti nuo bausmės (1) ir (3) dalyje numatytais atvejais bendrininką, kurio kaltė yra nedidelė arba kurio indėlis į nusikalstamą veiką yra mažareikšmis*“. Lyginant atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygas, LR BK įtvirtintos sąlygos yra daug konkretesnės, be to, yra aiškiai ir nedviprasmiškai išvardintos atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės apribojimo sąlygos. Vokietijos BK šias sąlygas apibrėžia vertinamaisiais kriterijais: „nedidele kalte“ arba „mažareikšmiu indėliu“.

---

¹³⁴ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (*Уголовный кодекс РФ*). [žiūrėta: 2009-01-18] Prieiga per internetą: <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_15.html>

¹³⁵ Vokietijos baudžiamasis kodeksas (*Strafgesetzbuch*). [žiūrėta: 2009-02-16] Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#StGB_000P129>

Paminėtoji Vokietijos BK 129 str. 5 d. neapima 4 d. numatytų atvejų, t.y., kai yra padaromas vienas iš Vokietijos baudžiamojo proceso kodekso 100c str.¹³⁶ sąraše nustatytų sunkių nusikaltimų, taip pat nusikalstamo susivienijimo vadovo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės atvejų. Vis tik, 129 straipsnio 6 dalyje įtvirtintos dar dvi alternatyvios sąlygos, vienai kurių esant, teismas, naudodamasis savo diskrecijos teise, gali sumažinti bausmę arba apskritai atleisti nuo bausmės bet kokį nusikalstamo susivienijimo narį, net jei jo indėlis ar kaltė nėra mažareikšmiai, o būtent: a) toks asmuo savanoriškai ir nuoširdžiai deda pastangas užkirsti kelią tolimesniam nusikalstamo susivienijimo egzistavimui arba daromai nusikalstamai veikai, kuri atitinka susivienijimo tikslus; b) savanoriškai atskleidžia jo žinioje esančią informaciją teisėsaugos organams ir jei nusikalstamoms veikoms, kurios yra jo žinioje, spėjama užkirsti kelią.

Aptariamą straipsnį užbaigia nuostata, kad jei nusikaltėliui pavyksta užkirsti kelią tolimesniam nusikalstamo susivienijimo egzistavimui, jis turėtų būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės. Todėl galima daryti išvadą, kad Vokietijos teismai, atleisdami nuo baudžiamosios atsakomybės nusikalstamo susivienijimo narį, turi žymiai mažesnius apribojimus formaliuose normų rėmuose, be to, pačių atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės normų turinys yra ženkliai platesnis.

Kita vertus, labai svarbus aptariamo instituto skirtumas tarp Lietuvos ir Vokietijos įstatyminio reguliavimo yra tas, kad Lietuvoje nusikalstamo susivienijimo dalyvis gali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, jei teisėsaugos organams padeda atskleisti jau padarytas nusikalstamas veikas. Taigi, akcentuojamas praeityje padarytų nusikalstamų veikų atskleidimas. Vokietijos BK labiau akcentuoja ne retrospektyvą, o perspektyvinį elementą, t.y. nusikalstamų veikų ar pačio nusikalstamo susivienijimo užkardymą, o tai padaryti bendradarbiaujančiam nusikaltėliui turėtų būti žymiai sudėtingiau.

---

¹³⁶ Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas (*Strafprozeßordnung*). [žiūrėta: 2009-02-16] Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StPO.htm#10>>

4. Nusikalstamo susivienijimo santykis su kitomis organizuotomis nusikalstamos veikos formomis bei kitais nusikaltimais

4.1. Bendrininkavimo samprata, rūšys, formos ir jų tarpusavio santykis

Prieš atskiriant nusikalstamą susivienijimą nuo kitų organizuoto nusikalstamumo formų, būtina aptarti bendrąjį bendrininkavimo institutą. LR BK 24 str. 1 d. yra įtvirtinta, jog *bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių šio kodekso 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką*¹³⁷. Bendrininkavimas – ypatinga nusikalstamų veikų padarymo forma, svarbi tuo, kad bendrininkaujant daroma veika paprastai yra pavojingesnė nei pavieniui, bendrininkaujant gali būti sukeliama didesni padariniai, gali būti sudėtingesnis tokių veikų atskleidimo procesas. Bendrininkavimą, kaip ir bet kurią kitą nusikalstamos veikos padarymo formą, apibūdina bei atskleidžia objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma. Prie objektyviųjų galime priskirti tokius bendrininkavimo požymius: a) bent du asmenys, sulaukę atitinkamo amžiaus ir pakaltinami; b) kiekvieno bendrininko veiksmai yra būtina sąlyga kitų bendrininkų veiksams (kitaip tariant, bendrininkai nusikalstama veika turi siekti bendro rezultato); c) kiekvieno iš bendrininkų veiksmai turi būti priežastiniame ryšyje su bendru nusikalstamos veikos rezultatu; taip pat vieno bendrininko veika yra priežastiniame ryšyje kito bendrininko veikai (kitaip sakant, nesant bent vieno bendrininko, nusikalstamą veiką įgyvendinti yra neįmanoma arba įgyvendinti yra ne praktiška, ar labai komplikauta)¹³⁸.

Subjektyvieji bendrininkavimo požymiai yra painesni: a) bendrininkauti įmanoma tik tyčia (*remiantis LR BK komentaru, bendrininkavimas įmanomas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia*¹³⁹); b) bendrininkaujama tik darant tyčinius nusikaltimus; c) tyčia turi apimti visą objektyviąją pusę: bendrininkai turi suprasti, kad veikia ne pavieniui, o bendrai; kiekvienas iš bendrininkų turi suprasti nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdį; taip pat kiekvienas iš bendrininkų turi suvokti savo veiksmų svarbą nusikalstamoje veikoje; d) abipusis psichologinis ryšys bent tarp dviejų bendrininkų (nereikalaujama žinoti visų bendrininkų; subjektas privalo žinoti bent vieną asmenį, su kuriuo nusikalstamą veiką daro

¹³⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

¹³⁸ *Pagal šį požymį bendrininkavimo institutą galima atskirti nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos instituto.*

¹³⁹ PRAPIESTIS, Jonas. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 157.

bendrai); e) kiekvienas bendrininkas privalo žinoti, kas yra vykdytojas; f) kiekvienas iš bendrininkų privalo norėti taip veikti (formaliose sudėtyse) ir siekti padarinių arba sąmoningai leisti jiems atsirasti (materialiose sudėtyse).

Teisės teorijoje išskiriamos tokios bendrininkavimo rūšys: paprastas ir sudėtingas. Paprastas bendrininkavimas yra tada, kai visi bendrininkai tiesiogiai, betarpiškai dalyvauja vykdydami bendro nusikaltimo sudėties objektyviąją pusę. Sudėtingo bendrininkavimo atveju bendrininkai atlieka skirtingus, LR BK 24 str. 3-6 d. numatytus vaidmenis. Bendrininkų rūšys minėtame LR BK straipsnyje numatytos tokios: vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas. Taigi paprastą nuo sudėtingo bendrininkavimo atriboja vaidmenų pasiskirstymo darant nusikalstamą veiką buvimas ar nebuvimas..

Kriminologiniu požiūriu asmenų dalyvavimo darant nusikalstamą veiką diapozonas apima tūkstančius įvairaus organizacinio lygio bendrininkavimo formų, baudžiamosios teisės požiūriu – vos kelias¹⁴⁰. 1961 m. senasis LR BK¹⁴¹ apibrėžė 5 bendrininkavimo formas, o dabartinis LR BK apibrėžia jau tik tris bendrininkavimo formas. Senajame LR BK galėjome rasti tokias bendrininkavimo formas: grupė asmenų (pvz, senojo LR BK 118 str. „Išžaginimas“ kvalifikuojanti aplinkybė), grupė iš anksto susitarusių asmenų (pvz, senojo LR BK 271 str. „Vagystė“ kvalifikuojanti aplinkybė), organizuota grupė (pvz, senojo LR BK 68 str. „Vieši raginimai smurtu pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą“ kvalifikuojanti aplinkybė), ginkluota gauja (senojo LR BK 75 str.), nusikalstamas susivienijimas (senojo LR BK 227¹ str.). Bendrininkavimo formos 1961 m. LR BK nebuvo išsamiai ir vienareikšmiškai apibrėžtos. Senojo LR BK bendrojoje dalyje nebuvo nei bendrininkavimo formos sampratos nei detalaus bendrininkavimo formų išvardijimo¹⁴².

Rusijos Federacijos BK 35 str. įtvirtintos dar kitokios keturios bendrininkavimo formos: bendrininkavimas iš anksto susitarus; bendrininkavimas iš anksto nesusitarus; organizuota grupė ir nusikalstamas susivienijimas (nusikalstama organizacija)¹⁴³. Nemažą įtaką bendrininkavimo teorijoje ir praktikoje turi *išankstinis susitarimas*. Kuo sudėtingesnė bendrininkavimo forma, tuo pats bendrininkavimas yra labiau planingas. Vis tik naujajame

---

¹⁴⁰ JOVAIŠAS, Karolis. Bendrininkavimo formos: reglamentavimo ir įrodinėjimo problemos. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 3-4, p. 52.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valst. žin.*, 1961, Nr. 18-147 (su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d., *Valst. žin.*, 2002, Nr. 112-4970) (negaliojantis).

¹⁴² GUTAUSKAS, Aurelijus. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują baudžiamąjį kodeksą. *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 45(37), p. 32.

¹⁴³ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (*Уголовный кодекс РФ*). [žiūrėta: 2009-01-18] Prieiga per internetą: <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_15.html>

LR BK, formaliai žvelgiant į įstatymo raidę, išankstiniam susitarimui nebeskiriama tiek dėmesio, o net pačioje paprasčiausioje bendrininkavimo formoje – bendrininkų grupėje - veikti galima susitarus bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje (vadinasi, tiek iš anksto susitarus, tiek ir iš anksto nesusitarus).

Dabartinio LR BK 25 str.¹⁴⁴ po ilgų diskusijų įtvirtintos trys bendrininkavimo formos:

- bendrininkų grupė;
- organizuota grupė;
- nusikalstamas susivienijimas.

LR BK 25 straipsnio 2 dalis apibrėžia bendrininkų grupės sąvoką: *bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai*. LR BK 25 straipsnio 3 dalyje pateikta organizuotos grupės sąvoka: *organizuota grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį*. Grįžtant prie jau minėtos sąvokos „iš anksto susitarus“, galima pastebėti, kad pagal šį požymį organizuotos grupės nuo bendrininkų grupės atriboti beveik neįmanoma, kadangi abiejuose apibrėžimuose numatyta sąlyga, jog susitarti daryti ar tęsti bendrą nusikalstamą veiką galima bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje. Tokia nuostata, autoriaus nuomone, yra taisytina, nes sunkiai išivaizduojama organizuota grupė, susikūrusi nusikalstamos veikos pasikėsinimo stadijoje. Panašios nuomonės laikosi ir V. Piesliakas, teigdamas, jog vienas iš būtinų skiriamųjų organizuotų grupių požymių, atskiriančių jas nuo kitų bendrininkavimo formų yra bendrininkavimas iš anksto susitarus. Be to, pastarojo teisės teoretiko teigimu organizuotoms grupėms būdinga dar ir tai, kad šis susitarimas yra ne epizodinio, bet nuolatinio, pastovaus pobūdžio. Jo esmė ta, kad išankstinis susitarimas siejamas ne su vieno tam tikro nusikaltimo padarymu, o su susitarimu užsiimti nusikalstama veikla¹⁴⁵. Kita vertus, V. Piesliako išvardinti organizuotos grupės požymiai pagal dabartinį įstatyminį reguliavimą jau būtų labiau panašūs į nusikalstamo susivienijimo bendrininkavimo formą. Kaip rašo A. Gutauskas, organizuoto nusikalstamumo teisinės išraiškos baudžiamajame kodekse yra dvi -

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

¹⁴⁵ PIESLIAKAS, Vytautas. Organizuotas nusikalstamumas: samprata ir definicija. *Teisės problemos*, 1993, Nr. 1, p. 38.

tai organizuota grupė ir nusikalstamas susivienijimas¹⁴⁶. Tačiau pagal dabartinius apibrėžimus daryti išvadą, kad paprastą bendrininkavimo rūšį dabartiniame LR BK atitinka bendrininkų grupė, taip pat negalima. Minėtos sąvokos turinys („*jei bent du iš jų yra vykdytojai*“) leidžia teigti, kad bendrininkų grupėje taip pat galimas vaidmenų pasiskirstymas kaip ir organizuotoje grupėje. Tokiu atveju, atskirti bendrininkų grupę nuo organizuotos grupės apskritai darosi labai painu. Atsižvelgiant į tai, A. Gutauskas užduoda klausimą: „kuo organizuota grupė yra pavojingesnė bendrininkavimo forma už bendrininkų grupę¹⁴⁷?“ Autoriaus nuomone, tokiu atveju ne organizuotumo lygmuo būtų pagrindinis šių bendrininkavimo formų skirtumas, o daromų nusikaltimų pavojingumo pobūdis. Paradoksalu, tačiau įstatyminė organizuotos grupės sąvoka visiškai neatitinka organizuoto nusikalstamumo sampratos. A. Gutauskas siūlo organizuotos grupės sąvoką taisyti ir joje įtvirtintą nuostatą - susitarimą bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje - pakeisti išankstiniu susitarimu, taip pat sąvokos dirbtinai nesusieti su daromų nusikaltimų pavojingumo pobūdžiu ir kiekiu¹⁴⁸.

Organizuota grupė nuo nusikalstamo susivienijimo skiriasi pagal: a) grupuotės pavojingumą (organizuota grupė yra mažiau pavojinga bendrininkavimo forma nei nusikalstamas susivienijimas), b) organizuotumą; c) narių skaičių (organizuotoje grupėje užtenka minimaliai 2 bendrininkų buvimo), d) daromų nusikaltimų sunkumą (organizuotos grupės daromi nusikaltimai neprivalo būti sunkūs ar labai sunkūs); e) pastovius grupės narių ryšius ir kt. Taip pat labai svarbu paminėti kokybiškai kitokį vaidmenų ar užduočių pasiskirstymą šiose dviejose bendrininkavimo formose. 2008 m. spalio 15 d. Lietuvos Apeliacinio teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-79/2008 pabrėžiama: „*organizuotos grupės atveju vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas yra požymis, apibūdinantis grupės narių vaidmenį ir užduotis darant konkrečius nusikaltimus. Neveltui BK 25 str. 3 d. pabrėžta, kad kiekvienas grupės narys atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį darydamas nusikaltimą. Tuo tarpu nusikalstamo susivienijimo atveju įstatymų leidėjas nurodo, jog tokios grupuotės narius sieja vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Tokią įstatymo formuluotę derėtų aiškinti taip: vaidmenimis ir užduotimis nusikalstamo susivienijimo nariai, skirtingai, nei organizuotos grupės atveju, pasiskirsto ne tik darydami*

---

¹⁴⁶ GUTAUSKAS, Aurelijus. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują baudžiamąjį kodeksą. *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 45(37), p. 33.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 33.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 35.

konkretų nusikaltimą, bet ir pačioje susivienijimo vidinėje struktūroje. Toks įstatyme minimas nusikalstamo susivienijimo narių ryšys, pagrįstas skirtingais vaidmenimis, užduotimis bei pakankamai griežta hierarchija, pasižymi pastovumu, sutelktumu bei parodo aukštesnį nusikalstamos veiklos organizacinį lygį¹⁴⁹“. Taigi atribojant šias bendrininkavimo formas, labai svarbus hierarchiškumas, kuris yra būdingas nusikalstamam susivienijimui, bet nėra būdingas organizuotai grupei. Be to, teisės taikymo požiūriu nusikalstamo susivienijimo, organizuotos grupės ir bendrininkų grupės samprata bei šių bendrininkavimo formų tarpusavio santykis priklauso nuo to, kokio laikotarpio faktai vertinami ir pagal kokio įstatymo kokią redakciją jie kvalifikuojami¹⁵⁰.

4.2. Ryšys su kitais LR BK specialiosios dalies straipsniais

LR BK 25 str. 4 d.¹⁵¹ įtvirtinta nauja nuostata, kad nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija bei teroristinė grupė. Vadinasi, daromų nusikaltimų pavojingumo, narių skaičiaus, pastovių tarpusavio ryšių, vaidmenų ir užduočių pasiskirstymo požymiais tiek antikonstitucinė grupė, kuri įtvirtinta LR BK 121 str. “Antikonstitucinių grupių ar organizacijų kūrimas ir veikla”, tiek teroristinė grupė, kurios daroma nusikalstama veika apibrėžiama LR BK 250 str. “Teroro aktas”, atitinka nusikalstamo susivienijimo sudėtį.

LR BK 249 str. ir LR BK 250 str. lyginamoji analizė.

Atkreipiamas dėmesys, kad sąvokos, naudojamos LR BK bendrosios dalies 25 str. 4 d. ir LR BK 250 str. nėra identiškos. *Teroristinė grupė* nuo *teroro akto* skiriasi tuo, kad pirmoji sąvoka apibūdina žmonių junginį, o antroji - jų daromą nusikalstamą veiką. Siekiant išsiaiškinti abi šias sąvokas, reikia apibrėžti bendrąją terorizmo, kaip socialinio reiškinių, sąvoką. Terorizmas, kaip socialinis reiškinys, savyje talpina teroristines grupuotes, jų veiklą, o pasireiškia teroro aktais. Pasaulyje nėra apibrėžtos vieningos terorizmo sąvokos. 2002 m. birželio 13 d. Europos Tarybos pamatiniame sprendime 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu¹⁵² yra pateikiama teroristinių nusikaltimų sąvoka, tačiau ji nėra ideali, ir viešai

¹⁴⁹ 2008 m. spalio 15 d. Lietuvos Apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-79/2008.

¹⁵⁰ 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26; 15 išvada.

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

¹⁵² 2002 m. birželio 13 d. Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu. [žiūrėta 2009-01-05] Prieiga per internetą: <<http://eur->

kritikuojama. Čia teroristiniais nusikaltimais laikomos tyčinės, sąrašo principu išvardintos veikos (pvz, pasikėsinimas į žmogaus gyvybę, žmogaus pagrobimas įkaitu, orlaivio nuvarymas ir daug kitų), jei jomis siekiama rimtai įbauginti gyventojus; neleistina priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį veiksma arba susilaikyti nuo veiksmo arba rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindinius politinius, konstitucinius, ekonominius ar socialinius šalies darinius ar tarptautinę organizaciją. Autoriaus nuomone, apibrėžimas pernelyg platus tikslo požymio atžvilgiu, nes išvardinti tikslai yra alternatyvūs ir pakanka bent vieno jų buvimo. Įbauginti gyventojus, neturint kitų politinių tikslų, įmanoma su bet kuria nusikalstama veika, o ne tik tomis, kurios išvardintos šiame pamatiniame sprendime. Vien gyventojų bauginimo tikslo neturėtų pakakti terorizmo apibrėžimui. Be to, terorizmo nereikėtų dirbtinai susieti su ribotu ir baigtiniu sąrašu nusikalstamų veikų. Terorizmo sąvoka egzistuoja ir viename Lietuvos Respublikos vidinių teisės aktų, tačiau pastaroji yra išslaptinta ir neprieinama visuomenei¹⁵³. Dėl to esame priversti remtis ne oficialiu norminiu apibrėžimu, o vienu iš tų, kuriuos pateikia teisės mokslininkai. Autoriaus nuomone, idealiausiai terorizmo reiškinį apibrėžia Egdūno Račiaus pateikiamas terorizmo apibrėžimas, pagal kurį: „Terorizmas – politiškai motyvuotas, iš anksto apgalvotas ir tęstinis neteisėtos prievartos naudojimas arba grasinimas tokią prievartą panaudoti prieš civilius asmenis arba objektus, vykdomą antisisteminių nevalstybinių veikėjų, siekiančių per visuomenės arba atskirų jos segmentų įbauginimą pakeisti esamą sociopolitinę padėtį¹⁵⁴“.

Iš šio apibrėžimo išskiriami tokie pagrindiniai terorizmo požymiai:

- fizinis ir psichologinis smurtas;
- teroristinio akto objektas – civiliai asmenys;
- teroristinio akto subjektas – valstybiniais dariniams nepriklausantys asmenys arba jų grupės;
- ideologiniai motyvai;
- tikslas – gyventojų įbauginimas;
- teroras nėra atsitiktinis.

LR BK 250 str. kriminalizuojamas ne pats terorizmas, o teroro aktas – siauresnė savo turiniu sąvoka. LR BK 250 str. 1 d. dispozicijoje nurodoma: „Tas, kas žmonių gyvenamojoje,

---

lex.europa.eu/Notice.do?val=274049:cs&lang=lt&list=274049:cs,273038:cs.&pos=1&page=1&nbl=2&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>

¹⁵³ 2005-2008 metų VSD veiklos strategijoje numatytas terorizmo apibrėžimas, kuris dėl slaptos informacijos apsaugos, autoriui nėra prieinamas.

¹⁵⁴ RACIUS, Egdūnas. Terorizmo globalumas: žvilgsnis iš Lietuvos. Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2004, Vilnius: Lietuvos karo akademija, 2005, p. 12.

*darbo, susibūrimo ar viešojoje vietoje padėjo sprogmenų siekdamas sukelti sprogimą, sprogdino arba padegė*¹⁵⁵“. Kaip matome, teroro aktas siejamas su sprogdinimu ar padegimu viešojoje vietoje. Itin kvalifikuota teroro akto sudėtis, t.y. LR BK 250 str. 3 d., teroro aktą sieja ir su kitokiu pastato ar įrenginio sunaikinimu arba sugadinimu, taip pat su paskleidimu radioaktyviųjų, biologinių ar cheminės kilmės medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų. Pažymėtina, kad „kitoks sunaikinimas ar sugadinimas“ šio straipsnio prasme reiškia nebaigtinį sąrašą nusikalstamų veikų, kuriomis buvo sunaikintas ar sugadintas pastatas ar įrenginys, ir tai sukėlė pavojų daugelio žmonių sveikatai arba gyvybei. Kitoks sunaikinimas gali būti lėktuvo nukreipimas į gyvenamąjį pastatą, kitokio sugadinimo pavyzdys – traukinio bėgių išardymas ir kt.

Vidinės struktūros aspektu teroristinė grupė ir nusikalstamas susivienijimas gali būti labai panašūs, tačiau juos skiria tokių sąjungų tikslai ir motyvai. Teroristinės grupės tikslas - sprogdinimais, padegimais, ir kitais ką tik aptartais veiksmais bauginti žmones arba reikalauti iš valdžios tam tikrų sprendimų, kitaip sakant, daryti įtaką valdžiai. Tokių grupių paskatos dažniausiai būna ideologinės arba religinės. Nusikalstamo susivienijimo tikslas, nors ir įstatymiškai nėra įtvirtintas, išskyrus sunkių ar labai sunkių nusikaltimų darymą, teorijoje yra beveik nediskutuotinas – pelno, materialinės naudos siekimas. Tai pagrindinis skirtumas atribojantis šias dvi grupuotes. Kita vertus, teroristinė grupuotė įstatymiškai susiejama su teroro aktų vykdymu, o nusikalstamas susivienijimas gali daryti žymiai platesnį ratą nusikalstamų veikų, įtvirtintų LR BK.

Nežiūrint į tai, nemaža dalis teoretikų terorizmą ir organizuotą nusikalstamumą grupuoja viename lygmenyje. Pavyzdžiui, rusų autorius S. Solodovnikovas (С.А. Солодовников) teigia, kad neįmanoma kovoti su terorizmu, atitinkamai neskiriant tolygaus dėmesio ir kovai su organizuotu nusikalstamumu. Maža to, jis terorizmą laiko organizuoto nusikalstamumo porūšiu ir konstatuoja, kad terorizmas paprasčiausiai neegzistuoja, jei nebūtų organizuoto nusikalstamumo¹⁵⁶. Autorius iš dalies sutinka su tokia nuomone, kad terorizmas ir organizuotas nusikalstamumas labai susiję ir skatina vienas kitą. Kita vertus, kategoriškai teigti, kad terorizmo apskritai nebūtų be organizuoto nusikalstamumo, autoriaus nuomone, yra per drąsu.

---

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

¹⁵⁶ СОЛОДОВНИКОВ, Сергей Александрович. *Терроризм и организованная преступность: монография*. ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2008, p. 34.

Lyginant baudžiamąją atsakomybę už LR BK 249 str. ir už LR BK 250 str., reikšmingiausia yra pastarojo straipsnio 6 dalis, kuri skamba taip: *“Tas, kas kūrė teroristinę grupę, kurios tikslas – šiame straipsnyje numatytais veiksmais bauginti žmones arba neteisėtai reikalauti iš valstybės, jos institucijos ar tarptautinės organizacijos atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo jų, arba dalyvavo jos veikloje, taip pat finansavo arba teikė materialinę ar kitokią paramą tokiai grupei, - baudžiamas laisvės atėmimu nuo dešimties iki dvidešimties metų”*. Kaip matome, kūrimas teroristinės grupuotės užtraukia maksimalią 20 metų terminuoto laisvės atėmimo bausmę, nepenalizuojant už šį nusikaltimą laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės. Tuo tarpu už nusikalstamo susivienijimo organizavimą (LR BK 249 str. 3 d.), straipsnio sankcijoje yra numatyta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė. Atsižvelgiant į LR BK 25 str. 4 d. nuostatą, kad nusikalstamui susivienijimui prilyginama ir teroristinė grupuotė, kuriai taikomi tokie patys struktūros, daromų nusikaltimų pavojingumo, narių skaičiaus ar jų pastovių tarpusavio ryšių požymių reikalavimai, kyla klausimas, kodėl pavojingumo aspektu, nusikalstamas susivienijimas įstatymiškai traktuojamas kaip pavojingesnė nusikalstama veika nei teroristinė grupuotė? Autoriaus nuomone, visų pirma, tai griaua pačią LR BK sistemą, antra vertus, leidžia suabejoti ekonominių nusikalstamos veikos motyvų viršenybe prieš politinius, tuo labiau, kad užsienio šalių įstatyminis reglamentavimas ir teismų praktika beveik be išimčių šią koliziją traktuoja priešingai ir teroristinių grupuočių nariams nustato griežtesnę atsakomybę nei organizuoto nusikalstamumo grupuočių nariams.

LR BK 249 str. ir LR BK 121 str. lyginamoji analizė.

LR BK 249 str. numatyta nusikaltimą nuo LR BK 121 str. numatyto nusikaltimo „Antikonstitucinių grupių kūrimas ar veikla“ atskirti pirmiausia galima pagal subjektyviosios pusės požymius. LR BK 121 str. numato, kad *„tas, kas kūrė organizacijas ar ginkluotas grupes, turinčias tikslą neteisėtu būdu pakeisti Lietuvos valstybės konstitucinę santvarką, kėsintis į jos nepriklausomybę, pažeisti teritorijos vientisumą, arba dalyvavo tokių organizacijų ar grupių veikloje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų¹⁵⁷“*. Iš LR BK 121 str. dispozicijos galima išskirti tris alternatyvius tikslus:

1. Tikslas neteisėtu būdu pakeisti Lietuvos Respublikos konstitucinę santvarką.
2. Tikslas kėsintis į Lietuvos Respublikos nepriklausomybę.

---

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

3. Tikslas pažeisti teritorijos vientisumą.

Nusikalstamo susivienijimo grupuotės neturi tokių tikslų. Čia, kaip jau minėta, teisės teorijoje išskiriamas ekonominės naudos siekimo tikslas.

Antra vertus, nusikalstamo susivienijimo norma, lyginant ją su teroro aktu, turi žymiai daugiau skirtumų nuo antikonstitucinių grupių kūrimo normos. Čia dideli skirtumai egzistuoja ne tik subjektyviojoje pusėje, bet ir objektyviuosiuose požymiuose. Pirma, skiriasi lyginamų nusikalstamų veikų kėsinimosi objektai: nusikalstamu susivienijimu pirmiausia pažeidžiamas visuomenės saugumas, o LR BK 121 str. „Antikonstitucinių grupių kūrimas ir veikla“ kėsinamasi į Lietuvos Respublikos suverenitetą (visuomenės saugumas čia galėtų būti tik kaip papildomas objektas).

Antra, skiriasi objektyviosios pusės - veikos požymis. LR BK 121 straipsnyje yra įtvirtinta antikonstitucinių grupių ar organizacijų kūrimas ar dalyvavimas jų veikloje. Nusikalstamo susivienijimo straipsnis apima tris alternatyvias veikas: dalyvavimą, organizavimą ir vadovavimą, be to, nelygiareikšmes baudžiamosios atsakomybės atžvilgiu. Analizuojant LR BK 121 str. „Antikonstitucinių organizacijų kūrimas ir veikla“ dispoziciją, galima interpretuoti, kad aktyvus dalyvavimas antivalstybinėje organizacijoje apima vadovavimą jau sukurtai organizacijai ar jos padaliniui, o jos kūrėju, kas, autoriaus nuomone, yra alternatyvu organizatoriaus sąvokai, gali būti ir kitas asmuo. Taip pat aktyviu dalyvavimu pripažintinas ir buvimas eiliniu, bet aktyviu tokios organizacijos nariu. Narys ne tik žino antivalstybinius organizacijos tikslus, yra davęs sutikimą dalyvauti tokioje nusikalstamoje organizacijoje, bet ir aktyviai veikia jos interesais. Aktyvus veikimas yra ne tik tiesioginis dalyvavimas organizacijos daromuose nusikaltimuose, bet ir naujų asmenų verbavimas, atitinkamos literatūros platinimas ir kt. Akivaizdu, kad nors formaliai LR BK 121 ir LR BK 249 dispozicijos skiriasi veikos požymiais, bendrininkų vaidmenų vidinis turinys, slypintis šiose normose, yra ganėtinai panašus.

Trečia, nusikalstamu susivienijimu daromų veikų turinys labai skiriasi nuo antikonstitucinių organizacijų ar grupių daromų nusikalstamų veikų turinio. Nusikalstamo susivienijimo smurtines-turtines nusikalstamas veikas čia keičia bendras nusikalstamas procesas, siekiant pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą, kuris prieš civilius asmenis smurtu dažniausiai nepasireiškia. Be to, jeigu tokios grupės pradeda organizuoti valstybės

perversmą, atsakomybė iškyla jau pagal žymiai savo sankcija griežtesnį LR BK „Valstybės perversmo“ straipsnį¹⁵⁸.

Apžvelgus dispozicijų skirtumus, nenuostabu, kodėl ženkliai skiriasi ir lyginamų straipsnių sankcijų dydis. Asmuo, kūręs antikonstitucinę grupę ar organizaciją, ar dalyvavęs jos veikloje baudžiamas terminuoto laisvės atėmimo bausme nuo 3 iki 10 metų. Palyginus su baudžiamąja atsakomybe už nusikalstamą susivienijimą, tai yra ganėtinai švelni bausmė. Kita vertus, jeigu tokia antikonstitucinė organizacija perauga į valstybės perversmą, sankcijų griežtumas išsilygina.

Lyginant sankcijas, taip pat nėra aišku, kodėl 2005 m. birželio 23 d.¹⁵⁹ LR BK pakeitimais įtvirtinus juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamo susivienijimo veiką, taip pat 2003 m. balandžio 10 d.¹⁶⁰ pakeitimais įtvirtinus analogišką juridinio asmens atsakomybę už teroro aktą (*LR BK 250 str.*), tokie pakeitimai nepadaryti LR BK specialiosios dalies straipsnyje, reglamentuojančiame baudžiamąją atsakomybę už antikonstitucinių organizacijų kūrimą ir veiklą. Pagal dabar galiojančią LR BK 121 str. redakciją, juridinis asmuo negali nei kurti, nei aktyviai dalyvauti antikonstitucinių organizacijų veikloje, nors žvelgiant į LR BK sistemiškai, minimas aspektas yra diskutuotinas. Tuo labiau, jog LR BK bendrojoje dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad nusikalstamam susivienijimui prilyginama teroristinė ar antikonstitucinė grupė (LR BK 25 str. 4 d.). Atsižvelgiant į tai, atitinkamų grupių vidinei struktūrai turėtų būti keliami tapatūs reikalavimai. Tačiau, palyginus visus tris aptartus specialiosios dalies straipsnius (t.y., LR BK 249, LR BK 250 ir LR BK 121), matome, kad vidinė struktūra nėra identiška, kadangi juridinis asmuo bendrininku nusikalstamame susivienijime ir teroristinėje grupuotėje gali būti, o antikonstitucinėje grupėje ar organizacijoje būti negali. Autoriaus nuomone, tai yra įstatymleidystės spraga ir LR BK bendrosios ir specialiosios dalies normų kolizija.

---

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

¹⁵⁹ 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. X-272 „Dėl Baudžiamojo kodekso 48, 60, 145, 147, 157, 212, 213, 214, 215, 226, 249, 251, 252, 256, 267, 270, 272, 274, 280 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 147(1), 199(1), 199(2), 267(1), 270(1), 308(1) straipsniais“, *Valst. žin.*, 2005, Nr. 81-2945.

¹⁶⁰ 2003 m. balandžio 10 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-1495 „Dėl Baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143, 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39(1) IR 306(1) straipsniais“, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 38-1733.

Išvados

- ❖ Teorijoje neegzistuoja vieningo organizuoto nusikalstamumo apibrėžimo, kuris savyje apimtų visus šio reiškinio požymius. Autoriaus nuomone, toks bendras tarptautinis organizuoto nusikalstamumo apibrėžimas yra ne tik nerealus, bet ir nereikalingas, nes organizuoto nusikalstamumo samprata glaudžiai siejasi su valstybės kultūra ir tradicijomis, kas nulemia skirtingų požymių akcentavimą.
- ❖ Teismų praktikoje, kvalifikuojant nusikalstamo susivienijimo straipsnį, yra svarbūs ne tik įstatyminiai nusikalstamo susivienijimo požymiai, įtvirtinti LR BK 249 str.: trys arba daugiau asmenų; susivienijimas sukuriamas bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti; nuolatiniai tarpusavio ryšiai; užduočių ir vaidmenų pasiskirstymas, darant nusikaltimus; bet ir fakultatyviniai požymiai, tokie kaip: hierarchinė grupės struktūra; disponavimas bendromis lėšomis; ryšio ir kitų techninių priemonių panaudojimas nusikalstamoje veikloje; bauginimu ar kitokiais būdais drausmės ir subordinacijos palaikymas; konspiraciniai ryšiai; turtinės-ekonominės naudos siekimo tikslas; smurto naudojimas ar rengimosi jį naudoti požymis ar nusikalstamo susivienijimo vadovo buvimas.
- ❖ Vadovo, kaip vienos bendrininkų rūšių, sąvokos apibrėžimas, autoriaus nuomone, turėtų būti apibrėžtas LR BK bendrojoje dalyje, kadangi dabartinis reguliavimas, pateikiant vadovo sąvoką nusikalstamo susivienijimo straipsnio dispozicijoje, bet nenurodant tokios bendrininkų rūšies LR BK bendrojoje dalyje, nėra tikslus sistemiškumo aspektu.
- ❖ Manytina, kad nusikalstamo susivienijimo sudėties specialusis tikslas turėtų būti siauresnis ir apimti tik labai sunkių nusikaltimų darymo tikslą, kadangi gali susidaryti praktinių situacijų, kai vien tikslas daryti sunkius nusikaltimus nulemtų griežtesnę baudžiamąją atsakomybę nei tokių sunkių nusikaltimų realus darymas.
- ❖ LR BK 249 str. sankcija už nusikalstamo susivienijimo veiką, palyginus su užsienio valstybėmis, yra pakankamai griežta. Kita vertus, tokia griežta penalizacija nėra

sistemiškai suderinta su kitais LR BK specialiosios dalies straipsniais, nes pavojingumo požymiu nusikalstamo susivienijimo organizavimui prilygstanti, o gal net jį viršijanti, nusikalstama veika – teroristinės grupuotės kūrimas – yra penalizuota švelniau, pastarosios sankcijoje nenumatant laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės, nors nusikalstamo susivienijimo organizavimo sankcijoje tokia alternatyvi bausmės rūšis numatyta yra.

- ❖ 2005 m. birželio 23 d. LR BK 249 str. įtvirtinta juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už dalyvavimą, organizavimą ar vadovavimą nusikalstamam susivienijimui nėra suderinta su LR BK sistema: 1) tiek su LR BK bendrosios dalies 24 str. 1 d., kur numatyta, jog bendrininkavimas įmanomas tik tarp fizinių asmenų, o nusikalstamas susivienijimas – viena iš bendrininkavimo formų; 2) tiek su LR BK specialiosios dalies 121 str. „Antikonstitucinių grupių ar organizacijų kūrimas ir veikla“, kuriame nėra įtvirtintos juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės, nors atitinkamų grupių vidinei struktūrai, kaip numato LR BK 25 str. 4 d., turėtų būti keliami tapatūs reikalavimai kaip ir nusikalstamiems susivienijimams.

- ❖ Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutas LR BK priskirtas bendrajai kodekso daliai, priešingai nei yra padaryta Rusijos BK, kur atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės yra sudedamoji nusikalstamo susivienijimo straipsnio dalis. Lyginant minėto instituto sąlygų įvairovę ir jų apribojimus su užsienio šalimis, galima konstatuoti, kad Vokietijoje ar Italijoje atleidimo sąlygos yra įvairesnės, o apribojimai atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės su teisėsauga bendradarbiaujančius asmenis, yra mažesni. Be to, Lietuvoje šis institutas labiau nukreiptas į retrospektyvą, t.y. į padarytų nusikalstamų veikų atskleidimą, o Vokietijoje akcentuojamas perspektyvinis elementas, t.y. nusikalstamų veikų užkardymas.

NUSIKALSTAMO SUSIVIENIJIMO SUDĖTIES ANALIZĖ

Santrauka

Magistro darbo pagrindas yra nusikalstamo susivienijimo sudėties požymių ir jų probleminių aspektų analizė. Pirmoje dėstymo dalyje aptariama organizuoto nusikalstamumo ir pavojingiausios jo formos - nusikalstamo susivienijimo - samprata, jų istorinė raida, vystymasis Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje. Antroje dėstymo dalyje pateikiama formali galiojančio LR BK 249 str. analizė, apžvelgianti ne tik objektyvius ir subjektyvius nusikalstamo susivienijimo sudėties požymius, jų problematiką, bet ir sankciją bei atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ypatumus nusikalstamo susivienijimo dalyviams. Trečioji dėstymo dalis, naudojant lyginamąjį metodą, skirta nusikalstamo susivienijimo normos, įtvirtintos LR BK, palyginimui su Rusijos, Vokietijos ir Italijos baudžiamųjų įstatymų nuostatomis, aptariant apibrėžimų, veikos požymių, sankcijų ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutų panašumus ir skirtumus, analizuojant, kuris įstatyminis reglamentavimas yra pranašesnis. Ketvirtojoje dėstymo dalyje nusikalstamas susivienijimas atibojamas tiek nuo kitų organizuotų nusikalstamos veikos formų, tiek nuo giminingų LR BK specialiosios dalies straipsnių. Kiekvienoje dėstymo dalyje išskirti ryškiausi probleminiai aspektai ir atitinkama autoriaus pozicija detalai atspindėti magistro darbo išvadose.

THE ANALYSIS OF ELEMENTS OF CRIME: THE CRIMINAL ORGANISATION

Summary

The Master's work focuses on the formal analysis of the most problematical features of the criminal rule of the criminal organization. In the first part of the work the author defines the conception of the organized crime and the most dangerous form of it – the criminal organization. Moreover there are emphasized the historical evolution of the organized crime and the criminal organization. The second part concretizes the object of the work and talks about the most problematical aspects of the article 249 (“The Criminal Organisation”) of Lithuanian Criminal Code, also including the aspects of the sanction and the exemption from the criminal amenability. In the third part of the work the author compares the article 249 of Lithuanian Criminal Code with the legal regulation of foreign countries: Russia, Germany and Italy. In the end the legal rule of the criminal organization is compared with other forms of organized crime and other rules of Lithuanian Criminal Code.

Literatūra

Teisės norminiai aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valst. žin.*, 1992, Nr. 33-1014.
- 2) 2000 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, ratifikuota 2002 m. kovo 19 d. LR įstatymu Nr. IX-794, *Valst. žin.*, 2002, Nr. 51.
- 3) 2002 m. birželio 13 d. Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=274049:cs&lang=lt&list=274049:cs,273038:cs,&pos=1&page=1&nbl=2&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>
- 4) 1996 m. gruodžio 20 d. Europos Sąjungos Tarybos rezoliucija (97/C 10/01) dėl asmenų, kurie bendradarbiauja vykdant teisminę bylos nagrinėjimą kovojant su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu (*CELEX numeris: 41997Y0111(01)*).
- 5) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2008-06-12 redakcija Nr. VIII-1968), *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.
- 6) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valst. žin.*, Nr. 74-2262.
- 7) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valst. žin.*, 1961, Nr. 18-147 (su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d., *Valst. žin.*, 2002, Nr. 112-4970) (negaliojantis).
- 8) Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 17-701.
- 9) Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas, *Valst. žin.*, 2002, Nr. 13-467.
- 10) 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. X-272 „Dėl Baudžiamojo kodekso 48, 60, 145, 147, 157, 212, 213, 214, 215, 226, 249, 251, 252, 256, 267, 270, 272, 274, 280 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 147(1), 199(1), 199(2), 267(1), 270(1), 308(1) straipsniais“, *Valst. žin.*, 2005, Nr. 81-2945.
- 11) 2003 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-1706 „Dėl Baudžiamojo kodekso 139, 140, 176, 180, 181, 190, 201, 212, 249, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 74-3423.

- 12) 2003 m. balandžio 10 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-1495 „Dėl Baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143, 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39(1) IR 306(1) straipsniais“, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 38-1733.
- 13) 2003 m. sausio 9 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-1290 „Dėl Baudžiamojo kodekso 15(1) straipsnio pripažinimo netekusiu galios, 41(1), 45, 227(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 51(2) straipsniu“, *Valst. žin.*, 2003, Nr. 10-340.
- 14) 2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas, *Valst. žin.*, 2000, Nr. 89-2741.
- 15) 1998 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-983 „Dėl Baudžiamojo kodekso 22, 24, 42, 43, 49, 50, 54(1), 71, 75, 105, 227(1), 227(3) straipsnių pakeitimo“, *Valst. žin.*, 1998, Nr. 115-3238.
- 16) 1997 m. gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-217 „Dėl Baudžiamojo kodekso 15(1), 53(1), 227(1), 227(2), 294, 325 straipsnių pakeitimo ir papildymo 297(1) straipsniu“, *Valst. žin.*, 1997, Nr. 45-1104.
- 17) 1995 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-1141 „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Baudžiamojo proceso, Civilinio proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 1995, Nr. 104-2325.
- 18) 1994 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-551 „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 1994, Nr. 60-1182.
- 19) 1993 m. gruodžio 15 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-336 „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso papildymo“, *Valst. žin.*, 1993, Nr. 70-1310.
- 20) 1993 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. 157 „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Baudžiamojo proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo“, *Valst. žin.*, 1993, Nr. 5-90.

- 21) 1999 m. sausio 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 62 „Dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos“, *Valst. žin.*, 1999, Nr. 10-220.
- 22) 1996 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 356 „Dėl priemonių nusikaltimų, susijusių su korupcija, kontrolei ir prevencijai gerinti“, *Valst. žin.*, 1996, Nr. 27-660.
- 23) 1993 m. gruodžio 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 954 „Dėl ekonominių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos“, *Valst. žin.*, 1993, Nr. 72-1355.
- 24) 1992 m. balandžio 30 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 313 „Dėl nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcijos“. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=6625&p_query=&p_tr2=>
- 25) 1993 m. balandžio 2 d. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros įsakymas Nr. 149-k.
- 26) Italijos baudžiamasis kodeksas (*Codice penale*). Prieiga per internetą: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=36766>
- 27) Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (*Уголовный кодекс РФ*). Prieiga per internetą: http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_15.html
- 28) Vokietijos baudžiamasis kodeksas (*Strafgesetzbuch*). Prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#StGB_000P129
- 29) Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas (*Strafprozeßordnung*). Prieiga per internetą: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StPO.htm#10>

Specialioji literatūra:

- 30) ALBANESE, Jay S. et al. *Organized crime: world perspectives*. “Pearson Education, Inc.”, 2003, ISBN 0-13-048199-8.
- 31) ARLACCHI, Pino. *Mafija ir verslas. Mafijos etika ir kapitalizmo dvasia*. Vilnius: „Tyto alba“, 1998, ISBN 9986-16-115-0.
- 32) BIČKAUSKAS, Egidijus. Baudžiamosios teisės priemonės Baltijos šalyse užkirsti keliui organizuotam nusikalstamumui. Tarptautinės konferencijos “Organizuoto nusikalstamumo Baltijos valstybėse“ pranešimas.
- 33) Dabartinės lietuvių kalbos žodyno internetinė versija. Prieiga per internetą: <http://www.autoinfo.lt/webdic/>

- 34) FEDOSIUK, Oleg. Atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo kūrimą bei dalyvavimą jo veikloje (BK 227¹ str.). *Kriminalinė justicija*, 1997, Nr. 7,8.
- 35) FEDOSIUK, Oleg. Baudžiamoji teisė (specialioji dalis): nusikaltimai visuomenės saugumui. Prieiga per internetą:
<[http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/pas_kaitos/Nusik_vis_saug.ppt#256,1,Baudziamoji_teise_\(specialioji_dalis\)_Nusikaltimai_visuomenes_saugumui_LR_BK_XXXV_SKYRIUS](http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/pas_kaitos/Nusik_vis_saug.ppt#256,1,Baudziamoji_teise_(specialioji_dalis)_Nusikaltimai_visuomenes_saugumui_LR_BK_XXXV_SKYRIUS)>
- 36) GUTAUSKAS, Aurelijus. Asmenų, susijusių su organizuotomis nusikalstamomis grupuotėmis, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ypatumai. *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 60(52).
- 37) GUTAUSKAS, Aurelijus. Baudžiamosios teisinės kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonės kitų valstybių įstatymuose. *Jurisprudencija*, 2000, Nr. 17(9).
- 38) GUTAUSKAS, Aurelijus. Organizuotas nusikalstamumas ir jo teisinio apibrėžimo problema. *Jurisprudencija*, 1999, Nr. 13(5).
- 39) GUTAUSKAS, Aurelijus. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują baudžiamąjį kodeksą. *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 45(37).
- 40) JOVAIŠAS, Karolis. Bendrininkavimo formos: reglamentavimo ir įrodinėjimo problemos. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 3-4.
- 41) KLIMAS, Tadas. *Šiuolaikinis nusikalstamumas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002, ISBN 9955-530-00-6.
- 42) KLIUNKA, Algimantas / Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. et al. *15 metų kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija*. VšĮ „Teisės namai“, 2008, ISBN 978-9986-558-06-4.
- 43) Lietuviškoji Tarybinė enciklopedija (8 tomas). Vilnius: „Mokslas“, 1981.
- 44) MISCHKOWITZ, Robert. et al. *Organisierte Kriminalität. BKA-Arbeitstagung 1996*. Bundeskriminalamt Wiesbaden, 1997, ISSN 0174-5433.
- 45) PAVILONIS, Vladas. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: „Eugrimas“, 2001, ISBN 9955-501-05-7.
- 46) PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: „Justitia“, 2006, ISBN 9955-616-19-9.
- 47) PIESLIAKAS, Vytautas. Organizuotas nusikalstamumas: samprata ir definicija. *Teisės problemos*, 1993, Nr. 1.

- 48) PRAPIESTIS, Jonas. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, ISBN 9955-557-52-4.
- 49) RAČIUS, Egdūnas. Terorizmo globalumas: žvilgsnis iš Lietuvos. Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2004, Vilnius: Lietuvos karo akademija, 2005, ISSN 1648 8016. (11-39 p.).
- 50) RYAN Patrick J., RUSH, George Eugene. *Understanding organized crime in global perspective: A reader*. "Sage publications", Inc., 1997, ISBN 0-7619-0981-8.
- 51) SEMAŠKA, A. et al. *Mafija siautėja (2)*. Vilnius: „Algimantas“, 1997, ISBN 9986-509-33-5.
- 52) SOLOVEIČIKAS, Deividas. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė (Lyginamieji aspektai)*. Vilnius: „Justitia“, 2006.
- 53) ŠIMKUS, Kęstutis. Nusikalstamų organizacijų sistema. *Kriminalinė Justicija*, 1996.
- 54) БРАГИН, А. П. *Российское уголовное право: Учебное пособие*. ООО „Маркет ДС Корпорейшн“, 2004, ISBN 5-7958-0097-X.
- 55) ГОДУНОВ, Игорь Валентинович. *Противодействие организованной преступности*. Высш. Шк., 2003, ISBN 5-06-004637-0.
- 56) ГУРОВ, Александр. *Профессиональная преступность. Прошлое и современность*. – Москва, 1990.
- 57) ПОПОВ, В. И. *Противодействие организованной преступности, коррупции, терроризму в России и за рубежом*. Издательство СГУ, 2007, ISBN 978-5-8323-0424-3.
- 58) РОХЛИН В. И., СТУКАНОВ А. П. *Преступность в Санкт-Петербурге. Фактыб анализ, размышления*. СПб., 2001.
- 59) СОЛОДОВНИКОВ, Сергей Александрович. *Терроризм и организованная преступность: монография*. ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2008, ISBN 978-5-238-01136-3.
- 60) УСМАНОВ, У.А. *Комментарии к Уголовному кодексу Российской Федерации*. – М.: “Издательство ПРИОР”, 1999. ISBN 5-7990-0263-6.

Praktinė medžiaga:

- 61) 2004 m. birželio 18 d. LAT senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21.
- 62) 1997 m. gruodžio 22 d. LAT senato nutarimas Nr. 15. „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 16 “Dėl teismų praktikos

- nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame (BK 227¹ str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose” pakeitimo ir papildymo“, *Teismų praktika*, Nr. 8.
- 63) 1996 m. birželio 21 d. LAT senato nutarimas Nr. 43. „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“, *Teismų praktika*, Nr. 6.
- 64) 1995 m. spalio 10 d. LAT senato nutarimas Nr. 16. „Dėl teismų praktikos nagrinėjant nusikalstamo susivienijimo (BK 227¹ str.) baudžiamąsias bylas“, *Teismų praktika*, Nr. 8.
- 65) 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga, *Teismų praktika*, Nr. 26.
- 66) 2009 m. vasario 3 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-11/2009.
- 67) 2008 m. liepos 1 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-177/2008.
- 68) 2007 m. lapkričio 27 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-744/2007.
- 69) 2007 m. spalio 16 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-471/2007.
- 70) 2006 m. lapkričio 21 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-545/2006.
- 71) 2006 m. vasario 28 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25/2006.
- 72) 2006 m. vasario 14 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/2006.
- 73) 2005 m. gegužės 17 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2005.
- 74) 2004 m. birželio 8 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-303/2004.
- 75) 2003 m. gruodžio 2 d. LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-668/2003.
- 76) 2008 m. spalio 15 d. Lietuvos Apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-79/2008.
- 77) 2008 m. birželio 30 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-20/2008.
- 78) 2001 m. spalio 22 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-16/2001.
- 79) 2001 m. liepos 19 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-13/2008.